

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА УПРАВЛІННЯ**

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ:
ІСТОРІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ,
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

[Електронний ресурс]

*Матеріали XIII наукової Інтернет-конференції за міжнародною участю
для аспірантів та докторантів*

27 травня 2022 року

Одеса – 2022

УДК 351(477)
П 88

Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка».
Протокол № 1 від 23 червня 2022 року

Публічне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали XIII наук. Інтернет-конф. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів,
П 88 27 трав. 2022 р. – Одеса : Навчально-науковий інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», 2022. – 233 с.

Матеріали публікуються в авторській редакції

© Навчально-науковий інститут публічної служби та управління. Одеська політехніка. 2022.

СЕКЦІЯ 1.

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Величко Валентина Іванівна,
доктор медичних наук, професор
директор КНП «Дитячий консультативно-діагностичний центр
імені академіка Б.Я. Резніка» Одеської міської ради

Костенюк Наталя Іванівна
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики,
директор Центру підвищення кваліфікації кадрів
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Ефективні рішення в медицині можуть бути тільки на базі цифрових технологій. Про це свідчить досвід країн, які використовують електронні інструменти в охороні здоров'я протягом 10 і більше років. Публічне управління у медичній галузі розглядається як вид діяльності держави, що полягає в здійсненні нею управлінського впливу у сфері охорони здоров'я шляхом використання повноважень виконавчої влади. Світ цифрових технологій швидко просувається і впливає на багато аспектів нашого повсякденного життя. Медичні послуги також трансформуються за допомогою нових технологій, змінюючи що, як, де та коли надаються послуги, а також хто їх надає.

Сучасні українські лікарі не сидять на місці в питаннях цифровізації. Вони переходять на електронний документообіг, використовують чат-боти та інші сервіси для спілкування з пацієнтами, залучають телемедицину в своїй практиці. Однак усі ми розуміємо, що, зобов'язання держави – надати лікарям та медичним закладам можливість та інструменти для широкого застосування інформаційних технологій.

Цифрове здоров'я – це використання цифрових технологій та доступних даних, а також пов'язані з цим культурні зміни, щоб допомогти населенню керувати своїм здоров'ям та добробутом та трансформувати характер надання медичної

допомоги. В Україні Центральний компонент зберігає дані поки що лише реєстру пацієнтів і фіксування вибору лікаря. Але є надія, що розвиток цього процесу відбуватиметься тими темпами, які намічені у реформі. Широкий спектр цифрового здоров'я включає такі категорії, як мобільне здоров'я, цифрові технології в галузі охорони здоров'я, носячі пристроїв, телебачення та телемедицина та персоналізована медицина.

Концептуальна модель електронної охорони здоров'я, сфокусована на людині. Вона передбачає, що кожна особа:

- матиме доступ до особистої медичної інформації;
- до інформації про заклад та лікаря, до спільнот з певним станом здоров'я;
- зможе управляти своїм здоров'ям, відслідковуючи призначення лікаря, отримуючи дистанційну підтримку лікаря-консультанта, а також отримуючи інформацію про профілактичні заходи для себе та своєї родини;
- отримає доступ до інформації про свій стан здоров'я, включно з доступом до плану лікування, даних про медикаментозне лікування, до медичних записів про стан свого здоров'я;
- стане учасником процесу надання медичних послуг, що включає використання дистанційних пристроїв моніторингу, фіксування симптомів в електронній формі, взаємодію з лікарем або командою управління захворюванням;
- матиме доступ до інформації про виписані рецепти, відпущені ліки; напрямки на дослідження та їх результати;
- зможе записатися на прийом в режимі онлайн [1].

Оцифрування передбачається одним із найважливіших рішень багатьох питань, з якими в майбутньому стикається охорона здоров'я. Ця цифрова трансформація вже впливає також на те, як надаються послуги з охорони здоров'я, і це також впливає на роботу медичних працівників. Завдяки технології, пацієнти отримують краще лікування інструментами віртуальної реальності, носячими медичними пристроями, телездоров'ям та мобільною технологією 5G.

З іншого боку, лікарі можуть впорядкувати свої робочі процеси за допомогою систем, що працюють на штучному інтелекті. Але поряд з позитивним досвідом, ще є й поки що відкриті питання щодо впровадження засобів цифрового управління.

Пацієнти бажають кращої безпеки та більшої конфіденційності. Вони вимагають, щоб їх особиста інформація та медичні записи були надійними та безпечними.

Електронна система охорони здоров'я фіксує взаємовідносини між громадянами та постачальниками медичних послуг. Це дані про оплату медичних послуг, розрахунки внесків, фінансування та аудит постачальників медичних послуг, моніторинг стандартів лікування та інше.

Коли гостро постане питання конкуренції медичних закладів, виграють ті, хто засвоїв інформаційні технології та розробив план ІТ-розвитку закладу. Сучасний лікар – це агент здоров'я для людей, тому що такий лікар і пацієнт оперативне спілкуються і обмінюються інформацію через гаджети. Лікарям та лікарням потрібен швидкий потужний інтернет, синхронний на віддачу і на прийом даних. Багато лікарень не враховують це в своїх фінансових планах. Хмарні технології підходять для сервісних функцій, такі як запис до лікаря, та базові інструменти на первинній ланці, тобто в лікарнях мають бути ІТ-команди, сервер, нормальна мережа [4].

Електронна охорона здоров'я є однією зі складників "Цифрової держави". Вона передбачає що кожен пацієнт матиме власну електронну медичну картку. Усі лікарі будуть під'єднані до відповідних медичних онлайн-платформ. Кожна лікарня матиме повністю цифрову інфраструктуру: Wi-Fi, електронний обмін медичними даними пацієнта між різними установами (телемедицина) та систему дистанційного моніторингу стану пацієнта.

Особливістю сфери охорони здоров'я є те, що ці послуги стосуються абсолютно кожного з нас. Тому МОЗ має стати лідером цифровізації країни, показавши приклад ефективної трансформації в цьому напрямку. Міністерству охорони здоров'я варто створити умови, що допоможуть долучити до вирішення непростого завдання значні кластери бізнесу, інвестиції і професійну спільноту. Тому, потрібно закладати фундамент електронної системи охорони здоров'я на державному рівні та рухати це питання на місцях. Адже ми всі, і надавачі, і споживачі медичних послуг, зацікавлені в цьому, отже, і відповідальні за цей процес.

Отже, майбутнє охорони здоров'я стає все більш цифровим, і визнання важливості цифрових технологій у цій галузі стало актуальним, особливо в період пандемії. Впровадження засобів цифрового управління в сфері охорони здоров'я

мають величезний потенціал для поліпшення наших можливостей точно діагностувати та лікувати захворювання та покращувати надання медичної допомоги пацієнтам. Але в найближчий час в Україні необхідно нормативно врегулювати питання безпеки та конфіденційності особистої інформації населення.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/67-2018-p#n13>.

2. Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#n137>.

3. Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2018 р. № 411. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF#n19>.

4. Пироженко А. Електронна медицина – вимога сьогодення. Практика управління медичним закладом. 2018. № 11. С. 16-20. URL : <http://med-info.net.ua/index.php?q=content/elektronna-medytsina-vymoga-syogodennya>.

Данілова Лариса Володимирівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри державного управління і
місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету*

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ

За часів незалежної України виповнилося вже понад 30 років. Та це не означає, що з 1991 року почав функціонувати новий орган самоорганізації студентської молоді. Певні традиції студентського самоврядування в іншому ідеологічному, проте в подібному організаційному оформленні існували ще з починаючи 20-х років ХХ ст., коли за вказівкою та за підтримки правлячої Комуністичної партії було створено молодіжне партійне крило – комсомол. Головним завданням комсомольської організації було ідейне виховання студентської молоді в патріотичному дусі на засадах марксистсько-ленінської теорії всесвітньої революції, яка завершиться побудовою "світлого майбутнього" у вигляді комунізму. Не буде перебільшенням сказати, що така система працювала свого часу досить ефективно. І не дивно, що студентське самоврядування в сучасній Україні в організаційному та виховному аспектах далі від комсомолу не пішло. Та от прищеплення національної ідеї (в радянський період ця ідея чітко декларувалася з'їздами ЦК КПРС) наразі не актуалізується. І через просту причину – в нас іще немає національної ідеї, що підтвердив нещодавно й наш гарант Конституції, заявивши, що "в Україні національна ідея не спрацювала".

Тож спробуємо схарактеризувати сучасне студентське самоврядування з позицій бажаного і дійсного. Для цього варто проаналізувати сукупно статuti кількох вищих навчальних закладів, завдяки чому ми зможемо побачити бажане (тобто як насправді повинен діяти орган студентського самоврядування, якщо він не має декларативного характеру). Студентське самоврядування в більшості європейських країн розглядається як одна з найважливіших форм участі студентів в управлінні закладами освіти. Сьогодні його роль особливо підкреслюється в документах Болонського процесу, зокрема, Берлінському комюніке Конференції міністрів вищої освіти від 19 вересня 2003 року, відповідно до якого студентські

організації мають бути рівноправними партнерами в управлінні закладами вищої освіти [1].

Студентське самоврядування є своєрідним індикатором для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем, а чи активним учасником суспільного життя. Недаремно в рамках програми "Tempus" – програми зовнішньої допомоги Європейського Союзу (схеми співробітництва країн ЄС у сфері вищої освіти) саме студентське самоврядування визначене одним із пріоритетів для України в сфері управління університетами [2]. Власне, студентське самоврядування є надзвичайно ефективним засобом формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Під час її реалізації молодь набуває Enchanting Skills (заточка скілов), а саме – збереження демократичних традицій та культури, прищеплення навичок відстоювати і захищати свої інтереси та інтереси громади, усталення практики використання демократичних процедур. Але завжди існує як ідеальний образ, так і його реальне втілення. І реальне втілення студентського самоврядування в Україні надто часто не вписується в систему, виходячи за рамки демократичності у ЗВО [3].

Адже діяльність своєрідних попередників студентського самоврядування за радянських часів професійних студентських спілок послужила негативним досвідом. Замість задекларованої ідеї захисту прав студентства в основу їх діяльності було закладено ідею створення потужного інструменту ідеологічного впливу на формування світогляду та установок студентів.

Отже, досвід самоврядування для українського студентства є не звичним і новим, відтак найпершим завданням, що постало перед усіма без винятку першопрохідниками українського студентського самоврядування, є досягнення й усвідомлення природи самоврядування, усвідомлення того, що криється за гаслом "Університет для студентів" на противагу слогану "Студенти для університету".

Самоврядування у закладі вищої освіти – це добровільна і самостійна громадська діяльність студентів з виконання функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректором (адміністрацією), деканатами і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, які стоять перед студентськими колективами. Студентське самоврядування у закладах вищої освіти розглядається як механізм побудови моделі університетської освіти загалом і як спосіб утвердження демократичних принципів майбутньої еліти.

В Україні питання студентського самоврядування регулюються статтею 40 Закону України «Про вищу освіту». Але запровадивши базову термінологію, чинна редакція закону не запровадила ефективного регулювання участі студентів в управлінні закладів вищої освіти. Як наслідок, в багатьох закладах вищої освіти України значна частка студентів взагалі не обізнана про існування органів студентського самоврядування, а самі органи часто фокусуються на влаштуванні не пов'язаних з освітнім процесом заходів, ніж на участі в управлінні навчальним закладом та представництву інтересів студентів у відносинах з адміністрацією закладу.

Спроба удосконалити правове регулювання студентського самоврядування має місце в проєкті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» (далі - Закон) щодо розширення прав органів студентського самоврядування» (реєстр. № 6313 від 18.11.2021 року) [4]. Законопроект пропонує інший спосіб реалізації цілей, закладених в проєкт закону реєстр. № 6313, до якого даний законопроект є альтернативним. Зокрема:

- збільшена квота представництва виборних представників з числа студентів (курсантів) у вченій раді – 20 % (було – 10%);

- чітко визначається, що однією з основних задач органів студентського самоврядування є захист інтересів студентів саме перед адміністрацією закладу вищої освіти. В чинному законі та основному законопроекті йдеться про «захист прав» узагальнено, що через відсутність конкретики породжує невизначеність у відносинах з навчальними закладами;

- встановлюється, що порядок формування і роботи органів студентського самоврядування визначається положенням про студентське самоврядування, яке затверджують самі студенти. Натомість, якщо у певному навчальному закладі таке положення буде відсутнім, відповідні відносини регулюватимуться примірним положенням, яке розроблятиме Міністерство освіти і науки України;

- розкриті принципи реалізації фінансового суверенітету. Зокрема, збільшене коло джерел надходжень, які можуть використовувати органи студентського самоврядування, визначено, що витрачатимуться вони відповідно до затвердженого бюджету студентського самоврядування, тоді як адміністрація навчального закладу

контролюватиме витрачання лише тих коштів, які вона виділила студентському самоврядуванню.

Очікувані правові, соціально-економічні та інші наслідки прийняття Закону, а саме – прийняття законопроекту дозволить запровадити прозоре регулювання органів студентського самоврядування, що базуватиметься на принципах фінансового суверенітету й організаційної незалежності, розширити права та підсилити роль студентського самоврядування в управлінні закладами вищої освіти [4].

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/studentske-samovryaduvannya>.
2. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку: Комюніке // Всесвітня конференція з вищої освіти, ЮНЕСКО, Париж, 5-8 липня 2009 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011/print1382993408075633/.
3. Студентське самоврядування в інших країнах // Громадська ініціатива «Студентський захист». URL: <http://www.studzahyst.org.ua/content/studentske-samovryaduvannya-v-insh>.
4. Офіційний вебпортал парламенту України. Верховна рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73364.

Іжа Микола Михайлович,
*доктор політичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України, в.о. директора
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ДОСЛІДЖЕНЬ ІННОВАЦІЙ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ РИЗИКІВ ТА КРИЗ

Аналіз наукових вітчизняних джерел продемонстрував відсутність комплексних наукових досліджень щодо особливостей запровадження інновацій в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ. Дана проблематика досліджується фрагментарно, основними розвідками в цій сфері є [1; 2]: дослідження інновацій в контексті класичної та неокласичної теорії інновацій; інноваційний розвиток суспільства в державному управлінні; інноваційні підходи в управлінні регіональним розвитком як основа реалізації інноваційної державної політики; державно-управлінські нововведення та їх види; стратегічне планування: прогнозування та пріоритети як складова державної інформаційної політики; державно-управлінська діяльність як вид інновацій; стратегічне управління державно-управлінськими нововведеннями; готовність державних службовців до прийняття інновацій; теоретико-методологічні засади стратегічного підходу до інноваційного розвитку системи органів публічної влади у межах парадигми інноваційного розвитку суспільства; комплексний механізм нововведень у системі органів публічної влади; державно-управлінські реформи як різновид інновацій; розроблено варіанти моделей інноваційної діяльності органу публічної влади, сформульовано принципи їх побудови та функціонування; представлено модель прийняття управлінських рішень на основі нововведень тощо.

Слід відзначити, що здебільшого, дослідження інновацій в умовах ризиків та криз є характерним науковим пошуком для економічної науки.

В зарубіжних наукових наробках виявлена певна кількість досліджень в сфері публічного управління та адміністрування, які мають відмінний науковий погляд від вітчизняної науки, зокрема це стосується запровадження інновації в умовах ризиків

та криз. Є дослідження, які розглядають антикризове управління як інновацію в публічному управлінні та адмініструванні. В переважній більшості поняття «інновація» тлумачиться як радикальна зміна в управлінських процесах на основі нових технологій з метою формування нових продуктів і впровадження нових цінностей у суспільстві [3].

З цієї позиції виокремлюються науковий напрям дослідження щодо управління ризиками в процесах запровадження інновацій в системі публічного управління та адмініструванні.

В зарубіжних джерелах відзначено, що визначення ризиків та подолання криз при запровадженні інновацій в систему публічного управління здійснюється на основі [3]:

- технологічного процесу, що спрямований на покращення взаємодії між органами публічної влади і громадянами;
- принципів підзвітності, прозорості і справедливості, які характеризують відкритість державної політики;
- залучення до управлінського процесу як можна більше зацікавлених сторін, що значно прискорює процес запровадження інновацій та мінімізує виникнення ризиків;
- інноваційного методу спільного проєктування, включаючи ініціативи громадян, залучення людей з новим креативним та критичним мисленням;
- спеціальної підготовки фахівців здатних виявляти та своєчасно реагувати на нові виклики та застосовувати інноваційні підходи в управлінні. Вагома роль приділяється підготовці фахівців державного сектору на основі нових методів до управління персоналом, також це стосується підготовки фахівців у сфері аналітики для органів публічної влади.

В період стагнації управлінської системи виникнення кризи може призвести до позитивних змін та дати позитивні результати. Процес посткризового відновлення дозволяє виявити слабкі сторони державно-управлінської діяльності та формує здатність реагувати на майбутні кризові події, як з боку уряду, так і з боку органів публічної влади.

Проведений аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дає підстави стверджувати, що виокремлюються нові зони наукових розвідок, зокрема це

стосується проблематики запровадження сучасних інновацій в систему публічного управління в умовах ризиків та кризових явищ.

Список використаних джерел

1. Експертна аналітика державного управління: аспекти інноватики, самоорганізації : монографія / Бакуменко В.Д., Іжа М.М., Попов М.П., Попов С.А., Красноручький О.О., Білорусов С.Г., Червякова О.В., ; за заг. ред. В.Д. Бакуменка, М.М. Іжі, С.А. Попова. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2020. 220 с.
2. Попов С.А. Інноваційний розвиток системи органів публічної влади: стратегічний підхід : монографія. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 368 с.
3. Putra F. Perspective 1: Crisis Management in Public Administration. Planning Forum UT. URL: <https://sites.utexas.edu/planningforum/perspective-1-crisis-management-in-public-administration/>.

Козловська А. С.,

студентка 2-го курсу

кафедри державного управління і місцевого самоврядування

Херсонського національного технічного університету

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Управління є основою для забезпечення рівноваги в системі соціально-економічних відносин, фактором сталого розвитку, інструментом удосконалення діяльності колективів людей, без нього настає колапс, безлад, анархія.

Публічне управління та адміністрування – це діяльність, яка пов'язана з вирішенням стратегічних завдань державних органів, підприємств, установ, організацій з урахуванням комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу і тенденцій розвитку в конкурентному середовищі, а також в певній галузі суспільного виробництва і держави в цілому. Для повного розуміння такого явища, як публічне управління і адміністрування, окрім визначення треба зрозуміти, історичний контекст цього явища, оскільки без історії не може існувати жодна система.

Історія публічного адміністрування в Україні характеризується, насамперед, особливого роду взаємодією двох тенденцій:

1. Переривчастістю процесу вітчизняного державного розвитку, наявністю значних періодів бездержавного існування українського суспільства внаслідок розподілу українських земель між сусідніми державами, що значною мірою вплинуло на формування культури, традицій, завдяки чому з'явилися регіональні відмінності, через які суспільство все ще не може обрати один шлях для розвитку, оскільки суспільство знаходиться в стані розколу, через різні погляди на майбутнє сучасної України.

2. Історичною наступністю у розвитку державних форм, обумовленістю більш пізніх державних інститутів досвідом і наслідками діяльності попередніх, збереженням в народній пам'яті та літературних творах уявлень про єдність

вітчизняного історичного процесу, твердженням національно-культурної самоідентифікації українського народу.

Саме, у зв'язку з цим, побудову держави в Україні протягом більш як тисячі років необхідно розглядати, як єдиний, хоч і суперечливий, історичний та політичний простір, процес становлення і розвитку національної державності, пошуку оптимальних соціальних, політичних і духовних форм самоорганізації українського народу.

У цьому контексті доцільно простежити логіку розвитку суспільства, історичні форми та етапи становлення системи державного управління в Україні.

Давньоруська держава – Київська Русь уособлює собою перший історичний етап формування державності в Україні. Основні інститути державного управління в цей період – князь і підлеглий йому адміністративний апарат, міське віче (народні збори), боярська рада – пізніше стали тією основою, на якій виростили сучасні інститути державної влади. Реальне співвідношення сил у трикутнику «князь – віче – боярська рада» визначалося поточною політичною кон'юнктурою, а не правилами поведінки, обов'язковими для всіх.

У період польсько-литовського панування на українських саме віче як стихійна форма локальної самоорганізації народних мас виявилася найбільш життєздатною соціальною організацією в Україні.

Запорозька Січ, яка успадкувала ці традиції, представляла досить розвинутий інститут локального самоврядування, який під тиском обставин був змушений виконувати функції державної влади. Запорозьку Січ сучасні історики розглядають як історичну основу формування Гетьманщини, що стала другою історичною спробою українського народу побудувати власну національну державу.

У цій державі загальні збори всіх козаків (генеральна козацька рада) або загальні збори козаків, міщан і особисто вільних селян (чорна рада) вважалися носієм всієї повноти державної влади. Тільки Рада мала право обирати гетьмана і генеральну старшину, вирішувати найбільш важливі питання зовнішньої та внутрішньої політики держави.

На практиці ж реальна влада із самого початку сконцентрувалася в руках гетьмана і його найближчого оточення, а сама Рада перетворилася з часом в інструмент боротьби за владу. Під впливом Московської держави повноваження

гетьмана і Ради були істотно обмежені. У Конституції гетьмана Пилипа Орлика було зроблено першу в Україні спробу реформувати систему державного управління на засадах європейських принципів поділу влади, народного представництва і незалежного місцевого самоврядування.

Українська Народна Республіка, стала третьою історичною спробою українського народу побудувати власну державу. Конституція УНР, проголосила незалежну Україну парламентською республікою, пост Президента не передбачався. Іншою відмінною рисою конституційного устрою УНР були національні союзи, які поєднували представників національних меншостей.

Національні союзи одержали за Конституцією деякі повноваження органів державної влади, зокрема, право законодавчої ініціативи, а також право офіційного представництва інтересів національних меншостей у державних і громадських установах. Уся повнота місцевої влади передавалася виборним Радам і управам громад, волостей і земель. Урядовці УНР мали право тільки контролювати і координувати їхню діяльність. Конституція УНР не була реалізована на практиці. Внаслідок державного перевороту влада перейшла до гетьмана П. Скоропадського, прихильника жорстко централізованої монархічної системи влади. Проголошення Акту Злуки Української і Західноукраїнської Народних Республік продемонструвало прагнення українського народу, розділеного державними кордонами, будувати єдину соборну українську державу.

На III Всеукраїнському з'їзді рад було прийнято першу конституцію Української Соціалістичної Радянської республіки (УСРР), що закріпила принцип «диктатури пролетаріату» як основи радянської державності. Відповідно до даної конституції представників буржуазії було позбавлено політичних прав, а виборчі права селянства були істотно обмежені. Радянська конституція України остаточно узаконила домінування комуністичної партії в політичній системі Української Радянської Соціалістичної республіки (УРСР).

Після схвалення на загальноукраїнському референдумі Акта про державну незалежність України, проголошеного Верховною Радою УРСР, розпочався сучасний четвертий етап становлення національної української державності. Прийняття чинної Конституції України підбило певний підсумок пошукам найбільш прийнятної у вітчизняних умовах моделі державного управління. Новітня

Українська Конституція остаточно затвердила принцип поділу влади в державі. В Україні сформувалася єдина ієрархічна вертикаль органів державної влади від Кабінету Міністрів до районних державних адміністрацій. Значний обсяг державної влади був сконцентрований у руках Президента. Така система управління дозволила уникнути відцентрових тенденцій, які могли з'явитися в перехідний період.

Була проведена конституційна реформа у 2004 році: Україна із президентсько-парламентської республіки перетворилася в парламентсько-президентську. Політичні та конституційні реформи в Україні триватимуть протягом наступних років. На часі прийняття 13 спеціальних законів «Про Президента України», «Про Кабінет Міністрів України», «Про статус парламентської опозиції», доопрацювання законів «Про місцеві державні адміністрації» та «Про місцеве самоврядування в Україні». Ці закони дозволять врегулювати ряд проблем, що виникли в ході здійснення конституційної реформи.

Тобто, дивлячись на історичний контекст державотворення, становлення систем публічного управління та адміністрування, описаний вище, можемо зробити висновок, що реформування цих систем може відбуватися, лише шляхом привнесення чогось свого/нового у вже існуючі речі, чи в запозичену систему, але сліпе копіювання, доведе лише до державного перевороту, чи ще одній зміні державного устрою. Оскільки, якщо не зважати на історичний контекст пам'ять та ментальність українців, які прагнули до власної вільної держави, люди можуть бути занадто невдоволеними нав'язаними цінностями і будуть чинити супротив, чи масово покидати країну.

Список використаних джерел

1. Одінцева Г. С., Дзюндзюк В. Б., Мельтюхова Н. М., Миронова Н. С., Нікітін В. В. Теорія і історія публічного управління. Харків, 2012.
2. Вороніна Ю. Є. Теорія і практика публічного управління. Мелітополь, 2020.

Козуліна Світлана Олександрівна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри державознавства, права та європейської інтеграції
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ГЕНЕЗА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІСНУВАННЯ «КВАЗІЗАКОНІВ» ЯК РЕЗУЛЬТАТУ ДЕЛЕГОВАНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ

25.06.2021 у Верховній Раді України за № 5707 було зареєстровано законопроект «Про правотворчу діяльність», який прийнято за основу на першому читанні, що відбулося 16.11.2021. Нині цей законопроект очікує подальшого розгляду та прийняття. Стаття 5 законопроекту має назву «Правотворчі повноваження та їх делегування» та визначає, що таке делегування може здійснюватися на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законом: 1) між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; 2) від вищих органів виконавчої влади нижчим. Правотворчі повноваження можуть делегуватися шляхом видання індивідуального правового акта. У цьому акті обов'язково зазначаються, по-перше, суб'єкт, якому делегуються правотворчі повноваження. По-друге, зміст і обсяг делегованих повноважень, а по-третє, на який строк (термін) делегуються правотворчі повноваження. Також вказується орган, на який покладається відповідальність та контроль за виконанням делегованих повноважень і, за потребою, матеріально-фінансове забезпечення виконання делегованих правотворчих повноважень. Крім того, якщо правотворчі повноваження делегуються органами виконавчої влади органам місцевого самоврядування, на їх прийняття має бути отримана згода органу місцевого самоврядування, що оформляється у вигляді його рішення [1].

Загалом це відповідає конституційно-правовому інституту делегованих повноважень, що давно вже існує в Україні. Так, наприклад, стаття 14 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 визначає: «Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження місцевого самоврядування, делеговані їм відповідними радами. Кабінет Міністрів України в межах, визначених

законами України, може передавати місцевим державним адміністраціям окремі повноваження органів виконавчої влади вищого рівня. Передача місцевим державним адміністраціям повноважень інших органів супроводжується передачею їм відповідних фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень...» [3].

А стаття 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997, серед інших дефініцій, надає визначення поняттю «делеговані повноваження», а саме це «...повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад» [2]. Відповідно до частини шостої статті 118 Конституції України та частини третьої статті 34 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» місцеві держадміністрації підзвітні та підконтрольні радам у частині повноважень, що були їм делеговані [3; 5]. Підконтрольність відповідним органам виконавчої влади виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади встановлює частина друга статті 11 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2].

Цілком зрозуміло, що для належного виконання делегованих повноважень і місцевим державним адміністраціям, і органам місцевого самоврядування необхідно видавати (приймати) власні нормативно-правові акти. Тому, передбачена у частині першої та абзаці першому частини другої, частинах третьої та четвертої статті 5 законопроекту «Про правотворчу діяльність» можливість делегування правотворчих повноважень доцільна та повністю обґрунтована. Але питання викликає абзац другий частини другої статті 5 зазначеного законопроекту, в якому міститься заборона делегування власних правотворчих повноважень Верховною Радою України, Президентом України та Урядом іншим суб'єктам. Передусім абзац другий суперечить абзацу першому частини другої статті 5, в якому зазначається, що делегування правотворчих повноважень може здійснюватися від вищих органів виконавчої влади нижчим [1].

Окрім того, таке формулювання виключає можливість існування в Україні так званих «квазізаконів», що суперечить досвіду провідних країн світу.

Загальновідомо, що «квазізакон» – це вид нормативно-правового акта, який має юридичну силу закону, не будучи ним (декрет, указ, ордонанс тощо).

Цікаво, що делегована законотворчість з'явилася ще у XVII ст., коли парламент Великої Британії почав передавати свої повноваження Уряду. В інших європейських країнах делегована законотворчість набула розвитку після закінчення Першої світової війни, в умовах, коли уряди потребували можливість оперативно реагувати на найбільш важливі суспільні проблеми. Сьогодні делегована законотворчість застосовується, наприклад, у Франції, де Уряд може видавати «квазізакони», що мають назву ордонанси, при наявності у нього програми для здійснення делегованих повноважень, які надаються парламентом на визначений термін. Крім того, ордонанси Уряду Французької Республіки затверджуються парламентом. Конституція Голландії чітко визначає коло питань, які регулюються лише законом, і тут не може бути делегування повноважень. Усі інші питання можуть вільно делегуватися. При цьому у законодавстві цієї країни визначені загальні принципи, які повинен виконувати Уряд при реалізації делегованої законотворчості, а також встановлено короткі строки внесення законопроекту з цих питань [6]. Тут варто зазначити, що й у Конституції України також міститься стаття – стаття 92, яка регламентує перелік питань, які визначаються або встановлюються виключно законами України [5].

Власну історію запровадження інституту «квазізаконів» має і Україна. Введення та розвиток інституту делегованої законотворчості починається під час становлення нашої держави. Ще 18.11.1992 було прийнято Закон України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання» [4]. А у п. 4 Перехідних положень Конституції України міститься норма, яка наділяла Президента України протягом трьох років після набуття чинності Конституцією України правом «...видавати схвалені Кабінетом Міністрів України і скріплені підписом Прем'єр-міністра України укази з економічних питань, не врегульованих законами, з одночасним поданням відповідного законопроекту до Верховної Ради України... Такий указ Президента України вступає в дію, якщо протягом тридцяти календарних днів з дня подання законопроекту (за винятком днів міжсесійного періоду) Верховна Рада України не прийме закон або не відхилить поданий законопроект більшістю від її

конституційного складу, і діє до набрання чинності закону, прийнятим Верховною Радою України з цих питань» [5]. До речі, Україна – одна з небагатьох держав світу, яка застосувала інститут делегованої законотворчості через інститут Президента. У більшості європейських країн (Голландія, Румунія, Франція, Швейцарія та ін.) діє механізм, за яким повноваження парламенту делегуються Уряду, а не Президенту [6].

Отже, враховуючи історичний досвід України та законодавство багатьох європейських країн у сфері делегованої законотворчості, до прийняття Закону України «Про правотворчу діяльність» необхідно отримати незалежну та фахову експертну оцінку щодо категоричної заборони в Україні «квазізаконів» як виду нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Законопроект «Про правотворчу діяльність» № 5707 від 25.06.2021 [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27182>.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 25.05.1997 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
4. Закон України «Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання» (втратив чинність) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2796-12#Text>.
5. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
6. Якусик Д. В. "Квазізакони" як результат делегованої законотворчості / Д. В. Якусик // Публічне право. 2013. № 1. С. 389-394. URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2013/pp19/Yakusyk.pdf>.

Козюра Ігор Валерійович,

доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

КОЗАЦЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ – ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК “ПОГРАНИЧЧЯ”

Дослідження процесу формування “людини порубіжжя” на прикладі українського козацтва – в сучасних умовах особливо актуальна проблема для фахівців з історії та публічного управління. Адже козацтво, сформувавшись у відповідь на тогочасні агресивні виклики, стало унікальним світовим явищем, відіграло виняткову роль в історичному розвитку України.

І. Лисяк-Рудницький в історичному есе “Україна між Сходом і Заходом” [1] висловив думку про “сугестивну паралель” між українським і американським історичними процесами, пов’язану з тезою “пограниччя” (*Frontier Thesis*) Ф. Тернера [2; 3]. Попереджуючи про недопустимість “перенапружувати паралеллю”, вчений чітко проводить її між Диким Заходом і “його відповідником Диким Полем”, між “людьми пограниччя” – американськими піонерами і ковбоями та українськими козаками, “репрезентативними представниками своїх народів”, між козацькими спільнотами та громадами Нової Англії як підґрунтям демократії в Україні і США [4]. З проблеми “пограниччя” як суспільно-історичного явища, що характеризується специфічними умовами й організацією життя цікаво прослідкувати за “внутрішнім перетворенням українського суспільства під впливом того виклику, що його ставило Дике поле” [1, с. 5].

Визначальним чинником появи й зростання козацтва стали масові втечі селян з тих українських земель, які були завойовані сусідніми агресивними державами. На запустілих, але вільних подніпровських просторах українські селяни рятувалися від кріпосницького гноблення та іноземного панування. “Пограниччя” створює свої специфічні форми і структури життя на різних рівнях – економічному, соціальному, політичному й культурному, формує свій тип людини, який стає домінуючим. Найхарактернішою рисою цього типу стає поєднання в одній особі воїна і виробника.

Козацтво мало напівгосподарський, напіввійськовий характер. В умовах тривожного прикордоння з Диким полем поселенцям повсякчас доводилося давати відсіч ворожим нападам і поєднувати працю на землі зі збройною боротьбою. Саме вільна праця на вільній землі й право особисто розпоряджатися виробленими продуктами є невіддільними від суті козацтва і становлять одну з його фундаментальних рис. Дослідник козацтва О. Апанович зазначила, що “протест українського народу проти феодального й чужоземного гніту вилився в унікальне, тільки Україні притаманне історичне явище “покозачення”, відмови від феодальної іноземної підлеглості, одержати право вільно працювати на власній землі [5, с. 105].

Важливим наслідком подій XVII ст. було зростання чисельності козацтва і перетворення його в привілейований стан, юридично вільний. Козаки дістали право на вільне проживання в містах і селах, зайняття ремеслом, торгівлею, промислами та землеробством фермерського типу.

Іншою фундаментальною рисою “пограниччя” була військова демократія як форма суспільно-політичної організації і правління, виборність всіх його органів і виконавців, визначальна роль громади у вирішенні всіх важливих справ. За суттю козацтво було організацією військової самооборони населення пограничних земель. Однак згодом військова організація, що спонтанно виникла на пограниччі, почала поступово відігравати важливу роль у житті всієї України, перетворилася в носія ідеї державності, що згодом реалізувалося в Запорізькій Січі [6, с. 149-150].

В козацькому самоврядуванні майже за два століття до появи концепції Монтеस्क’є можна виокремити елементи розвинутої демократії та класичного розподілу влади: “законодавчої” (загальне зібрання або козацька рада), “виконавчої” (кошовий отаман або гетьман, січова або генеральна старшина) та “судової” (військовий або генеральний суддя, копні суди) [7, с. 232].

Козаки, Запорізька Січ вставали на соціальний захист українського селянства і міщанства, впливали на формування в них національної самосвідомості, демократичного державницького світогляду. Запорізька Січ з військового центру розвинулась у своєрідне державне утворення – козацьку, християнську, православну демократичну республіку [8], яка стала своєрідною моделлю суспільної організації для всієї України, основою для створення Української козацької держави Богдана Хмельницького. А Запорізька Січ була історичною альтернативою тому шляху, яким

ішла Російська імперія з її колоніальною політикою денаціоналізації, русифікації, абсолютистсько-необмеженою централізованою владою. Історія на прикладі Запорізької Січі давала шанс народам Російської імперії йти шляхом прогресу, поступового розвитку [5, с. 107].

“Пограниччя”, геополітична “межовість” “українного”, нічим не захищеного, а одночасно надзвичайно багатого і врожайного простору в кліщах ворожих завойовницького Заходу і степово-хижацького Сходу” сформували і особливий фізичний і психічний, духовний та інтелектуальний тип козака-лицаря, який відзначався високими морально-етичними якостями, сильним почуттям патріотизму, розумінням найвищої цінності волі й незалежності, фізичним гарту, витривалістю і вмінням концентрувати енергію (ці риси закріпилися на генетичному рівні і вплинули на формування усієї української нації, ментальності українців) [9, с. 713].

Проте козацтво, “взявши на себе найважливіші завдання, які стояли перед нацією”, так і не змогло довести їх до успішного вирішення. “Пограниччя”, на жаль, сформувало не лише психологічний тип козака-лицаря, а й протилежний йому тип – пристосуванця, представника “захованого життя”. Трагічними феноменами-символами української історії стали “Чорна рада”, “Руїна”. Як зазначив І. Дзюба: “Етнополітична недосформованість суспільства, за обтяжливих зовнішньополітичних умов, перешкоджала переростанню стихійної козацької демократії в представницько-структуровану. Розвиток зупинився на спрощених формах демократії. Вони давали можливість політичним демагогам, використовуючи хвилинні настрої введених в оману мас, у своїх планах, апелюючи також і до іноземного чинника, шукаючи підтримки в іноземних володарів... Традиції індивідуалізму і бунтарства, не врівноважені історичним досвідом державного самоврядування, призводили до розбрату, що кінчався Руїною, створювали сприятливу атмосферу для зовнішнього втручання. Це повторювалося і в XVII, і у XVIII і в XX столітті” [10, с. 12].

Наближаючи Перемогу, осмислити і врахувати це – особливо важливо.

Список використаних джерел

1. Лисяк-Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом. Історичні есе. Київ: Основи, 1994. Т.1. С. 2-10.

2. Turner F. J. The Frontier in American History. URL: <https://www.gutenberg.org/files/22994/22994-h/22994-h.htm>
3. Чорновол І. Фредерик Джексон Тернер і концепція фронтиру. *Регіональна історія України: зб. наук. ст.* Київ.: Ін-т іст. України НАН України, 2011. Вип. 5. С. 77-100.
4. Ковальчук Н. Феномен демократії в контексті кордонної цивілізації України та США. URL: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/wp-content/uploads/2017/01/Ковальчук-Н.pdf>
5. Апанович О. Козацтво – ментальність українського народу. *Сучасність*. 1995. № 9. С. 104-108.
6. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. Київ: Світ, 1989-1991.
7. Українське державотворення: невитребуваний потенціал. Словник-довідник / за ред. О. М. Мироненка. Київ: Либідь, 1997. 586 с.
8. Наливайко Д. С. Козацька християнська республіка: Запорізька Січ у західноєвропейських історико-літературних пам'ятках. Київ: Дніпро, 1992. 496 с.
9. Кульчицький О. Риси характерології українського народу. *Енциклопедія українознавства. Загальна частина*. Київ, 1995. Т. 2. С. 708-718.
10. Дзюба І. Україна перед сфінксом майбутнього. *Укр. іст. журнал*. 2001. № 3. С. 12-18.
11. Козюра І. В. Політична культура козацтва – відповідь на виклик “пограниччя”. *Політична культура: теорія, проблема, перспективи*. Київ: Видавець ПАРАПАН, 2004. С. 140-145.

Крапівіна Галина Олексіївна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
Київський інститут підготовки кадрів ДСЗ України*

ІСТОРИЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НЕСТАНДАРТНИМИ ФОРМАМИ ЗАЙНЯТОСТІ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРАЦІ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСТВА ТА ВОЛОНТУРИЗМУ)

В сьогодення нестандартні форми зайнятості (НФЗ) залучають значну кількість носіїв. Зокрема носіїв НФЗ - волонтерів та волонтуристів - більш ніж 100 країн світу об'єднує глобальний світовий рух, який стає все більш впливовим в світі. Так, в США кількість носіїв НФЗ складає близько 60% серед жінок і 50% серед чоловіків. Канадці посвячують НФЗ в середньому 191 год. на рік. В Ірландії близько 33% дорослого населення є носіями НФЗ. 19% дорослого населення Франції брало участь в діяльності НФЗ. Кожен третій німець є носієм НФЗ та присвячує праці в асоціаціях, проектах і групах взаємодопомоги більш ніж 15 год. на місяць. В Південній Кореї майже 4 мільйони осіб щорічно присвячують НФЗ більше 451 млн. год. робочого часу. 26% японців мають досвід носія НФЗ. Тобто, щорік НФЗ присвячують свій час більше 100 млн. осіб дорослого населення планети.

НФЗ розвивається в світі з початку минулого століття. Наприкінці ХХ ст. (за дослідженням університету ім. Дж. Хопкінса в 22 країнах) загальна кількість часу праці носіїв відповідала праці 10,5 млн. ос. з повним робочим днем. Кількість носіїв лише в 36 країнах світу (за інформацією того ж університету) 131,5 млн. ос.

Публічне управління більш ніж 80 країн активно сприяє розвитку національних НФЗ та створює інфраструктуру для забезпечення їх розвитку на системному рівні. Практика багатьох країн підтверджує, що діяльність носіїв НФЗ приносить суспільний прибуток, що забезпечує внесок у ВВП країни від 4 до 8%.

НФЗ зародилося в США ще в ХІХ ст. Носії тоді забезпечували функціонування різних некомерційних організацій [1]. В деяких родинах США складаються династії носіїв, які є особами різного віку і професій з різних сфер і прошарків суспільства [2]. Особливо популярними в сьогодення є віртуальні носії: створення і підтримка web-сайтів, проведення он-лайн досліджень, надання

технічної допомоги некомерційним організаціям. Стосунки між носіями і організаторами НФЗ регулюються механізмами публічного управління, передбачають договори, що суворо визначають умови, характер і обсяг роботи, бо праця носіїв враховується при визначенні трудового стажу [3] та не виключає відповідальності, зокрема за виконання норм і вимог, збереження матеріальних цінностей та ін. [4]. Основною структурою, завдяки якій носії можуть знайти заняття, а організатори та особи, що потребують носіїв, можуть заявити про свої потреби, є центри, що створені органами публічного управління. В сьогодення в США діє більш ніж 500 таких центрів. Фінансовий еквівалент праці носіїв на рік в США складає більше \$5300 млрд.

В Японії ідея НФЗ на початку ХХ ст. дістала суспільний резонанс, і в 1910 р. органи публічного управління створили систему допомоги «Хоумен інн» (в сьогодення «Мінсей інн»). Основний принцип її роботи: вибрані члени суспільства, завданням яких є визначення рівня добробуту громадян, працюють в співпраці з органами публічного управління. З середини 70-х рр. ХХ ст. організатори НФЗ (як неурядові організації) створювалися в Японії через вже існуючу мережу рад соціального добробуту. В сучасній Японії існує більш ніж 3300 центрів НФЗ, які працюють майже у всіх муніципалітетах країни [5].

В 1991 р. закон Італії офіційно визначив механізми публічного управління НФЗ та стосунки носіїв з органами публічного управління. Однією з найбільших організацій, що розвивають ініціативи НФЗ в країні, є відповідний Італійський фонд, створений за ініціативою Римської ошадної каси, який надає консультаційні та освітні послуги носіям та організаторам, випускає фаховий журнал, заснував декілька Національних премій з метою виявлення і підтримки найбільш перспективних та ініціативних груп носіїв, які вирішують соціальні проблеми. В Італії існує Постійний комітет голів організаторів НФЗ, що представляє інтереси двох мільйонів носіїв Італії перед урядом, парламентом, церквою, різними суспільними інститутами.

Рівень розвитку НФЗ в країні залежить від політико-економічної ситуації, наявності механізмів публічного управління, стану некомерційного сектора і ринку праці, від культурних чинників та ін. Історія публічного управління держав Європи НФЗ показує, що механізми публічного управління набувають особливого значення,

коли вони створюють перешкоди діяльності НФЗ. Це особливо справедливо для тих країн Центральної і Східної Європи, де НФЗ не є органічним елементом місцевої культури. Навпаки, в тих країнах, де існують міцні традиції НФЗ – в Німеччині і Великобританії – діяльність НФЗ та носіїв імпліцитно захищено законом. Закони, що регулюють діяльність НФЗ, прийняті в Хорватії, Чехії, Угорщині, Італії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Македонії, Польщі, Португалії, Румунії та Іспанії та ін.

Аналіз статусу носіїв в світі показує, що механізми публічного управління мають регулювати цю форму для гарантування носіям захисту та щоб відрізнити їх від найнятих робітників. Носії прямо або побічно підпадають під дію законів про працю, оподаткування та цивільну відповідальність. Носії та організатори НФЗ можуть стикатися з низкою проблем: некоректним використанням законів про працю, оподаткуванням робочого часу носіїв, втратою ними соціальної допомоги з безробіття та ін. В Хорватії окремі організатори навіть зазнавали труднощів з реєстрацією діяльності з надання послуг НФЗ в переліку видів своєї статутної діяльності, оскільки механізми публічного управління не визнавали поняття «послуга НФЗ» в країні.

Для створення правових меж функціонування організаторів і чіткого розмежування НФЗ і традиційних соціально-трудова відносин, національні механізми публічного управління мають визначити таку діяльність. Відсутність визначення поняття «носій НФЗ» і характеристик документу «Угода» між учасниками діяльності НФЗ може привести до того, що, з зору механізмів публічного управління, носії вважатимуться найнятими робітниками. Як результат, будь-яка компенсаційна виплата ним може розглядатися як винагорода за працю, а організатор, що залучає носіїв до праці, опиниться в стані порушника трудового законодавства, яке вимагає виплати мінімальної заробітної плати. Так, в Латвії організатори НФЗ в статусі некомерційних організацій не можуть відшкодувати витрати носіям, бо для цього потрібно укласти з ними трудовий договір, що, в свою чергу, підводить носіїв під дію трудового законодавства та положень про мінімальну заробітну плату. В Хорватії і Македонії контрольні органи публічного управління можуть тимчасово заборонити роботу, якщо носій почав діяльність не відповідно до вимог закону (наприклад, якщо сторони не підписали трудовий договір). Відсутність правового статусу носія може привести до втрати ним соціальної допомоги з

безробіття. В Чехії позбавлені соціальної допомоги ті безробітні, які були носіями, оскільки діяльність НФЗ розглядалася як нелегальна робота, хоч самі носії не отримували а ні грошової винагороди, а ні матеріальної допомоги в натуральній формі.

Ще однією серйозною перешкодою на шляху НФЗ є механізми публічного управління стягуванням податків з витрат, що відшкодовуються. Носії мають право на відшкодування всіх розумних витрат, які понесені ними в процесі діяльності. Проте, в деяких країнах (Швейцарія, Бельгія, Македонія) відшкодування витрат носіям оподатковується; від податків звільнено лише відшкодування витрат найнятим робітникам. Схожа ситуація й в Естонії - якщо організатор бажає відшкодувати носіям їх витрати, то він зобов'язаний це зробити на підставі трудового або іншого цивільно-правового договору, і всі виплати за цими договорами оподатковуються.

Історія публічного управління НФЗ, що регулює соціально-трудові відносини на ринку праці НФЗ, показує, що було б доцільно дотримуватися наступного:

регулювання публічним управлінням одного варіанту НФЗ не має виключати існування інших варіантів (неформальних або ситуативних ініціатив);

публічне управління має полегшувати діяльність НФЗ і регламентувати її, а також забезпечувати належний захист і стимулювання носіїв, не відохочуючи людей від праці на засадах НФЗ. Дуже жорстке регулювання може пригнічувати спонтанні ініціативи, лягати тягарем на організаторів і пригноблювати дух НФЗ;

кожна країна має знайти власну модель публічного управління діяльністю НФЗ, виходячи зі своїх соціальних, культурних та економічних умов.

Список використаних джерел

1. Даль Р. Демократия и ее критики. М.: РОССПЭН, 2003. 576 с.
2. Борецька Н. П., Крапівина Г. О. Сучасний стан і проблеми розвитку соціально-трудових відносин у добровольчестві. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. Зб. наук. праць. Спец. вип.: у 3 т. К.: КНЕУ, 2010. Т.1. С. 105-112.
3. Крапівина Г. А. Методологические аспекты добровольчества: проблемы формирования и развития рынка труда. Проблемы рынка труда и

формирования трудовых ресурсов. М.: ООО «НИПКЦ Восход –А», 2010. 288 с. С. 70-88.

4. Крапівіна Г. О. Людські ресурси та їх мотивація в добровольчестві. Вісник Львівського інституту економіки і туризму. Львів: ЛІЕТ, 2010. № 5. 328 с. С. 117-123.

5. Лях Т. Л. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном. Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді. К.: Християнський дитячий фонд, 2006. С. 61-70.

Лесик Олена Василівна,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ ВИМІР

На сучасному етапі розвитку України гостро стоїть питання відновлення та розвитку у майбутньому громад, регіонів, території всієї країни. В зазначеному аспекті все більшого значення набуває концепція сталого розвитку. В зазначеному ключі важливим є узагальнення суті концепції сталого розвитку, етапів її еволюціонування та місця у чинних нормативно-правових документах в Україні, що і буде предметом дослідження.

Витоками концепції сталого розвитку варто вважати вчення про ноосферу В.І. Вернадського. Офіційно відлік концепція бере з доповіді Гру Гарлем Брундтланд (1987 р.), яка очолювала Всесвітню комісію з навколишнього середовища та розвитку ООН. Нею було сформовано базове поняття сталого розвитку, який вона визначає як розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Проект MONET визначає сталий розвиток як «забезпечення гідних умов життя щодо прав людини, створення й підтримки широкого вибору для вільного визначення життєвих планів. Принцип справедливості між нинішніми й майбутніми поколіннями повинен формуватися, враховуючи використання екологічних, економічних і соціальних ресурсів. Реалізація цих потреб на практиці зумовлює комплексний захист біологічного різноманіття екосистем, видів і генетичного різноманіття, які є основою життя».

Для полегшення осмислення концепції сталого розвитку використовується схема, яка складається з трьох складників:

- 1) екологічна (збереження довкілля);
- 2) економічна (зростання);

3) соціальна (справедливий розподіл).

Окрім такого варіанту осмислення концепту наявна також варіація запропонована Дж. Шпангенбергом та О. Боніотом, що отримала назву Призма сталого розвитку, та передбачає наявність:

- економічного виміру (штучний капітал);
- екологічного виміру (природний капітал);
- соціального виміру (людський капітал);
- інституційного виміру (соціальний капітал).

Подальші дослідження пропонували замінити три основні «стовпи» сталого розвитку (суспільство, економіку та навколишнє середовище) схемою «яйце сталого розвитку», яка ґрунтувалася на взаємодії суспільства та екосистеми та визначала, що сталий розвиток складається з благополуччя екосистеми та добробуту людини.

Також вирізняють три підходи до сталого розвитку [1]:

- антропоцентричний, за яким сталий розвиток передбачає збалансоване вирішення задач соціально-економічного та екологічного розвитку на перспективу й збереження сприятливих умов оточуючого середовища та природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення суспільних потреб;
- неокласичний – сталий розвиток є результатом запровадження нових технологій в умовах імплементації саморегуляційних ринкових механізмів;
- еволюційно-циклічний (цивілізаційний): сталий розвиток – основа дослідження еволюційної трансформації та інтеграції в системі розвитку суспільних відносин.

Основними принципами сталого розвитку є [2]:

- поліпшення якості життя;
- гарантоване здоров'я людей;
- задоволення основних життєвих потреб як населення, так і майбутніх поколінь;
- боротьба з бідністю;
- раціональна структура виробництва і споживання; раціональне природокористування;
- збереження екосистем, захист клімату та озонового шару;
- забезпечення екологічної безпеки;

- міжсекторальне співробітництво;
- екологічна свідомість, екологічна етика;
- становлення громадянського суспільства;
- усунення всіх форм насильства над людиною і природою (попередження війн, тероризму і екоцид);
- глобальне партнерство.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. визначає сталий розвиток як забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Зазначене цілком відображає світові тенденції зазначеної концепції.

Нормативно-правовими основами концепту сталого розвитку в Україні можна вважати такі нормативно-правові акти [3]:

- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV.
- Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».
- Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 №156-VIII.
- Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020 від 12 січня 2015 р.
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.
- Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 та до 2027 року.

Відтак, варто зазначити, що на часі концепція сталого розвитку є актуальною для розвитку більшості демократичних країн світу. В вітчизняних стратегічних документах також чітко відображається сутність та зміст концепції, що надає змогу зробити висновок, що вона активно використовується у процесі стратегічного планування та при реалізації регіональної політики в Україні.

Список використаних джерел

1. Матеріали круглого столу «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року: ЄДНІСТЬ У РОЗВИТКУ» (20 червня 2019 року, Національний інститут стратегічних досліджень) [Електронний ресурс]. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/materiali-kruglogo-stolu-derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027-roku-yednist-u-rozvitku-20-chervnya-2019-roku-natsionalniy-institut-strategichnih-doslidzhen/>.

2. Надолішній П. І. Управління сталим розвитком на засадах демократичного врядування: світоглядний і політико-правовий аспекти / Петро Надолішній // Теоретичні та прикладні питання державотворення: Електронне наукове фахове видання Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України. – Вип. 8-2011.

3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-viii>.

Матвєєнко Ірина Володимирівна,
*кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТТЯ ДЛЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ КОМУНІКАЦІЇ

З ефективними комунікаціями та застосуванням ефективних стратегій, можна досягти зміни поведінки. В основі розроблення стратегій комунікації лежать певні теорії та моделі комунікації, які використовуються в різних наукових школах і в практиці різних держав. Ефективна комунікація в управлінській діяльності має високий вплив, формує поведінкові зміни на рівні суспільства, спонукає цілі спільноти до дій.

Для міжособистісного спілкування використовуються моделі соціально-когнітивної теорії або соціальної теорії навчання. Моделі, що використовуються для організаційної комунікації - це: теорія стадій організаційних змін; поширення інновацій; соціальний маркетинг і освіта [1].

На індивідуальному рівні перевага надається теорії самовизначення. Дана теорія зосереджується на контексті, в якому живе людина, або на зовнішніх факторах, які спонукають цю людину мотивувати себе до зміни поведінки. Процес інтеріоризації людини виникає через можливість зробити вибір, який є значущим для неї в процесі соціалізації, і отримати позитивний зворотний зв'язок, щоб заохотити змінити поведінку. Це означає, що людина не може змінити свою поведінку, просто отримуючи повідомлення, потрібно створити сприятливе середовище для формування бажаної поведінки.

Теорії соціальної мережі та соціальної підтримки, організації громад та теорії побудови спільноти мають спільні характеристики сприятливого середовища, включаючи комунікацію з адвокації, комунікацію за участю, комунікацію для структурних та стійких соціальних змін [1].

Соціально-когнітивна теорія розглядає, як досвід і середовище людей, а також поведінка інших впливають на їх вибір. Соціально-когнітивна теорія припускає, що визначення переваг зміни поведінки на основі певних стимулів [3].

Теорії поведінки допомагають програмам зрозуміти, чому люди поводяться так, як вони поводяться, і як вони змінюють свою поведінку. З таким розумінням програми ВСС важливі два типи поведінкових теорій – теорія поведінкового прогнозування та теорія зміни поведінки [2].

Теорії прогнозування розглядають, чому люди змінюють поведінку. Використовуючи інформацію, отриману в результаті первинного дослідження з цільовою аудиторією, розробляють повідомлення персоналу програми та заходи для усунення ключових негативних факторів та/або посилення ключові позитивні фактори [2].

Теорії зміни поведінки пояснюють, як люди змінюють поведінку. Вони описують етапи або кроки, через які можуть пройти люди, змінюючи свою поведінку. Широко відома теорія розповсюдження інновацій пропонує людям прийняти нову ідею або поведінку (інновацію) за допомогою п'ятиетапного процесу: знання, переконання, рішення, впровадження та підтвердження. Визначення поточної стадії зміни поведінки цільової аудиторії допомагає адаптувати підходи та повідомлення, які переміщують її на наступний етап [2].

Вирізняють декілька моделей комунікацій. Модель передбачає, що люди зважують витрати та вигоди від зміни поведінки, перш ніж приймати рішення. Модель переконань передбачає, що зміни поведінки залежать від чотирьох факторів:

- заохочення: винагорода або вигода, отримані за дотримання поведінки;
- сприйняття ризику: переконання, що недотримання поведінки становить серйозний ризик;
- сприйняття користі: переконання, що переваги нової поведінки переважають ризику;
- самоефективність: впевненість у тому, що людина має здатність і ресурси для зміни поведінки [3].

Ця модель, адаптована з соціальної когнітивної теорії, може слугувати основою для оцінки або впливу на зміни поведінки. Це говорить про те, що

сприйняття людьми своєї вразливості до ризику може передбачити їхню поведінку [3].

Отже, в основі розроблення стратегій комунікації лежать певні теорії комунікації, які використовуються в різних наукових школах і в практиці різних держав, зокрема: теорії комунікації; соціально-когнітивна теорія соціальна теорія навчання; теорія стадій організаційних змін; теорія поширення інновацій; теорія соціального маркетингу; теорія самовизначення; теорія соціальної мережі, теорія соціальної підтримки, теорія організації громад, теорія побудови спільноти; теорія пропагандистської комунікації; теорія обґрунтованих дій; теорії поведінки; теорії прогнозування; теорії зміни поведінки.

Будь-яка ефективна стратегія комунікації повинна мати багатосторонній підхід і мати підтримку на рівні політики та інституційну підтримку, бути гнучкою для змін політики і сприяти покращенню функціонування управлінської системи.

Список використаних джерел

1. Malikhao P. Health Communication: Approaches, Strategies, and Ways to Sustainability on Health or Health for All. Handbook of Communication for Development and Social Change. June, 2020. Pp 1015-1037. URL: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-981-15-2014-3_137.
2. Using Theory of Change to write communications strategies. Red pencil. URL: <https://www.redpencil.co.uk/blog/using-theory-of-change-to-write-strategies/#:~:text=A%20Theory%20of%20Change%20is,known%20as%20a%20logic%20model>.
3. 8 Communication models explained. Team Communication Hub. URL: <https://pumble.com/learn/communication/communication-models/>.

Павловський Руслан Володимирович,
аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТЬ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Публічне управління полягає, виходячи з функціонального підходу, у виконанні основних управлінських функцій, однією з яких є контроль. Публічність у реалізації даної функції проявляється у тому, що владні органи несуть відповідальність перед суспільством за завдання, що покладені на них через сукупність конкретних функцій у вигляді повноважень, передбачених законодавством. При цьому суспільство вимагає забезпечення від органів влади законності, правопорядку і дисципліни з метою дотримання прав та свобод кожного громадянина. І це має бути забезпечено всіма формами і засобами правового характеру, до яких належить і контроль органів публічної влади. Тому управлінська діяльність, пов'язана з контролем оцінюється як сприйняття суспільством її результатів, та співвідноситься з показниками розвитку країни.

Законодавство України в цілому, і про працю зокрема, містить значне використання терміну «контроль». Так, наприклад, стаття 160 Кодексу законів про працю України зазначає поняття «контроль», встановлюючи обов'язковість дотримання вимог роботодавцем нормативних актів про охорону праці, які контролюються органами державної влади [2]. У другій частині статті 259 згаданого законодавчого акту визначено повноваження щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства з праці, для яких надалі застосовується термін «контрольні повноваження». Контрольна діяльність публічних контролюючих інституцій полягає забезпеченні реалізації стандартів, норм, нормативів, що встановлюються законодавством. Таке забезпечення може відбуватися як безпосередньо через втручання органів у діяльність підконтрольних суб'єктів (хоча законодавство визначає це як об'єкти контролю), тобто певні дії урядовців та посадовців різних рангів, так і опосередковано, як шляхом прийняття законодавчих,

підзаконних актів тощо. На це вказує і глава XVIII Кодексу законів про працю України, що має назву «Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю». Така назва ставить питання про подібності і відмінності у використанні термінів «контроль» і «нагляд». Завдання щодо здійснення контролю і нагляду, визначаючи їх як різні види діяльності публічних органів влади визначені у Постанові Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823, яка затверджує окремі порядки для кожного виду контролюючої діяльності [4; 5]. З таким підходом можна погодитися, на відміну від Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», де термінологічно ці поняття ототожнюються. Даний закон у статті 1 визначає, що «державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади ... в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання ...» [6]. Тому навіть незначне порівняння використання термінів «контроль» та «нагляд» в українському законодавстві вказує на різне тлумачення змісту даних понять, а значить на неналежне їх розуміння у законодавчих та підзаконних актах України, що вимагає теоретичного обґрунтування вживання названих термінів.

У юридичній науці часто поняття «контроль» та «нагляд» вважають синонімами. Як зазначає Н. Горбова «І.П. Ільїнський та Б.В. Щетинін наголошують на відсутності різниці між контролем та наглядом» [1, с. 38], підтримуючи такі погляди дослідниця все ж стверджує, що таке ототожнення «часто призводить до дублювання функцій контролюючих органів, не забезпечує необхідного рівня координації та обміну інформацією, належного усунення виявлених правопорушень, націленості суб'єктів державного контролю на запобігання правопорушенням» [1, с. 41]. Тобто, виходячи з логіки понять, дані терміни повинні відрізнятися своїм змістом і мати або спільні і відмінні окремі ознаки, або одне має входити в інше поняття. У науці державного управління дані поняття переважною більшістю розмежовуються, тобто вони не є тотожними.

За дослідженнями Н. Фоміцької Н. Миронової, Л. Набоки поняття контролю є значно ширшим за поняття нагляду, оскільки контроль можна розглядати і як управлінську функцію, і діяльність владних органів, осіб щодо її реалізації і як

регламентований процес. Нагляд швидше розглядається у теорії управління як вид діяльності: «контроль слід відрізнити від близького до нього виду державної діяльності – нагляду, хоча вони й мають низку однакових рис: єдина мета – забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні; можуть здійснюватися в однакових формах: перевірки, вимоги, звіти; контролюючі органи, як і органи нагляду, можуть давати посадовим особам об'єкта, що перевіряється, вказівки, обов'язкові до виконання» [8, с. 33]. Таку ж думку підтримують і молоді дослідники зокрема Я. Маслова стверджує, що «помилковим, на нашу думку, є синонімічне вживання понять «контроль» і «нагляд» » [3, с. 73]. С. Серов зазначає, що «під наглядом доцільно розуміти спостереження за його об'єктом, моніторинг останнього. Контроль доцільно розглядати як певну сукупність відносин, що включає і нагляд – спостереження» [7, с. 126]. Таким чином випливає, що нагляд, перш за все, не передбачає безпосереднього втручання в діяльність підприємства, організації, установи, чи їх елементів, за якими він здійснюється. Проте нагляд не є і опосередкованим контролем, оскільки останній передбачає втручання через інші органи, що мають відповідні контролюючі повноваження. Відповідно при нагляді, проводячи спостереження, моніторинг, органи публічного управління можуть надавати рекомендації щодо недопущення порушення законодавства, дотримання законності. Тому дослідники виокремлюють «певні критерії для визначення відмінностей між контролем і наглядом ..., зокрема, встановлення правил поведінки, напрямок керівної (командної) інформації про дії, що підлягають виконанню, методи отримання інформації, аналіз інформації, що надійшла з позицій, вибір заходів (відповідальності) покарання, виявлення винних осіб, залучення до відповідальності» [8, с. 34-36]. Підсумовуючи, можна стверджувати, що теорія публічного управління робить відмінності у змісті понять «контроль» і «нагляд». У законодавстві України вживання даних термінів не є усталеним, що вимагає його корегування та усунення недоліків, колізій.

Список використаних джерел

1. Горбова Н. А. Природа державного контролю (нагляду) та генезис його законодавчого визначення. *Право та державне управління*, 2019 р., № 1 (34) том 1. 37-42. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_1/8.pdf.

2. Кодекс законів про працю України: Кодекс України затверджений Законом від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Маслова Я. І. Співвідношення понять «нагляд» і «контроль» у державному управлінні України. *Актуальні проблеми держави і права*, 2011. № 1. 70-77. URL: <http://www.apdp.in.ua/v62/11.pdf>.
4. Порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2019-%D0%BF#n136> (дата звернення: 16.05.2022).
5. Порядок здійснення державного нагляду за додержанням законодавства про працю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2019-%D0%BF#n136> (дата звернення: 16.05.2022).
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 17.05.2022).
7. Серов С. Л. Нагляд і контроль у сфері господарської діяльності як засіб реалізації публічного інтересу. *LEX PORTU*, 2019. № 1 (15). 118-130.
8. Фоміцька Н. В. Миронова Н. С., Набока Л. В. Контроль у державних інституціях / за заг. ред. О. Ю. Амосова. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. 144 с.

СЕКЦІЯ 2.

МЕХАНІЗМИ

ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Байдюк Сергій Васильович,
*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

Охорона праці – складне, багатоаспектне соціально-економічне явище, яке є об'єктом вивчення не однієї галузі вітчизняної науки. Визначенню сутнісної природи охорони праці приділяють чимало досліджень науковці з трудового права, державного управління, економічних та соціальних наук, зокрема Д. Зеркалов, П. Ізуїт, К. Ткачук, Д. Карпенко, З. Козак, С. Прилипко, О. Ярошенко, та інші. Разом з тим, дослідження змісту охорони праці у якості об'єкта комплексного управління в умовах багаторівневого врядування залишається далеким від завершення.

У науковій літературі вважається, що охорона праці є, перш за все, юридичною категорією галузі трудового права. Такого підходу дотримується, зокрема, З. Козак, зазначаючи, що у вузькому розумінні охорона праці є одним із інститутів трудового права, що регулюють відносини з охорони життя, здоров'я та працездатності шляхом установлення безпечних і нешкідливих умов праці [4, с. 9]. Вузького підходу дотримуються також С. Прилипко та О. Ярошенко, які визначають, що термін «охорона праці» означає конкретний правовий інститут трудового права, який об'єднує норми, безпосередньо спрямовані на певне забезпечення умов праці, які є безпечними для життя і здоров'я працівників [5, с. 593].

Науковець Д. В. Зеркалов зазначає з цього приводу, що термін “охорона праці” може мати два значення. У вузькому значенні цей термін містить норми та правила, які забезпечують трудящому адекватний санітарний, технічний, гігієнічний стан трудової діяльності. Водночас охорона праці в широкому сенсі означає всю сукупність правових норм, які врегульовують права та інтереси працівників, а також сукупність дій, вчинюваних задля покращення статусу трудящих. Із цього можна

зробити висновок, що норми Кодексу законів про працю України є нічим іншим як Законом про охорону праці [1, с. 87].

На думку П. Ізуїти, метою трудового права загалом і є охорона праці громадян у широкому значення. Він зазначає, що охорона праці завжди була, є й буде найважливішою метою існування трудового права. На основі цього поняття “охорона праці” формується і є галузевим принципом трудового права [2, с. 73].

Згідно з Законом України, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [6].

Деталізуючи зміст зазначених у законі груп заходів, доцільно скористатися напрацюваннями З. Козак, у яких зазначено, що:

соціально-економічні заходи – включають в себе виплату вихідної допомоги в разі розірвання трудового договору з ініціативи працівника, проведення обов'язкового соціального страхування від нещасного випадку та професійних захворювань, збереження середньої заробітної плати в разі простою;

правові заходи – включають в себе прийняття різних нормативних актів, які містять системи щодо розроблення локальних нормативно-правових актів, вимоги щодо охорони праці;

лікувально-профілактичні заходи – включають безоплатне забезпечення газованою соленою водою, профілактичним харчуванням, молоком, переведення на легшу роботу, проведення обов'язкових медичних оглядів;

санітарно-гігієнічні заходи – зобов'язують роботодавця забезпечити робоче місце відповідно до встановлених вимог захистом від магнітних полів, рівнів вібрації та шуму, а також інших факторів виробничого середовища [4, с. 7].

Найбільш повний, на нашу думку, підхід до трактування сутності охорони праці, пропонує Д.О. Карпенко, вважаючи, що охорона праці має комплексний характер і відображає три взаємозумовлених аспекти, що визначають її сутність для сторін трудових правовідносин. По-перше, охорона праці має соціальне значення, включаючи:

- а) охорону життя та здоров'я працівника;
- б) збереження працездатності, трудового довголіття працівника;

в) гуманізацію праці.

По-друге, охорона праці має економічне значення, що проявляється в таких процесах:

а) скорочення втрат робочого часу та економії фонду соціального страхування, оскільки за належної охорони праці трапляється менше виробничих травм, професійних захворювань тощо;

б) зростання продуктивності праці працівників, а разом із цим і зростання виробництва та розвиток економіки країни.

І, нарешті, правове значення охорони праці полягає в тому, що правові норми з охорони праці сприяють можливості:

а) працювати за здібностями (з урахуванням умов праці фізіологічних особливостей працюючих жінок, неповнолітніх, осіб зі зниженою працездатністю тощо);

б) визначати правовий статус працівника, включаючи право на охорону праці, його гарантії та захист;

в) утвердження охорони праці як важливого елемента трудових правовідносин працівника з роботодавцем (адміністрацією) у забезпеченні охорони праці на робочому місці [3, с. 188].

Отже, врахувавши всі визначення вчених, можна констатувати, що охорона праці – це розгалужена система правових і соціальних засобів, норм і заходів, що спрямовується, насамперед, на запобігання виникнення загроз для життя, здоров'я та працездатності працівників у процесі виконання своїх трудових обов'язків, а також встановлює відповідальність за їх порушення.

Для забезпечення прав працівників на охорону праці, гарантованих Конституцією і законодавством України, та виконання ними обов'язків у цій сфері на державному, регіональному, галузевому та виробничому рівнях розробляється і забезпечується функціонування системи управління охороною праці, комплексність якої забезпечується взаємодією держави, роботодавця і працівника (трудоного колективу).

Загалом, система управління охороною праці трактується як сукупність об'єкта та суб'єкта управління, що взаємодіють між собою з метою досягнення генеральної мети охорони праці, а саме: в умовах прийнятної ризику та

мінімальних витрат біологічних ресурсів людини забезпечити максимальну продуктивність її праці та конкурентоспроможність продукції [1, с. 87].

Систематизація підходів до визначення сутності охорони праці та деталізація складових цього інституту дозволить уточнити об'єкт управління і, в подальшому, запропонувати комплексний підхід до здійснення управління охороною праці з боку держави, роботодавця і працівника (трудового колективу) в умовах впровадження багаторівневого врядування.

Список використаних джерел

1. Зеркалов Д. В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. К.: «Основа». 2011. 551 с.
2. Ізуїта П. О. Правове регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки. Дис. на здобут. наук. ступ. к.ю.н.. Х., 2008. 177 с.
3. Карпенко Д. О. Основи трудового права: навчальний посібник. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 656 с.
4. Козак З. Я. Правове регулювання охорони праці: навч. посіб. Львів, 2003. 168 с.
5. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: підручник. Харків: ФІНН, 2009. 728 с.
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

Бондар Анастасія Олександрівна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Особливістю будь-якого процесу попередження або подолання кризового стану є його супроводження відповідними змінами у суспільстві, навколишньому середовищі, економіці тощо.

Враховуючи провідну роль органів влади у створенні та підтримки політики безпеки, розгляд проблеми її забезпечення пропонується через призму цифровізації технологій державного управління, ураховуючи при цьому існуючі тенденції у трансформацій системі управління [1].

Сьогодні традиційна модель державного управління перебуває під тиском інновацій, пов'язаних з цифровими технологіями та використання нових принципів управління комунікаціями [2, 3].

Сучасна цифрова ера розвитку державного управління спирається на низку державних моделей, що виникли на рубежі 19-20 століть. Вже починаючи з 1980-х і до початку 2000-х років модель нового державного управління (НПМ) домінувала як підхід до реформування державного управління. Але у цій моделі цифрові технології мали другорядне значення, оскільки їх початкове застосування було спрямоване головним чином на поліпшення таких показників надання державних послуг, як ефективність та швидкість передачі інформації.

З початку 2000-х років у світі почала поширюватися нова модель управління, центром якої стали цифрові технології. Перехід від NPM до цифрової моделі управління - це не проста зміна, а скоріше радикальний поворот у загальних межах соціальної модернізації, що стало можливим завдяки якісному зануренню соціальних процесів в Інтернет-простір. Відповідно, питання цифрової

трансформації систем управління має бути одним із наріжних у побудові нової моделі державного управління.

З практики миробудівництва, за останні роки знайшли своє втілення чотири основні категорії програм, в яких потенційно можуть бути застосовані цифрові технології:

1. Програми раннього попередження / раннього реагування. Запобігання конфліктам і миробудівництво покладаються на точну інформацію; при своєчасному доступі, перевірці, аналізі та передачі за потрібне учасникам інформація може запобігти насильству або зупинити його ескалацію;
2. Програми, що сприяють контакту і співпраці між групами в конфліктних ситуаціях;
3. Програми, спрямовані на заохочення миролюбних відносин;
4. Програми, що допомагають громадам впливати на політику в підтримку миру через застосування соціальних мереж і обмін досвідом через онлайн-платформи, соціальні мережі.

Але як свідчить практика цифрової трансформації, розвиток цифрового управління є складним і багаторівневим процесом, розгляд якого виходить за межі суто технологічного аспекту DGM. Але при цьому слід зауважити, що покладання в основу процесу примирення концепції цифрової трансформації буде можливо тільки за умов існування необхідної цифрової культури у суспільстві. Формування такої цифрової культури стане передумовою підготовки до впровадження на рівні регіону концепції відкритих даних, що лежать в основі MSC: доступність, повнота, первинний характер, висока швидкість доставки та розповсюдження даних умови відкритої ліцензії.

Розглядаючи питання щодо проведення подальших досліджень з проблематики цифрової трансформації, також слід відмітити важливість застосування мультидисциплінарного підходу, який дозволить отримати відповідь на питання:

1. Наскільки громадяни і суспільства, користувачі адміністративних послуг готові до змін та переходу до спілкування з застосуванням цифрових технологій;

2. Які форми державного управління будуть спроможні здійснити перехід від послуг, орієнтованих на функції уряду щодо забезпечення потреб громадян до середовища, в якому ці громадяни та бізнес будуть мати можливість самостійно визначати свої потреби та механізми їх задоволення.

Список використаних джерел

1. Попов М. П., Комаровський В. В., Бондар А. О. Модель цифрової трансформації системи публічного управління. ХРІДУ НАДУ при Президентові України. Теорія та практика державного управління 2(73)/2021, с. 16-25, doi: 10.34213/tp.21.02.02.
2. Fang, "E-government in digital era: Concept, practice, and development," *International Journal of the Computer, The Internet and Management*, vol. 10, no. 2, pp. 1-22, 2002.
3. D. B. Garcia and L. V. C. Ariono, "Rebuilding public trust in government administrations through e-government actions," *Revista Española de Investigación en Marketing ESIC*, vol. 19, no. 1, pp. 1-11, 2015.

Бурдига Діана Миколаївна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У сучасному розвинутому світі все частіше піднімається питання про інклюзивний підхід в енергетичній політиці, що базується на визнанні вагомості ролі муніципальних рішень в задоволенні місцевих потреб споживачів в енергетичних ресурсах відповідно до національної політики в цій галузі. Місцева енергетична система – це система, яка знаходить способи пов'язати попит та пропозицію енергетичних послуг щодо електроенергії, тепла та транспорту, забезпечує їх реальну цінність для всіх суб'єктів у місцевих районах та підтримує розвиток динамічної економіки [1].

Питання формування адекватної потребам суспільства національної політики енергоефективності є актуальним і основи її розробки мають бути закладені на базовому мікро- та мезорівнях.

Енергоефективність ґрунтується на ощадливому, ефективному використанні енергії, що дозволяє досягти бажаної мети за умови споживання меншої кількості енергії, розвитку енергетичної незалежності муніципалітету, заощадженні витрат на утримання будівель та спрямуванні зекономлених коштів на економічний розвиток громади без зменшення комфорту. Видається за необхідне переформатування самого процесу розробки такої політики, до чого нас постійно спонукають й міжнародні організації – йдеться про активне залучення муніципального рівня до формування національної енергетичної стратегії. Серед таких ініціатив, зокрема, проект Агентства США з міжнародного розвитку USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні» (2013–2019 рр.), що має ряд успішних практик впровадження енергоефективних проектів у міських та сільських громадах [2].

Також серед Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року, адаптованих до специфіки функціонування України, дві (Ціль 7 «Доступна та екологічно

безпечна енергетика» та Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад») безпосередньо спрямовані на планування місцевого будівництва на засадах економного споживання безпечної енергії мешканцями територій з відносно обмеженою площею. Територіальна близькість мешканців і споруд міських/сільських територій, інтеграція водної та енергетичної інфраструктури й соціальна співпраця роблять придатними громади для сталого економічно вигідного енергоефективного розвитку.

Сталий місцевий розвиток ґрунтується на мінімізації енергетичних втрат, що не означає лише зосередження на модернізації та заміні технологій, а й поліпшенні способу використання технологій – способу взаємодії користувачів з технічними системами та способу їх заохочення через використання інформаційних ініціатив щодо зміни поведінки. У процес місцевого сталого розвитку має робити свій внесок кожен громадянин і муніципалітет аби досягти поставлених результатів і виконання кліматичних завдань. Місцева влада може стати рушійною силою енергетичної незалежності нашої країни через впровадження політики енергоефективності [3].

Національна енергетична стратегія повинна передбачати залучення органів місцевого самоврядування та громадян до формування й реалізації муніципальних енергетичних стратегій. Нажаль нова стратегія на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» віддає перевагу централізованому підходу.

Формування та впровадження місцевої енергетичної політики має ґрунтуватися на фундаментальних засадах, за яких муніципальна влада повинна:

- 1) сформувати глобальне бачення проблеми й розуміти, що відбувається в країні, регіоні, за кордоном, плануючи місцеві дії;
- 2) мати політичну волю, адже українське законодавство не зобов'язує впроваджувати таку політику;
- 3) будучи публічним органом, працювати з перевіреними функціональними, корисними, практичними, ефективними енергетичними моделями, оскільки громада не є експериментальним майданчиком;
- 4) розробляючи енергетичні програми, опиратися передусім на наявні у територіальній громаді ресурси, залучати доступні кредитні та донорські кошти;

5) мати плани заходів щодо енергоефективності, що оновлюються регулярно на основі досягнутих результатів;

6) спонукати до захисту довкілля;

7) формувати інтелектуальну поведінку користувачів енергії тощо.

Таким чином, інноваційні енергетичні управлінські рішення мають забезпечити життєдіяльність місцевого соціально-економічного організму як у звичайних умовах сталого розвитку, так і в періоди криз. Здійснити це покликана муніципальна енергетична політика територіальних громад, задіюючи креативність місцевої влади у пошуку енергоефективних ідей в контексті енергетичної політики держави.

Список використаних джерел

1. Local energy policy statement: consultation : Scottish Government, October 2019. URL: <https://www.gov.scot/publications/scottish-governments-local-energy-policy-statement-consultation> (дата звернення: 19.05.2022).

2. International index of energy security risk: assessing risk in a global energy market: Global Energy Institute. U.S. Chamber of Commerce. Washington, 2018. 88 p. P.10. URL: https://www.globalenergyinstitute.org/sites/default/files/energyrisk_intl_2018.pdf (дата звернення: 18.05.2022).

3. Петерссон П. П., Сабель С. Кращі практики та поради щодо створення енергоефективних ЦНАП в ОТГ. Досвід Програми «U-LEAD з Європою», 2019. URL: <https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Posibnyk-z-energoefektyvnosti-ta-stalogo-rozvytku.pdf> (дата звернення: 17.05.2022).

Гончаренко Марина Василівна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та публічних фінансів
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану бюджетна система стикається з двома взаємопов'язаними проблемами. З одного боку, воєнні дії спричиняють спад економіки, скорочення діяльності підприємств, і, як результат, зменшення надходжень до бюджетів усіх рівнів. А з іншої сторони, ведення війни вимагає від держави та місцевого самоврядування додаткових фінансових ресурсів. Саме ця проблематика актуалізує дослідження особливостей реалізації фіскальної та регулюючої функцій податків під час війни.

Зміст фіскальної функції податків полягає у забезпеченні надходження фінансових ресурсів для створення державних грошових фондів і матеріальних умов для функціонування держави та місцевого самоврядування. Її суть полягає у формуванні доходів, необхідних для виконання державою обов'язків перед своїми громадянами. Фіскальна функція є основною, що впливає з самої природи податків; вона є характерною для всіх країн, для всіх періодів їх розвитку. Через фіскальну функцію реалізується головне суспільне призначення податків – акумуляція в бюджетній системі коштів, необхідних для здійснення державою власних повноважень в економічній, соціальній, оборонній, природоохоронній та інших сферах [1, с. 127].

Для ефективної реалізації фіскальної функції податкові надходження мають бути постійними, стабільними, а також рівномірно розподілятися в регіональному розрізі. Однак під час війни усі три вимоги не виконуються. Так, принцип постійності порушується тим, що податки у воєнний час не надходять до бюджету рівномірно протягом бюджетного року в чітко встановлені строки, узгоджено з бюджетним плануванням доходів та видатків. Стабільність надходжень

характеризується зниженням рівнем гарантій того, що передбачені Законом про бюджет на поточний рік доходи будуть отримані у повному обсязі. Рівномірність розподілу податків у територіальному розрізі, яка необхідна для забезпечення доходами всіх ланок бюджетної системи, порушена тим, що на територіях, які тимчасово окуповані або на яких ведуться бойові дії, бізнес практично не працює і сплата податків не можлива.

Фіскальна функція податків є основною, однак, слід розуміти, що розширення бази оподаткування, збільшення ставок податків, яке, на перший погляд, сприятиме наповнення бюджету, не може бути безмежним, оскільки посилення податкового навантаження на платників призведе до зворотнього ефекту. Тому дуже важливо, щоб фіскальна функція існувала у «тандемі» з регулюючою, яка знаходить свій вираз у регулюванні загальноекономічних пропорцій шляхом перерозподілу доходів, а також стимулювання соціально-економічних процесів. Податки, як активний інструмент перерозподільчих процесів, мають суттєвий вплив на відтворення, стимулюючи або стримуючи його темпи, посилюючи або послаблюючи нагромадження капіталу, поширюючи або звужуючи платоспроможний попит населення.

Регулююча функція забезпечує інвестиційну активність, сприяє розвитку економіки, збільшенню добробуту населення. Крім того, за допомогою цієї функції держава може вирішувати не лише економічні, а й низку соціальних питань. Регулююча функція проявляється за двома напрямками: стимулюючому та дестимулюючому. Вони покликані, відповідно, стимулювати чи дестимулювати розвиток виробництва (через податкові пільги, податкові кредити тощо); споживання (через непрямі податки та ресурсні платежі); захищати національного виробника (через митні тарифи). За допомогою регулюючої функції можна впливати на створення заощаджень, стимулювати інвестиційну та інноваційну діяльність, підтримувати мале підприємництво, сприяти створенню нових робочих місць, демонополізації економіки та створенню конкурентного ринку, вирішувати низку питань в соціальній сфері тощо. Питання про те, наскільки ефективно держава може використовувати регулюючу функцію податків, є одним з провідних у теорії оподаткування. Оскільки регулююча функція податків спрямовується на економічні та соціальні процеси, в її складі можна виділити стимулюючу та соціальну

підфункції [1, с. 128]. Соціальна підфункція проявляється у підтримці соціальної рівноваги шляхом зміни співвідношення між доходами окремих соціальних груп для згладжування нерівності між ними, що є надзвичайно важливим завданням під час війни.

Розглянемо особливості реалізації функцій податків під час військової агресії РФ та впливу податкової реформи в умовах воєнного стану на фінансову спроможність місцевих бюджетів.

Для того, щоб утримати економіку на плаву та не допустити скорочення підприємницької активності, держава звільняє підприємців від окремих податків або створює пільгові умови оподаткування. З початку військової агресії РФ проти України, низка таких регулювань була прийнята Верховною Радою України щодо місцевих податків та зборів, що в цілому є реалізацією регулюючої функції податків.

Зокрема, Законом України № 2120-IX [2] фізичним особам-підприємцям платникам єдиного податку першої та другої групи, було надано право не сплачувати єдиний податок. Крім цього, відсоткова ставка єдиного податку для платників третьої групи, може бути зменшена до 2 відсотки доходу (замість 3% для платників ПДВ і 5% для неплатників ПДВ), якщо платник подасть до ДПС відповідну заяву.

Також, на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком в якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю за земельні ділянки, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, а також земельних ділянок, які визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди [2].

Щодо податку на нерухоме майно, то за 2021 та 2022 рр. податкові (звітні) роки не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно, яке перебуває у власності фізичних осіб, що розташоване на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ та за об'єкти житлової нерухомості, що стала непридатною для проживання у зв'язку з збройною агресією РФ. Також на цих територіях податок за об'єкти нежитлової нерухомості не нараховується та не сплачується юридичними особами на період з 1

березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан [2].

Такі заходи безумовно дають можливості суб'єктам господарювання зменшити втрати під час воєнних дій, але, зі сторони бюджету, спостерігається недоотримання фінансових ресурсів, які є важливими саме тут і зараз для фінансування з місцевих бюджетів заходів по підготовці добровольчих формувань, підтримці внутрішньо переміщених осіб, вирішенню гострих гуманітарних питань тощо. Також слід зауважити, що перелічені податкові пільги стосуються місцевих податків та зборів, щодо яких втрати від централізованого звільнення або надання пільг мають бути компенсовані місцевому самоврядуванню державою. З огляду на це, найближчим часом у законодавстві мають бути передбачені компенсатори втрат доходів місцевих бюджетів перш за все на тих територіях, які найбільш постраждали під час війни.

Саме у воєнний час загострюється важливість податків як основного інструменту непрямого державного регулювання економіки. З огляду на це, актуальності набуває подальше дослідження можливостей збалансування фіскальної та регулюючої функцій податків в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Дегтяр А. О., Гончаренко М. В., Лесная О. С. Публічні фінанси. Харків: САМ, 2011. 512 с.
2. Закон України №2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

Дурман Микола Олександрович,
*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
заслужений працівник освіти України*

Хмельницька Марія Володимирівна,
*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Херсонського національного технічного університету*

ПЛАТФОРМА ЦИФРОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЛЯ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну та початком війни під удар попала велика кількість підприємств різного розміру – від великих бюджетоутворюючих для міст до маленьких, на яких працювало 5-10 робітників, включаючи адміністративний персонал. Вони були змушені зупинити виробництво з різних причин – від повного руйнування виробничих та складських приміщень і обладнання (внаслідок бомбардувань, ракетних обстрілів та пожеж, спричинених цими діями), руйнування допоміжної інфраструктури (транспортне сполучення, водопровід, водовідведення, електроенергія тощо) до відтоку кваліфікованих кадрів в інші регіони України або за кордон (що пов'язане з евакуацією жінок з дітьми в безпечні місця, подалі від бойових дій та руйнувань).

За даними НБУ, наприкінці квітня найбільше підприємств працювало у сільському господарстві (внаслідок необхідності проводити посівну кампанію або продовжувати цикл вирощування сільськогосподарської продукції, який почався до повномасштабного вторгнення), також відновлювали роботу транспорт та переробна промисловість (внаслідок відновлення транспортної інфраструктури та з причин, схожих з сільським господарством). Найскладніша ситуація спостерігається у будівництві та видобувній промисловості, значно нижче довоєнного рівня залишається завантаженість торгівлі [5].

Саме тому за умови продовження військових дій виникає нагальна необхідність у переміщенні (релокації) промислових, логістичних та торгівельних потужностей у місця, де ці дії не ведуться, з метою продовження виробничої діяльності цих підприємств та стимулювання економіки в цей нелегкий час. І якщо інфраструктурні об'єкти транспортної і логістичної сфери (дороги, мости, залізницю, порти) перевести в інші регіони України важко, то власники промислових підприємств почали їх переміщувати самостійно вже через тиждень-два після початку бойових дій. Потім до цього процесу долучилася держава.

Для підтримки релокації в Україні запущено державну програму з релокації українських виробництв. Українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей на західну Україну.

Для полегшення цих процесів було удосконалено нормативно-правову базу шляхом внесення змін до відповідних рішень Уряду щодо безоплатного перевезення майна вітчизняних підприємств [2] та невідкладних заходів з переміщення українських компаній на безпечні території [3]. Серед пунктів плану передбачається розробка цифрової карти вільних виробничих площ (greenfield/brownfield), які можуть використовуватися переміщеними підприємствами.

Українські ІТ-компанії «e-Docs» та «E-Tender» долучились до ініціативи «Прозоро.Продажі», реалізувавши на базі власних програмних продуктів єдине онлайн-рішення, що дозволяє бізнесу подавати заявки на переїзд, а органам державної влади контролювати статус та маршрут їх виконання [4]. Для реалізації проекту з релокації світовий вендор Microsoft Corporation надав у користування хмарні сервіси в рамках загальної програми підтримки державних органів та бізнесу. Це дозволило забезпечити інфраструктуру рішення для автоматизації процесів релокації українських підприємств.

Ця платформа продовжує розширювати співпрацю в межах напрямків G2B та B2B, адже до неї залучаються як органи влади (міністерства, ОВА/ВЦА, регіональні відділення Фонду держмайна України, «UkraineInvest» тощо), так і представники бізнесу, що мають приміщення, обладнання або інші ресурси, які допоможуть великим і маленьким підприємствам продовжували працювати (як державні

підприємства, такі як «Укрзалізниця» та «Укрпошта», так і приватні – що можуть сприяти релокації).

Цими ресурсами може бути нерухомість, також скоро стануть доступними для розміщення оголошення з транспортом, послугами чи допомогою з переміщенням. Кожен, хто публікує інформацію про приміщення, має можливість здати його в оренду як безкоштовно, так і на комерційній основі. Жодних підстав у відмові щодо переміщення немає. Є першочерговість розгляду заявки, можливість демонтажу, наявність локації з необхідними умовами для роботи в регіонах, що приймають та черговість перевезення.

Процедура роботи електронної платформи така:

1. Зареєструватися і заповнити заявку в особистому кабінеті через один з електронних майданчиків, що опрацьовує запити бізнесу.
2. Менеджер майданчику допоможе з організаційними запитаннями.
3. Мінекономіки розглядає в системі заявку компанії і залучає виконавців (УЗ, Укрпошта, ОВА/ВЦА), які допомагають з переміщенням компанії у безпечніші регіони України.
4. Відстежувати статус розгляду заявки можна через особистий кабінет на електронному майданчику.

Таким чином, створення єдиного інформаційного ресурсу (е-платформи) дає змогу оптимізувати процес управління процесом релокації та в режимі реального часу спостерігати за кожним етапом процесу, визначати «вузькі» місця, залучати до вирішення проблем всіх зацікавлених осіб, надавати реальні позитивні «кейси» релокації для їх масштабування у відповідному бізнес-середовищі.

Станом на 5 травня 2022 року 300 підприємств, які були переміщені з зони бойових дій, вже працюють, ще 122 заявки на переміщення "передані на транспортування". За даними Міністерства економіки, найбільш активними учасниками програми є переробна промисловість, оптова торгівля, легка промисловість, виробництво машин та устаткування, будівельні компанії та виробники пластмас [1]. Всі послуги для представників бізнесу – безкоштовні.

Отже, запровадження сучасних інформаційних підходів до такого важкого процесу, як релокація, показує її важливість для економіки та розуміння цього урядовими структурами. Саме тому проводиться активна рекламна кампанія

процесу релокації та до диджиталізації цього процесу залучаються все більше урядових органів та бізнес-структур.

Список використаних джерел

1. Гетьманцев Д. На безпечних територіях вже працюють 300 переміщених підприємств. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3475571-na-bezpecnih-teritoriah-vze-pracuut-300-peremisenih-pidpriemstv.html>.

2. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>.

3. Про особливості роботи акціонерного товариства “Укрпошта” в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/305-2022-%D0%BF>.

4. Урядова програма релокації українських підприємств. Прозоро.Продажі. URL: <https://auction.e-tender.ua/#/helpRelocation>.

5. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд (травень 2022 року). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-05.pdf?v=4.

Дурман Олена Леонідівна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету*

Микитюк Денис Миколайович,
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Херсонського національного технічного університету*

ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД – ВІД ЕКОНОМІКИ ДО АРХІТЕКТУРИ

Повномасштабне вторгнення та воєнна агресія Росії проти України вже принесла великі втрати не тільки для України, але й для інших країн та світової економіки у цілому. Однак, саме Україна несе найбільші втрати як у грошовому виразі (наприклад, через неможливість експорту зернових культур морським шляхом через блокування українських портів російськими військовими суднами та мінами Україна втрачає 170 млн доларів щодня [4]), так і внаслідок великого руйнування інфраструктурних об'єктів у всіх областях нашої держави (за розрахунками НБУ такі втрати починаються мінімум з 90 млрд доларів, тобто приблизно від половини минулорічного ВВП, і можуть сягати 1 трлн доларів – більше 5 річних ВВП України [1]), відновлення яких не може відбуватися тільки за рахунок бюджету нашої держави.

Саме тому зосередити увагу та зусилля на післявоєнній відбудові України мають країни, що вважають себе цивілізованими та не сприймають агресію.

Вітчизняні урядові та представницькі структури, місцеве самоврядування та представники бізнес-середовища почали працювати над планом економічного відновлення України, який вже отримав звучну назву «План Маршалла для України». Основні принципи формування такого плану відновлення з точки зору українського Уряду представила Перша віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України Юлія Свириденко [5].

Серед основних принципів, на яких має базуватись план відновлення, вона виокремила такі:

1. Повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки. Це допоможе виробникам інтегруватися у світові торгові ланцюги та наростити експорт. Велика Британія та країни Євросоюзу уже оголосили про скасування імпорتنих мит на українські товари.

2. Отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС. Кандидатство надасть Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою.

3. Побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації. По більшості ліцензій та дозволів вже схвалений декларативний принцип для бізнесу.

4. Налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку. Уряд працює над розширенням їх пропускнуої здатності. Вже є перші результати – між Україною та Польщею підписаний відповідний меморандум.

5. Розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу (ВПК). Йдеться не лише про закупівлю зброї, але й виробництво, в тому числі за рахунок трансферу військових технологій. При цьому military-tech буде драйвером розвитку для цивільних секторів економіки та нарощування експортного потенціалу країни.

6. Локалізація не менше 60%. У відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники. Це дасть поштовх економіці, створить нові робочі місця, пожвавить підприємницьку активність.

7. Кліматична модернізація та орієнтація на «зелену економіку», досягнення енергонезалежності від Росії. Створення нових об'єктів в різних галузях промисловості повинно враховувати принципи «зеленої економіки».

Як бачимо, в цьому плані основні зусилля зосереджуються на стимулюванні розвитку та модернізації основних засад економіки (у тому числі й за рахунок подальшої дерегуляції ведення бізнесу). В той же час поки що не окреслюються питання відбудови інфраструктурних об'єктів, без яких розвиток економіки є важким, або й взагалі недосяжним.

На це вже звертають увагу представники громадського сектору, відомі вітчизняні та іноземні експерти, які теж готові долучитися до формування цього документу. Так, президент Української асоціації управління проектами, знаний

науковець Сергій Бушуєв під час засідання «круглого столу» на тему "Відновлення міської інфраструктури після воєнних дій. Світовий досвід та специфіка України" зосередив увагу на двох моментах, що враховують формування бачення розвитку повоєнної економіки України на основі інноваційно-інвестиційного портфеля проєктів розвитку [2].

Такі проєкти мають бути розроблені для кожного населеного пункту, для кожної території, для кожної області і для держави у цілому. Як основу для майбутньої моделі ми взяли модель ООН, яка є підґрунтям для забезпечення сталого розвитку країн. Там визначено 17 цілей сталого розвитку, на яких ми й будуватимемо проєкти та програми для подальшого впровадження в Україні”, – сказав науковець.

Поміж цих напрямків він виокремив законодавчий вектор – ухвалення законодавчих актів у сфері інфраструктури, будівництва й архітектури, що супроводжуватимуть втілення “плану Маршалла” для України. Інший вектор стосується виконавчої влади – з тим, щоб полегшити застосування передових світових практик і компенсувати нестачу фінансового ресурсу.

При цьому не слід забувати й про те, що «точкове» вирішення проблем може призвести до «розпорошування» й так невеликих коштів. Тому слід зосередитися на стратегічних напрямках розбудови держави, галузей економіки, відновленні та удосконаленні інфраструктури, а також на розбудові територіальних громад, що тим чи іншим чином постраждали від воєнної агресії. Для цього можна застосовувати принципи поєднання стратегічних та регуляторних документів, про які ми вже неодноразово згадували в більш ранніх роботах [3], у тому числі й у сфері будівництва та архітектури.

Тільки поєднання міжнародної допомоги і наших зусиль, зовнішніх фінансових ресурсів та внутрішніх резервів, удосконалення законодавчо-нормативної бази та покращення стану виконавської дисципліни, співпраця влади, бізнесу та громадян дасть змогу відбудувати нашу державу у післявоєнний період та досягнути нових щаблів розвитку економіки і кращого добробуту громадян.

Список використаних джерел

1. Вдовиченко А., Лепушинський В. Українська економіка через війну втратила близько \$100 млрд. Які руйнування коштували Україні найбільше. Розрахунки НБУ. Український сайт Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/ukrainska-ekonomika-cherez-viynu-vtrabila-blizko-100-mlrd-yaki-ruynuvannya-koshtovali-ukraini-naubilshe-rozrakhunki-nbu-11052022-5956>.
2. Відбудова зруйнованих росіянами міст і сіл: із чого починати. Укрінформ. Матеріали за результатами «круглого столу» на тему "Відновлення міської інфраструктури після воєнних дій. Світовий досвід та специфіка України". URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3475946-vidbudova-zrujnovanih-rosianami-mist-i-sil-iz-cogo-pocinati.html>.
3. Дурман М. О., Микитюк Д. М. Деякі аспекти формування державної регуляторної політики у сфері будівництва та архітектури. Вісник Херсонського національного технічного університету. 1(80). Херсон. 2022. С. 85-93. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.1.10>. URL: [http://kntu.net.ua/ukr/content/download/97003/554410/file/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%201%20\(80\).pdf](http://kntu.net.ua/ukr/content/download/97003/554410/file/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%201%20(80).pdf).
4. Прем'єр-міністр України та Президент Євроради скоординували спільні кроки для розв'язання проблеми експорту української агропродукції. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premyer-ministr-ukrayini-ta-prezident-eyvroradi-skoordinovali-spilni-kroki-dlya-rozvyazannya-problemi-eksportu-ukrayinskoyi-agroprodukcii>.
5. У Комітеті з питань економічного розвитку підтримують план економічного відновлення України (02.05.2022 р.). Сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html?fbclid=IwAR0-FNFQIv0SPG9O7PO2wcCzQKaPw8a1PUNmPgd3dSiJpI6fYrykZdT3UsI>.

Калінін Максим Віталійович,
*заступник голови Полтавської обласної державної адміністрації,
аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ АУТСОРСИНГУ У НОРМАТИВНО- ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

Перспективи розвитку аутсорсингу, як способу оптимізації управління, неодноразово визначалися у стратегічних документах із розвитку різних сфер державного управління. Зокрема, відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки було передбачене запровадження можливості використання аутсорсингу у процедурах добору та конкурсних процедурах добору кандидатів на посаду судді, кар'єри судді та кваліфікаційного оцінювання суддів [1]. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери також передбачила можливість надання послуг у соціальній сфері на умовах аутсорсингу [2]. В якості напрямку Стратегії кібербезпеки України встановлено розроблення механізму залучення фізичних і юридичних осіб до виконання завдань кіберзахисту державних електронних інформаційних ресурсів на умовах аутсорсингу [3]. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України передбачене розроблення пропозицій щодо аутсорсингу цифрового робочого місця у державному секторі, уніфікації процесів державного управління, стандартизації типових адміністративних процесів [4]. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби передбачила удосконалення механізму закупівель та залучення юридичних та фізичних осіб на договірній основі (аутсорсинг) до матеріально-технічного забезпечення. Окрім цього аутсорсинг у зазначеній сфері був віднесений до індикаторів реалізації цієї Стратегії (було передбачене до 2020 р. збільшити рівень залучення юридичних та фізичних осіб на договірній основі до матеріально-технічного забезпечення з 30% у 2017 р. до 100% у 2020 р.) [5]. У Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України

було передбачене запровадження в роботі з інформування громадськості з питань європейської інтеграції інструментів аутсорсингу, що буде відповідати сучасним тенденціям у ЄС та сприятиме економії державних коштів [6].

Слід зазначити, що ідея аутсорсингу у систему публічного управління багато в чому була підхоплена в межах заходів із європейської та євроатлантичної інтеграції. Так, в межах Плану дій Україна – НАТО та відповідних річних програмах (див., напр.: [7]) передбачалося запровадження системи матеріально-технічного постачання та інших послуг Збройним Силам України на засадах аутсорсингу. Відповідно до договорів про позику з міжнародними фінансовими інститутами неодноразово передбачалося розробка нових бізнес-моделей адміністрування функцій та послуг шляхом розробки інституційної бази для їх аутсорсингу (див., напр.: [8]).

Якщо безпосередньо брати категорію «аутсорсинг» то вперше вона була використана у нормативно-правовій базі України у 2000 р. в ст. 45 Закону України «Про банки та банкову діяльність», якою було врегульовано механізм внутрішнього аудиту банку - «підрозділ внутрішнього аудиту проводить оцінку видів діяльності банку, виконання яких забезпечується шляхом залучення юридичних та фізичних осіб на договірній основі (аутсорсинг) [9]. Загалом слід зазначити, що більшість із згадок про аутсорсинг у нормативно-правовій базі України (станом на травень 2022 р. аутсорсинг згадується у 120 документах, переважно підзаконного характеру) стосується саме банківської та фінансової діяльності.

На розвиток зазначених норм постановами НБУ були визначені процедури залучення аутсорсингових організацій до здійснення внутрішнього аудиту [10] та внутрішнього контролю в банках [11], проведення перевірки наявності та стану майна, отриманого в заставу [12], щодо надання банкам послуг з інкасації [13], із організації системи управління ризиками в банках України [14], управління проблемними активами в банках [15], із здійснення банками фінансового моніторингу [16], організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках [17] тощо.

Зокрема, в Методичних рекомендаціях щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України зазначено, що аутсорсинг – виконання певних функцій і робіт, які традиційно є «внутрішніми» і виконуються штатними

працівниками, шляхом залучення зовнішніх незалежних сторін на договірній основі. Використовується для оптимізації витрат і процесів у банку. Окрім цього передбачено, що внутрішня перевірка кредитної діяльності банку може здійснюватися банком на основі послуги аутсорсингу основною ідеєю якої є забезпечення незалежної оцінки якості та надійності процесу кредитного адміністрування банку. Виходячи з особливостей побудови організаційної структури банкам було рекомендовано залучати незалежних експертів та інших спеціалістів для побудови систем внутрішнього контролю та оцінки їх адекватності шляхом укладання угод про аутсорсинг консультаційних чи аудиторських послуг. Виходячи із специфіки діяльності банку з управління ризиками та необхідності наявності глибоких професійних знань у сфері ризик-менеджменту для її оцінки, банкам також було рекомендовано в разі потреби розглядати можливість здійснення внутрішнього аудиту ризик-менеджменту із залученням третіх осіб (тобто на умовах аутсорсингу) [18].

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» під аутсорсингом розуміється залучення професійним учасником на підставі відповідного договору іншої особи (надавача послуг) до здійснення процесів, надання послуг, виконання робіт, що становлять частину провадження таким професійним учасником професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Відповідно до зазначеного закону, професійні учасники ринків капіталу та організованих товарних ринків під час провадження професійної діяльності можуть використовувати аутсорсинг. Професійний учасник ринків капіталу та організованих товарних ринків, який використовує аутсорсинг, несе повну та безумовну відповідальність за дії надавача послуг, що вчиняються таким надавачем послуг на виконання договору про аутсорсинг. Вимоги до використання аутсорсингу встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку [19].

Досить докладно відносини аутсорсингу врегульовані в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [20]. Зокрема, відповідно до ст. 18 вказаного закону надавач фінансових послуг може залучати інших осіб для виконання окремих функцій та/або окремих процесів у межах цих функцій на умовах

аутсорсингу. При цьому аутсорсинг має здійснюватися у спосіб, який не призводить до:

1) перекладення на особу, що надає послуги з аутсорсингу, відповідальності керівників та/або осіб, відповідальних за виконання ключових функцій, за здійснення ключових функцій та/або процесів надавача фінансових послуг (крім випадків, встановлених спеціальним законом);

2) погіршення якості функціонування системи управління надавача фінансових послуг;

3) неспівмірності підвищення операційного ризику порівняно з отриманими внаслідок його здійснення перевагами;

4) виникнення конфлікту інтересів;

5) порушення вимог законодавства України;

6) обмеження реалізації Регулятором функції нагляду за діяльністю надавача фінансових послуг;

7) неналежного виконання надавачем фінансових послуг своїх зобов'язань за договорами про надання фінансових послуг.

У разі використання аутсорсингу надавач фінансових послуг зобов'язаний мати внутрішні документи, що регулюють питання аутсорсингу та вести облік договорів аутсорсингу.

У ст. 44 вказаного закону також врегульовані питання аутсорсингу у фінансових компаніях та ломбардах.

Аутсорсинг в страхових організаціях врегульований у ст. 33 Закону України «Про страхування» [21]. У тому числі передбачене, що страховик має право передавати на аутсорсинг виконання своїх функцій, окремих завдань та процесів у межах таких функцій. При цьому відповідальність за належне виконання функцій, переданих на аутсорсинг несе страховик. На аутсорсинг страховиком можуть передаватися наступні функції:

1) актуарну функцію та виконання окремих завдань чи процесів у межах такої функції;

2) окремі завдання або процеси у межах функцій управління ризиками та контролю за дотриманням норм (комплаєнс);

3) інші свої функції, окремі завдання або процеси у межах таких функцій, не заборонені законодавством.

Однак страховик не може передавати на аутсорсинг функцію внутрішнього аудиту, функції з управління ризиками та/або контролю за дотриманням норм.

Відповідно до Закону України «Про Фонд енергоефективності», дирекція Фонду має право в межах та порядку, визначених Наглядовою радою, залучати юридичних та фізичних осіб – підприємців на договірній основі для виконання окремих функцій (аутсорсингу) [22].

Досить давно довів свою ефективність в організації харчування в комунальних та державних закладах, де під аутсорсингом розуміється спосіб організації харчування здобувачів освіти/дітей, що передбачає виготовлення та реалізацію готових страв оператором ринку харчових продуктів, який здійснює постачання послуг з харчування, з використанням матеріально-технічної бази закладу освіти або закладу оздоровлення та відпочинку [23].

Список використаних джерел

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021.
2. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : Розпорядження Кабінету Міністрів від 20.10.2020 № 1353-р.
3. Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України : Розпорядження Кабінету Міністрів від 11.07.2018 № 481-р.
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів від 17.01.2018 № 67-р.
5. Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби : Розпорядження Кабінету Міністрів від 23.11.2015 № 1189-р.
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року : Розпорядження Кабінету Міністрів від 20.03.2013 № 168-р.

7. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна - НАТО на 2016 рік : Указ Президента України від 12.02.2016 № 45/2016.
8. Зміни до Угоди про позику («Модернізація системи соціальної підтримки населення України») між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 09.07.2014 № 8404-UA.
9. Про банки та банкову діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III.
10. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : Постанова НБУ від 10.05.2016 № 311.
11. Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 02.07.2019 № 88.
12. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351.
13. Про затвердження Положення про порядок видачі юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації : Постанова НБУ від 24.12.2015 № 926.
14. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 11.06.2018 № 64.
15. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України : Постанова Правління НБУ від 18.07.2019 № 97.
16. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Правління НБУ від 19.05.2020 № 65.
17. Про затвердження Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 30.12.2021 № 161.
18. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 № 361.

19. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV.
20. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX.
21. Про страхування : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX.
22. Про Фонд енергоефективності : Закон України від 08.06.2017 № 2095-VIII.
23. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова Кабінету Міністрів від 24.03.2021 № 305.

Ковтун Юлія Євгеніївна,

*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ДОГОВОРІВ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Висока динамічність та інтенсивність політичних та соціально-економічних процесів у суспільстві та державі зумовлюють переосмислення багатьох теоретичних і практичних розробок науки публічного управління. У зв'язку з цим актуальним видається розгляд адміністративного договору як форми публічного адміністрування. При цьому, Україна як активний учасник глобалізаційних світових процесів, формує доктрину в новому цивілізаційному вимірі. Усе це свідчить про актуальність дослідження зарубіжного досвіду регулювання адміністративних договорів, які відповідають усім вимогам ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів громадян.

Кодекс адміністративного судочинства України (п. 14 ч. 1 ст. 3) визначає адміністративний договір як – дво- або багатосторонню угоду, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який (суб'єкт) є однією із сторін угоди [1].

Актуальним є дослідження моделей адміністративного договору, властивих для країн, де виник цей інститут, передусім для Франції і Німеччини, а також для деяких країн, що модифікували ці моделі для потреб власної правозастосовної практики. Тривалий час договірний метод регулювання правовідносин не був притаманним для сфери публічно-правових відносин. Адже договори є погодженням волі рівних суб'єктів щодо створення певних правових наслідків. Публічно-правові відносини зазвичай розглядалися як відносини між юридично нерівними суб'єктами, у яких (відносинах) настання правових наслідків можливе лише на основі владного рішення.

У Франції для позначення договорів, що їх може укласти публічна адміністрація, використовується термін «контракти адміністрації». Спочатку усі договори між публічною адміністрацією та приватними особами вважалися звичайними договорами.

Коло контрактів адміністрації, які є адміністративними контрактами, визначається, з одного боку, законами, а з іншого – судовою практикою (зокрема Державної Ради і Трибуналу з конфліктів). Судова практика сформулювала такі критерії адміністративних контрактів: принаймні однією зі сторін є юридична особа публічного права, або сторона діє на користь такої особи; контракт містить виняткові умови, що не застосовуються у цивільно-правових договорах і виходять за рамки цивільного права (право адміністративного органу в односторонньому порядку розірвати договір, давати інструкції щодо виконання договору, застосовувати санкції; віднесення спорів з контракту до юрисдикції адміністративного суду тощо).

Адміністративні контракти застосовуються, зокрема, у сфері транспорту, поштових послуг, постачання води та енергії, де юридичні особи публічного права діють як оператори відповідних мереж. Різновидами адміністративних контрактів є також договори про публічно-приватне партнерство, договори про делегування (концесію) функцій публічних робіт чи послуг, договори щодо публічного майна, контракти з державними службовцями тощо. Договір, який є додатком до адміністративного контракту (наприклад, щодо порядку розрахунків за адміністративним контрактом), незалежно від його змісту також вважається адміністративним контрактом. Основою укладення адміністративних контрактів є принципи публічності (прозорості), конкуренції (конкурсності), а також рівності і уникнення дискримінації. Також від цивільно-правових договорів їх відрізняє те, що контрагент адміністративного органу – приватна особа, крім вигод за контрактом, бере на себе певні обмеження і обтяження, що покладають на нього норми публічного права, що одночасно є прерогативами адміністративного органу.

У Німеччині причини появи адміністративних договорів зовсім інші, ніж у Франції. Спочатку допускалася можливість укладення координаційно-правових договорів, наприклад договорів між федеральними землями про надання навчальних місць, між державою і церквою про конфесійні школи, між двома комунами про спільне забезпечення діяльності школи.

Відповідні положення про публічно-правовий договір дістали своє відображення у Законі ФРН про адміністративну процедуру: таким є договір про встановлення, зміну чи припинення публічно-правових відносин. Зокрема, орган влади може укласти такий договір (замість видання адміністративного акта) з тим, на кого спрямовується дія адміністративного акта. Таким чином, публічно-правовий договір зазвичай є альтернативою для видання одностороннього за своїм характером адміністративного акта. Це відрізняє німецьку модель публічно-правового договору від французької моделі адміністративного контракту [3].

Публічно-правовий договір зазвичай є альтернативою для видання одностороннього за своїм характером адміністративного акта. Це відрізняє німецьку модель публічно-правового договору від французької моделі адміністративного контракту.

Серед публічно-правових договорів у Німеччині розрізняються договори мирової угоди, коли на основі взаємного компромісу усувається невизначеність в оцінці фактів або правового становища. Крім того, виділяються договори про зустрічні дії, у яких в обмін на певну адміністративну дію (акт) адміністративного органу приватна особа вчиняє певну дію, яка слугує виконанню публічних завдань.

В Естонії адміністративний договір розглядається як договір, що регулює адміністративно-правові відносини. Адміністративний договір може укладатися для регулювання як індивідуального випадку, так і невизначеного числа випадків (отже, охоплює й сферу нормативного регулювання). Принаймні однією зі сторін такого договору є держава, орган місцевого самоврядування, інша юридична особа публічного права або юридична особа приватного права чи фізична особа, яка виконує функції публічної адміністрації на підставі закону. Поширеною сферою застосування адміністративного договору є делегування публічних функцій приватним особам на підставі закону. Критерієм відмежування адміністративного договору від цивільно-правового є передання за першим повноважень публічної влади. Так, наприклад, якщо за договором між адміністративним органом і підприємством останньому була надана лише функція переміщувати за рішенням працівника поліції транспортні засоби, які були залишені з порушенням правил дорожнього руху, це є цивільним договором, а якщо надано ще й право приймати рішення про евакуацію, тоді – адміністративним.

Адміністративний договір може укладатися замість застосування санкцій. Наприклад, за таким договором приватна особа може зобов'язатися усунути допущене порушення у певний строк, а адміністративний орган відмовляється від застосування санкцій у разі своєчасного усунення порушень [2].

У Латвії адміністративний договір – це угода між публічною і приватною особами про встановлення, зміну, припинення або констатацію адміністративних правовідносин. Предметом адміністративного договору є питання, яке належить до компетенції відповідної публічної особи, а власне договір спрямований на виконання цієї компетенції. Адміністративний договір укладається лише у таких випадках: 1) з метою припинення правового спору, особливо судового процесу;

2) якщо правові норми дають публічній особі свободу щодо видання адміністративного акта, його змісту або щодо вчинення фактичної дії. Таке розуміння дуже нагадує німецьку модель публічно-правового договору. Однак у Латвії адміністративний договір є лише одним з 4 видів договорів публічного права, до яких віднесені також договір делегування, договір про участь, договір про співпрацю. За договором делегування публічна особа може делегувати приватній особі або іншій публічній особі таке завдання з управління, яке включає функцію з прийняття рішень. Договір про участь передбачає залучення публічною особою до своєї діяльності представників суспільства (громадських організацій, інших організованих груп, окремих компетентних осіб) шляхом включення їх до робочих груп або шляхом пропонування їм дати висновок. Договір про співпрацю укладається для більш ефективного виконання завдань публічної адміністрації, які належать до компетенції принаймні однієї сторони – публічної особи. За цим договором компетенція публічної особи, що визначена нормативно-правовими актами, не може бути делегована чи змінена. Цей договір не укладається між ієрархічно підпорядкованими суб'єктами.

Таким чином, розглянутий досвід деяких європейських держав підтверджує, що в Європі відсутнє уніфіковане розуміння адміністративного договору. У різних країнах правова категорія «адміністративний договір» може називатися по-різному і мати неоднакове змістовне наповнення. Також відсутні чіткі межі між адміністративними (публічно-правовими) та цивільними (приватно-правовими) договорами.

Особливу увагу привертає досвід організації договірної форми управлінської діяльності у Франції та Німеччині. Розглянуті положення, якими регламентовано адміністративні договори у Франції та ФРН, є найбільш наближеними до правової системи України, що зумовлює впровадження правового регулювання адміністративних договорів за цим напрямом. У межах правової реформи в Україні було б позитивним запозичення переваг особливостей зарубіжного регулювання адміністративних договорів.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15>.
2. Короєд С. О. Адміністративний договір як форма взаємодії інститутів місцевої публічної влади. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 3. С. 99-102.
3. Публічно-правовий договір. Адміністративні процедури і адміністративне судочинство в Німеччині: Зб. матер. – Київ. 2006. – С. 17.

Кудь Александр Александрович,
*аспірант ННІ «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
генеральний директор ТОВ «Сімкорд», м. Харків*

СУЧАСНИЙ ЗАПИТ НА БІЛЬШУ СУСПІЛЬНУ ЦІННІСТЬ КРІЗЬ ЛОГІКУ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН

Упродовж останнього десятиліття платформне управління стало одним із визначальних технологічних трендів у світі. Являючи собою hi-tech цифрові рішення, платформи пропонують людині такі потрібні блага, як простота сервісів, їх широка географічна доступність через інтернет, відносна дешевизна через усунення зайвих посередників та ін. Великі технологічні корпорації, які пропонують глобальні платформні рішення, вже набули надзвичайної економічної сили та технічної досконалості і вже можуть впливати на політику країн, а уряди, навпаки, розцінюють платформи і як засіб організації внутрішньої політики і надання сотень публічних сервісів, і як загрозу державній (урядовій) монополії на владу, якщо, звичайно, платформи не є державними і є великими.

Уряди чутко відчують платформний тренд і активно працюють над державною цифровою інфраструктурою для забезпечення своїх громадян простим і зручним доступом до сервісів. Чимало урядів вирішили кардинально змінити архітектуру своїх бізнес-процесів і відкривають численні державні реєстри, які раніше були закриті для легкого доступу. Мабуть, цифрові платформи (зазвичай за моделлю «платформа як система» («platform as a service»)) стали ідеальним засобом такої ієрархічної взаємодії між державою і громадянами. Темпи і охоплення запровадження платформ в публічне управління, нібито, можуть утворити ілюзію, що загальна концепція і механізм платформного управління вже уклався, і є певний статус-кво.

Перед тим, як перейти до викладу основних положень, потрібно визначити ключові та спеціальні терміни:

– інформаційні (цифрові) платформи можна розглядати як своєрідне регулююче середовище, як неперсоніфікований суб'єкт управління на основі програмного коду. Це дозволяє приватним розробникам, користувачам та іншим особам взаємодіяти один із одним, обмінюватися даними, послугами та додатками, а урядам, що запровадили надання певних адміністративних послуг через інформаційні платформи, дозволяє легше відстежувати процеси і сприяти появі простих та інноваційних рішень і сервісів;

– суть ідеї інформаційної платформи полягає в тому, щоб створити спільноту й надалі підтримувати її за допомогою цифрових сервісів, а як управлінський наслідок цього – набути вигід від зниження транзакційних витрат через усунення частини посередників [1, С. 278], збільшити охоплення та забезпечити достатній рівень взаємного контролю з боку користувачів і власників такої платформи;

– під «децентралізованою інформаційною платформою» розуміється «вид системи обліку цифрових даних на базі технології розподіленого реєстру, що складається з інфраструктури сервісів і спільноти незалежних користувачів, наділених або рівними, або заздалегідь визначеними правами, що розподілені за рівнями децентралізованої моделі управління для забезпечення стійкості такої системи».

Нарешті, нижче сконцентруємося на головному у цій статті: яким же є запит на нову суспільну цінність від платформ?

У абсолютній більшості країн, які вже запровадили на центральному рівні державні централізовані платформи, прикладами яких є українська «ДІЯ», британська GOV.UK, естонська X-Road, індійські «Aadhaar», Digilocker» і «Aadhaar Enabled Payment System» і в цілому «India Stack», котрі певною мірою охопили горизонтальний і вертикальний рівні управління, вже створили умови для того, щоб і науковець, і державний діяч могли побачити іншу перспективу поза «вузькими» інтересами якоїсь одної впливової зацікавленої сторони (приватної компанії чи політичної партії у межах короткого політичного циклу), зі зміщенням її у бік спільних інтересів усього суспільства на десять і більше років. Тобто це як нове бачення групової динаміки. Існуючі державні органи навряд чи зажадають ділитися своїми повноваженнями і контролем з новими приватними організованими учасниками, які зможуть не тільки використовувати цифрові платформи, а й навіть

запропонувати одночасну альтернативу у вигляді екосистеми сервісів для простого громадянина, що буде оформлено і розгорнуто у якості приватної централізованої або децентралізованої інформаційної платформи. Наразі це вже є реальністю у світі, а держава (уряд) вже не може це заборонити. Але якщо принципово виходити зі створення нової спільної цінності, зі спільного інтересу, з намагання посилити довіру й соціальний капітал у сучасному суспільстві, яке зараз є дефрагментованим технологіями і кризами, то необхідним є утворювати міжвідомчі та міжєрархічні групи в існуючих державних платформах з новими інститутами, щоб забезпечити кращу прийнятність змін.

З урахуванням зроблених вище узагальнень з викликів до країн, новий «прошарок» публічних послуг з новою спільною цінністю міг би складатися з частин державного та приватного секторів за участі і центрального уряду, і місцевого самоврядування. Так, з одного боку, це зробило би ці стосунки більш складними, багатосторонніми і менш ієрархічними, а, з іншого боку, вже у короткостроковій перспективі зробило б стосунки нехаотичними, упорядкованими і більш регламентованими, у тому числі завдяки застосуванню програмного коду як додаткового джерела права (у якійсь мірі) поряд з юридичним законом, який діє зараз. Проблема довіри між учасниками теж було і є критичним, оскільки компоненти загальної системи можуть легко використовуватися і передаватися третім особам, і у такому разі потрібні певні «запобіжники» обману. Це передбачає встановлення нових стандартів публічних послуг і благ, розробки відповідних законів і особливо – підзаконної бази.

За моделлю платформи уряд першим може формувати ширшу і глибшу мережу взаємовигідних суспільних взаємин як «клубок», а не як шаблони вертикальних і горизонтально-вертикальних структур, як зараз це є у вивчених вище чотирьох країнах. Державна влада відчула би себе як одне ціле зі своїм суспільством, а частина ліній розмежування між центральним, регіональним і місцевим рівнями зникнула би, оскільки частина державних функцій перейде до довірених приватних учасників, які організовані і керуються одночасно і правом, і програмним кодом у блокчейн.

Як відомо [2], централізовані платформи добре відповідають їх призначенню: зручність і простота взаємодії громадян з державою під час отримання публічних

адміністративних послуг. Цей підхід ідеально вписується в існуючу парадигму «принципал – агент», але не дуже добре вписується у нову парадигму мережевого суспільства. Таке суспільство вже давно поширюється світом, воно «наступає» на функції держави і витісняє державу з її звичних позицій, зокрема – у монополії у сфері послуг. Наприклад, важливими «агентами» мережевого суспільства є приватні соціальні мережі, які дозволяють людині набувати собі користь від «горизонтальної» взаємодії і в ній створювати нову додану вартість, а держава майже ніщо не може запропонувати в заміні. У разі подальшого поширення такої практики велика загроза для держави буде у тому, що соціальні мережі не адресують свої послуги до громадянина, а адресують до людини і особи, інколи навіть не ідентифікованої. Тобто, зовнішнє мережеве середовище послаблює головний зв'язок між людиною і державою по лінії громадянства. І людина все менше пов'язує себе зі спільнотою громадян, зі своєю державою і з відповідними політичними правами і обов'язками. Це значить, що державне і публічне управління мають реагувати на це і змінюватися зсередини.

Отже, з урахуванням відомих ризиків від широкого запровадження технології блокчейн у систему державного управління, а також з урахуванням тієї фактично невеликої кількості таких прикладів у світі автор вважає, що акцент на розширення функціональності державного управління при вірному управлінні й децентралізації послуг буде, принаймні, мінімально достатньою короткотерміною стратегією держави при модернізації системи публічного управління на основі децентралізованих інформаційних платформ. Можливі і інші більш масштабні та набагато амбітніші напрями, але вони будуть більш складними і сповненими більшими протиріччями серед вчених і політиків.

Список використаних джерел

1. Dunayev I. Як стимулювати економічне зростання в Україні? Альтернативні можливості від цифрової економіки через пояснення теореми Коуза. Публічне управління XXI століття: портал можливостей: зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. 524 с. С. 277–280. Doi: 10.34213/mnkongr.2020.

2. Kud A. A. Decentralized information platforms in public governance: reconstruction of the modern democracy or comfort blinding? *International journal of public administration*. 2021. DOI: 10.1080/01900692.2021.1993905.

Куспляк Галина Іванівна,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

Куспляк Ігор Сергійович,
*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

На сучасному етапі, в умовах глобалізаційних змін, що відбуваються у всіх країнах, особливо в епоху інформаційних орієнтирів, застосування в публічному управлінні сучасних інноваційних технологій стає дедалі актуальніше. І публічні фінанси не є виключенням. Публічні фінанси відображають політичні орієнтації, що часто мають значний вплив на громадян, як з точки зору платника податків, так і з точки зору одержувача пільг та послуг. Для повного розуміння бюджетних питань важливо не тільки знати основні концепції бухгалтерського обліку в контексті публічних фінансів, а й мати легкий та швидкий доступ до відповідної інформації у формі, що забезпечує прозорість політичного вибору. Тому було обрано напрямок наукового дослідження щодо розвитку підходів, методів та інструментарію управління публічними фінансами.

Особливу увагу планується приділити саме управлінським технологіям відкритості та прозорості публічних фінансів, це такі як: мапування, візуалізація та партисипативне бюджетування. Всі вони взаємопов'язані між собою та, у загальному застосуванні на певних стадіях бюджетного процесу, передбачають наближення до досягнення принципу субсидіарності. Адже партисипативне бюджетування надає можливість мешканцям громади приймати участь в управлінні

фінансовими потоками на місцевому рівні відповідно до своїх потреб та інтересів, адже у кожній громаді вони різні. Отже, партисипативне бюджетування виступає дієвим інструментом підвищення ефективності управління місцевими фінансами.

Питання публічних фінансів знаходяться в центрі прийняття управлінських рішень. Тому важливо, щоб громадяни були добре поінформовані з метою розуміння орієнтації уряду на стратегічні орієнтири та здійснення їх впливу на підвищення рівня життя населення. У цю цифрову епоху комунікатори (наприклад, засоби масової інформації, політичні партії та організації тощо) змагаються в уяві, щоб швидко та у формі, доступній для розуміння широкому загалу, надавати інформацію. Для цього вони все частіше використовують складні інструменти візуалізації, що дозволяють синтезувати бюджетні дані, які іноді є складними або навіть несприйнятливими для перегляду в оригінальному документі. Щоб краще інформувати або впливати, моделі візуалізації мають бути ефективними (чіткими, точними, простими у використанні тощо) та добре відповідати цілям комунікації та потребам цільової аудиторії.

Новаторським інструментом відкритості та прозорості публічних фінансів виступає інтерактивне мапування використання фінансових ресурсів органами державної влади та місцевого самоврядування у процесі виконання ними повноважень. Таке мапування здійснюється за допомогою сучасної комп'ютерної технології – геоінформаційної системи – що дозволяє поєднати модельне зображення території з інформацією табличного типу. Ця технологія дозволяє візуалізувати інформацію у вигляді інтерактивних карт в реальному часі та спрямована полегшити передачу бюджетних даних для розуміння користувача [1, с. 107].

Основними характеристиками візуалізації публічних фінансів є використання дискретних елементів (візуалізація одиниць) та підтримка огляду, незалежно від рівня деталізації (підхід фокус-плюс-контекст). З точки зору функціональності, така візуалізація пропонує можливість вивчення ієрархічно структурованих статей бюджету та внесення змін до них. Крім того, застосування механізму зворотного зв'язку стане корисним у полегшенні його розуміння. Усі елементи візуалізації спрямовані на досягнення трьох цілей: 1) представити або змінити бюджетні

пропозиції, 2) зробити публічні фінанси зрозумілими для всіх без виключення та 3) підвищити інтерес користувача до цих даних [2].

Звісно, що тут ми не обмежуємося тільки згаданими методами та технологіями, а можемо застосовувати і гендерно-орієнтоване бюджетування на етапі формування потреб та інтересів громадян, і програмно-цільовий метод бюджетування при визначенні результативних показників використання бюджетних коштів, і середньострокове бюджетне планування, орієнтоване на досягнення певних результатів у майбутню перспективу тощо.

Існує різноманітні інструменти візуалізацій прозорості та відкритості публічних фінансів для представлення складних бюджетних даних. Кожен з них може бути корисним для ілюстрації конкретних аспектів бюджету або для досягнення певних цілей користувача. Однак більшість складних візуалізацій бюджету не дозволяють швидко зрозуміти представлену інформацію. Однак можна покращити такі візуалізації, щоб зробити їх більш ефективними з точки зору представлення та функціональності. Такі вдосконалення могли б краще сприяти популяризації, аналізу бюджетних рішень та їх впливу на певні складові або на весь бюджет. І, звісно, важливо, щоб застосування таких сучасних інноваційних технологій в управлінні публічними фінансами було зручним та доступним у використанні кожним громадянином.

Список використаних джерел

1. Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. Консолідований підхід : посібник / авт. кол. Т. Овчаренко, Г. Семенець та ін. – К.: Програма ООН із відновлення та розбудови миру, 2020. – 136 с.
2. Visualisation interactive de données budgétaires / A. Béland // École polytechnique de Montréal; département de génie informatique et génie logiciel; mémoire présenté en vue de l'obtention du diplôme de maîtrise ès sciences appliquées (génie informatique). – 2019. – 131 p.

Липовська Світлана Олексіївна,
*кандидат наук з державного управління,
керівник патронатної служби апарату
Одеської обласної військової адміністрації*

**МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З
РОБОТОДАВЦЯМИ, ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА
ВОЛОНТЕРСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА
ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Для сприяння вирішенню питань працевлаштування внутрішньо-переміщених осіб Урядом України було затверджено Постанову від 20 березня 2022 р. № 331 «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» [1].

Цей Порядок визначає умови, механізм виплати та порядок використання коштів для надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за кожен працевлаштовану особу з числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні (далі – компенсація витрат) за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету. Компенсація витрат надається роботодавцю за кожен працевлаштовану особу. Загальна тривалість компенсації не може перевищувати 2 місяці, розмір компенсації складає 6500 грн. за місяць. Державна служба зайнятості здійснює організаційний та фінансовий супровід цього проекту.

Так, станом на 12.05.2022 Одеською ОСЗ з початку дії програми прийнято 26 рішень про надання такої компенсації роботодавцям за працевлаштування 36 внутрішньо переміщених осіб [2].

Всього, за період з 24 лютого по 11 травня 2022 року за послугами до Одеської обласної служби зайнятості звернулося близько 1400 осіб з інших регіонів України, з них надано статус безробітного майже 800 особам, з яких 400 осіб зі статусом внутрішньо переміщеної особи (далі – ВПО) [2].

До переліку послуг державної служби зайнятості входить професійне навчання зареєстрованих безробітних, в тому числі ВПО. Навчання здійснюється на базі державного навчального закладу «Одеський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості», також можливе стажування зареєстрованих безробітних безпосередньо на робочих місцях, є можливість підтвердити результати неформального навчання за професією «кухар» на базі державного навчального закладу «Одеський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості». Для підвищення мотивації до зайнятості ВПО запрошуються на семінари з техніки пошуку роботи, підвищення кваліфікації, цифровій грамотності тощо.

Так, профорієнтаційними послугами охоплено 457 ВПО. У семінарах з взяли участь 295 осіб, у навчальних тренінгах з пошуку роботи – 75 осіб, з орієнтації на професійне навчання та підприємництво – 30 осіб. 270 осіб отримали профконсультаційні послуги, в т.ч. 20 осіб – з застосуванням психодіагностичного тестування, профвідбору [2].

До взаємодії з державними органами, які займаються питаннями працевлаштування та соціалізації ВПО, долучаються й інші організації, в тому числі й міжнародні – ГО, фонди, волонтерські об'єднання та ін. Завдяки їх діяльності ВПО отримують необхідну фінансову, правову та психологічну підтримку. До співпраці долучилися члени представництва МОМ, агентства ООН з питань міграції в Україні, УВКБ ООН, Всесвітньої продовольчої програми ООН, ZOA International, Товариство Червоного Хреста та інші.

В Одеській області розпорядженням начальника Обласної військової адміністрації від 01.04.2022 був утворений Координаційний гуманітарний штаб, який запропонував у співпраці з державною службою зайнятості реалізувати проект «PRO розвиток». Проект направлено на сприяння реконструкції економіки Одещини, відродженню підприємництва, соціальній інтеграції внутрішньо-переміщених осіб за новим місцем проживання.

Завдання проекту – допомога у працевлаштуванні та інтеграції спеціалістів з різних регіонів України в Одеській області, створення нових та підтримка існуючих бізнесів.

У рамках проекту розроблено кілька форматів для ефективного вирішення вищезазначених завдань, які включають:

- вебінари стосовно державної підтримки бізнесу та внутрішньо-переміщених осіб;
- нетворкінги для знайомства підприємців Одещини та інших регіонів, зацікавлених у співпраці та відкритті нових бізнесів в в Одеській області;
- консультації та навчальні програми на теми: інформаційна, юридична та фінансова підтримка, грантовий консалтинг, маркетинг - консалтинг, та інші;
- масштабний ярмарок вакансій у діловому центрі Одеси, який дозволить познайомити роботодавців та потенційних співробітників особисто. В рамках ярмарку планується проведення тематичних воркшопів, майстер-класів, презентацій навчальних програм для здобуття актуальних професій.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-nadannya-robotodavcyu-kompensaciyi-vitrat-na-oplatu-praci-za-pracevlashtuvannya-vnutrishno-peremishchenih-osib-vnaslidok-provedennya-bojovih-dij-pid-331>.

2. Зайнятість внутрішньо переміщених осіб. *Одеський обласний центр зайнятості*. 2022. URL: <https://ode.dcz.gov.ua/novyna/zaynyatist-vnutrishno-peremishchenyh-osib>.

Малімон Віталій Іванович,

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Концепт «соціальний ризик» сформувався в руслі творення теорії соціальної держави і визначається як вірогідність втрати людиною матеріальних засобів для задоволення її базових потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена суспільства. До таких базових потреб відносяться потреби в їжі, одязі, житлі, в медичній допомозі та соціальному обслуговуванні. У сфері соціального забезпечення зміст соціального ризику розкривається через можливість настання матеріальної незабезпеченості в результаті відсутності заробітку або трудового доходу з об'єктивних соціально значущих причин, зокрема, через втрату працездатності (професійні та загальні захворювання, нещасні випадки, у т.ч. на виробництві) або відсутність попиту на працю (безробіття), а також у зв'язку з додатковими витратами на утримання дітей та інших членів сім'ї, які потребують допомоги, на задоволення потреб у медичних і соціальних послугах [4].

Початково актуалізація проблеми соціальних ризиків була пов'язана з необхідністю конкретизувати характер ситуації та види діяльності, в яких знаходять прояв соціальні ризики – вони можуть мати місце лише внаслідок дії причин соціального типу, але ніяк не обумовлених біологічною природою людини, ситуаціями вибору чи природними процесами.

Так, ще у 1924 році Л. Забелінім [3] було визначено поняття *соціального ризику* в якості системи негараздів і небезпек при безробітті, підвищеній захворюваності, смерті, інвалідності, передчасному старінні, нещасних випадках на виробництві, професійних захворюваннях тощо.

Поняття «суспільного ризику» першим запропонував німецький соціолог ХХ ст. У. Бек у праці «Суспільство ризику: на шляху до другого модерну». Предметом дослідження є соціальні зміни, що становлять фактори ризику в

суспільстві в епоху пізнього модерну. У. Бек виділяє дві основні концепції: «суспільство ризику» та «рефлексивної модернізації». У першій теорії німецький соціолог доводить, що в процесі розвитку сучасне індустріальне суспільство, якому властивий розподіл матеріальних благ, поступово витісняється «суспільством ризику», характерною ознакою якого є виробництво та споживання ризиків. На думку У. Бека, «суспільство ризику» розпочинає формуватися тоді, коли ризики, властиві індустріальному суспільству, починають виходити з-під контролю соціальних інститутів, що забезпечують безпеку індустріального суспільства. Створення нових технологій веде до виробництва нових технологічних ризиків [1].

Сучасне (постіндустріальне) суспільство характеризується появою так званих «нових ризиків», що обумовлюється, насамперед, факторами деіндустріалізації економіки, зростанням частки послуг в загальній зайнятості, нестабільністю на ринках праці, посиленням нестабільності сімейних структур, а також процесами приватизації держав загального добробуту [8, р. 7]. «Нові соціальні ризики» – це «ризики, з якими люди зустрічаються протягом життя в результаті економічних і соціальних змін, пов'язаних з переходом до постіндустріального суспільства» [9, р. 14-15]. У межах цього підходу соціальні ризики ідентифікуються як: універсальні ризики; групові/класові ризики; ризики окремих етапів життя; ризики взаємовідносин поколінь [7].

Ризики сучасного суспільства важко класифікувати за сталими ознаками, оскільки вони значно відрізняються від традиційних ризиків. Сучасні ризики важко визначити та класифікувати тому, що вони: «не обмежені в часі, в просторі та державними кордонами»; «не піддаються чіткому визначенню причин їх появи, тобто їх виникнення зумовлене дією багатьох факторів, взаємодія між якими має нелінійний характер»; «характеризуються абстрактністю (не завжди їх можливо відчутти безпосередньо та самостійно перевірити існування й прояв)»; «володіють здатністю трансформуватися в інші види невизначеностей; мають, перш за все, наукову природу, оскільки саме розвиток науки продукує появу нових соціальних ризиків» [5].

Соціальні реалії сьогодення характеризуються підвищеними ризиками, пов'язаними зі складною демографічною ситуацією, політичними кризами та недосконалістю управлінських рішень. Ці ризики не оминають жодної соціальної

групи і впливають на загальний рівень людського розвитку. За таких умов, значною мірою проблема накопичення соціальних ризиків знаходиться у полі економічного контексту соціальної справедливості, яка є загальновизнаною цінністю сучасного демократичного суспільства, що закріплено в документах світової спільноти.

Управління соціальними ризиками є одним із інструментів підвищення ефективності системи державного управління, для попередження криз та забезпечення прогресу суспільства. Наявність могутнього арсеналу інструментів для управління соціальними ризиками на національному, регіональному і місцевому рівнях, створення умов для інституційного забезпечення розвитку соціальної сфери та надання прямої підтримки соціально вразливим верствам населення актуалізують державницьку функцію мінімізації соціальних ризиків [6, с. 291].

Виникнення та рівень впливу соціальних ризиків у вирішальній мірі залежать від чинної системи соціальної політики, від змісту її основних категорій, від спроможності держави виконувати її основні вимоги. Рішення в сфері соціальної політики майже завжди є потенційними джерелами ризиків. Відповідно, управління ризиками починається з аналізу і систематизації основ соціальної політики, з розгляду її теоретичних категорій [2, с. 233].

Систематизація й уточнення складових компонентів основних категорій соціальної політики, враховуючи сучасний стан досліджень у цьому напрямі, необхідні як з теоретичного боку вирішення цієї проблеми, так і з позиції практичної побудови системи управління ризиками. Доповнення й уточнення сутності компонентів таких категорій соціальної політики, як мета і завдання, функції і принципи побудови, сфери та рівні політики, методи і форми реалізації сприятиме цілеспрямованому розробленню заходів управління соціальними ризиками [2, с. 310].

Таким чином, виникає необхідність розробки цілісної концепції державної соціальної політики з врахуванням сучасних глобальних ризиків, впровадження соціального стрес-менеджменту, формування місцевих стратегій протидії соціальним ризикам.

Список використаних джерел

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. Москва : Прогресс-Традиция, 2000. 384 с.

2. Березіна С. Б. Соціальні ризики: чинники та напрями мінімізації : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Київ, 2019. 453 с.
3. Забелин Л. В. Теория социального обеспечения. Москва : ВЦСПС, 1924. 203 с.
4. Кривошеїн В. В. Соціальні ризики постсучасності: сутність та класифікація. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/926/1339>.
5. Суханова А. Соціальний ризик втрати здоров'я як елемент системи страхового захисту здоров'я. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Znpchdtu_2013_35\(2\)__25](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Znpchdtu_2013_35(2)__25).
6. Токарський Т. Б. Соціальні аспекти економічної безпеки України в процесі євроінтеграції : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Київ, 2021. 423 с.
7. Шейко С. В., Колодій О. С. Соціально-філософський аналіз категорії «ризик» в умовах формування інформаційного простору. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6332/1/Філософські%20обріи%20вип.42.pdf>.
8. Esping-Andersen G. Social foundations of postindustrial economies. Oxford : Oxford University Press, 1999. 207 p.
9. Taylor-Gooby P. New risks, new welfare. Oxford : Oxford University Press, 2004. 264 p.

Медловська Наталія Вікторівна,
аспірантка кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У теперішній час розвиток України в цілому і кожного регіону перебуває під негативним впливом війни. Однією з актуальних проблем в умовах воєнного стану є функціонування інфраструктури.

Інфраструктура займає ключове місце в розвитку економіки, оскільки її існування пов'язане зі станом продуктивних сил і територіальним поділом праці, а також ефективністю функціонування сфери матеріального виробництва [1].

Інфраструктура займає досить вагоме місце в регіональному розвитку. Регіональна інфраструктура має вагомий зміст.

Інфраструктура – це сукупність галузей та підгалузей, основними функціями яких є виробничі послуги і забезпечення економічного обігу в національній економіці. В свою чергу інфраструктура містить виробничу та соціальну складові.

Виробнича інфраструктура – це частина галузей інфраструктури, що надає послуги виробничого характеру.

Соціальна інфраструктура – це сукупність галузей, призначенням яких у суспільному поділі праці є задоволення потреб населення у соціально-побутових і соціально-духовних послугах [1].

Обов'язкові складові виробничої інфраструктури:

- транспортна інфраструктура,
- інфраструктура зв'язку,
- природоохоронна (екологічна) інфраструктура,
- рекреаційна інфраструктура [2].

Обов'язкові складові соціальної інфраструктури:

- житлово-комунальна інфраструктура,
- освітня інфраструктура,

- медична інфраструктура,
- інфраструктура соціального забезпечення,
- культурна інфраструктура [2].

В умовах воєнного стану необхідно максимально ефективно використовувати наявні ресурси для належного забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури, також слід вживати заходів для пошуку нових можливостей розвитку, а саме сприяти залученню потенційних інвесторів.

Для належного забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану пропонується вжити наступні заходи:

1) для виробничої інфраструктури:

- для транспортної складової – відновлення пошкоджених автомобільних доріг та залізничних колій, ремонт та придбання пасажирського транспорту, розблокування роботи морських портів, зміна транспортних маршрутів, контроль за тарифами та якістю надання транспортних послуг;

- для складової зв'язку – розширення мережі відділень експрес-доставки вантажів та документів, заборона підвищення тарифів на послуги мобільного зв'язку та мережі Інтернет, розширення мережі послуг мобільного зв'язку та мережі Інтернет, посилення контролю за якістю надання послуг мобільного зв'язку та мережі Інтернет;

- для природоохоронної (екологічної) складової – безперебійне забезпечення населення питною водою, посилення контролю за обсягами викидів забруднюючих речовин, утилізація відходів, раціональне використання земель сільськогосподарського призначення, контроль на тарифи на водопостачання;

- для рекреаційної складової – відновлення туристичних зон, зміна туристичних маршрутів, розширення мережі рекреаційних центрів, контроль за тарифами та якістю надання туристичних послуг;

2) для соціальної інфраструктури:

- для житлово-комунального господарства – відновлення зруйнованих чи пошкоджених об'єктів житлово-комунального господарства, збільшення кількості прийнятого в експлуатацію житла, здійснення контролю за індексом капітальних інвестицій у житлове будівництво, розширення переліку пільгових категорій

платників житлово-комунальних послуг, контроль за тарифами та якістю надання житлово-комунальних послуг;

- для освітньої складової – розширення мережі дошкільних закладів та закладів освіти, збільшення кількості місць у дошкільних закладах та закладах освіти, влаштування дітей внутрішньо переміщених осіб до дошкільних закладів та закладів освіти, надання освітніх послуг дітям внутрішньо переміщених осіб, здійснення контролю за тарифами та якістю надання освітніх послуг;

- для медичної складової – розширення мережі медичних закладів, збільшення штатної кількості медичних працівників в медичних закладах, збільшення часу прийому відвідувачів у медичних закладах, забезпечення медичних закладів та аптек достатньою кількістю медичних препаратів та медичної техніки, розширення мережі аптек, посилення контролю за цінами на медичні товари та послуги, розширення переліку безкоштовних медичних послуг, розширення переліку пільгових медичних послуг;

- для складової соціального забезпечення – надання тимчасового житла внутрішньо переміщеним особам, збільшення кількості центрів соціальної реабілітації, збільшення кількості будинків-інтернатів для громадян похилого віку, збільшення кількості дитячих будинків, надання соціальної допомоги (в тому числі соціальних виплат) відповідним категоріям населення, надання соціальних пільг відповідним категоріям населення;

- для культурної складової – відновлення та збереження об'єктів історико-культурної спадщини, контроль за тарифами на відвідування культурних закладів, проведення безкоштовних культурних заходів, розширення мережі культурних закладів.

Інфраструктура є досить важливою складовою для економіки, особливо в умовах воєнного стану. Для забезпечення належного функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану обов'язково слід переглянути стратегічні засади розвитку регіонів. Розробка нових стратегій регіонального розвитку в умовах воєнного стану має ґрунтуватися на реалістичності інвестиційної складової [3].

Належне функціонування основних складових регіональної інфраструктури сприятиме підвищенню рівня добробуту населення, конкурентоспроможності як

окремих регіонів, так і держави в цілому, ефективному та швидкому відновленню країни після завершення дії воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження // ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. – Київ, 2017. – 108 с.
2. Євтушенко В. А., Рахман М. С., Мангушев Д. В. Регіональна інфраструктура: модернізація, пріоритети та перспективи розвитку // Проблеми економіки. – 2017. - №2. – С. 161-168.
3. Стан на перспективи розвитку інфраструктури регіонів // ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. – Київ, 2017. – 117 с.

Миколайчук Микола Миколайович,
*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

Дроздова Тетяна Іванівна,
*магістр за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»,
головний спеціаліст Департаменту фінансової політики
Міністерства фінансів України*

ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Стійка тенденція до розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та поступового заміщення ними традиційної генерації, яка спостерігається у сучасному світі є наслідком реалізації Цілей сталого розвитку та прагнення розвинутих країн до набуття енергетичної незалежності.

У 2021 році загальні світові інвестиції в перехід на низьковуглецеву енергетику склали загальну суму 755 мільярдів доларів. Це на 27,0% більше, ніж 595 мільярдів доларів у 2020 році та приблизно в 3 рази більше ніж 264 мільярди доларів у 2011 році. З 2014 року ця цифра включає інвестиції в проекти, такі як відновлювані джерела енергії, зберігання, інфраструктура зарядки, виробництво водню, ядерну енергетику, проекти з переробки та уловлювання вуглецю, а також придбання кінцевим користувачем низьковуглецевих енергетичних пристроїв, таких як невеликі сонячні системи, теплонасоси та транспортні засоби з нульовими викидами.

Найбільшим за інвестиціями сектором у 2021 році залишилася відновлювана енергетика, яка отримала 366 мільярдів доларів США для нових проектів і дрібномасштабних систем (на 6,5% більше від 2020 р.), хоча сектор електрифікованого транспорту зростав найшвидше та отримав 273 мільярди доларів (зростання на 77%) [1].

Факт надходження рекордних інвестицій та стрімкий розвиток ВДЕ відбуваються попри невисокі ціни на нафту та газ, що підтверджує незворотність тренду переходу до відновлюваних джерел енергії у світі.

Протягом останніх десяти років в Україні спостерігалось зростання встановлених потужностей ВДЕ. Станом на кінець 2021 року встановлено 14921 МВт потужностей ВДЕ, які виробляють близько 25,2% у загальному обсязі відпущеної електроенергії. Найбільшу частку серед ВДЕ в Україні займають вітрові, сонячні та гідроелектростанції, на яких у 2021 році було вироблено 1761 МВт, 8062 МВт та 6656 МВт електроенергії відповідно [2].

Основним стимулюючим інструментом державної політики з розвитку ВДЕ є система «зелених» тарифів, які затверджені з прив'язкою до Євро та гарантовані до 2030 року. Однак державні рішення щодо перегляду тарифів, відміни податкових пільг для ВДЕ, підвищення вартості приєднання до мереж та потенційне запровадження штрафів за недотримання правил балансування мають істотний негативний вплив на інвестиційну привабливість галузі та доступність боргового фінансування.

Доступність фінансування є одним із вирішальних факторів для розвитку ВДЕ. У країнах ЄС з найбільшим розвитком ВДЕ необхідне співвідношення позикового до власного капіталу для отримання кредитного фінансування складає 80/20, а вартість позикового капіталу менша за 5% річних. В Україні сьогодні є невелика кількість установ та програм спрямованих на фінансування проектів ВДЕ. Через непослідовну державну політику у сфері регулювання ВДЕ в Україні фінансові установи зазвичай вимагають вдвічі більше власного капіталу для надання кредитів на проекти ВДЕ, середня вартість таких запозичень складала 8-10% річних (для кредитів у дол. США).

За оцінками міжнародного агентства IRENA, Україна має найбільший серед країн Південно-Східної Європи технічний потенціал використання ВДЕ – 414,7 ГВт (без урахування великих ГЕС). Найбільшою є технічна можливість застосування вітрових та сонячних електростанцій: 321 ГВт та 71 ГВт відповідно [3].

Економічно-доцільний потенціал впровадження в Україні станом на 2030 рік сонячної енергетики оцінюється у 53,2-69,7 ГВт, а для вітроенергетики – у 318,6-

320,0 ГВт [3]. Прогнозувалося, що Україна досягне максимального значення потенціалу використання ВДЕ в 2050 році.

Очікувалося, що у найближчі 10 років вартість технологій ВЕС та СЕС знизиться на 13% та 57% відповідно, що значно сприятиме впровадженню ВДЕ в Україні. За умови стабільного економічного та політичного середовища, та покращення умов фінансування проектів ВДЕ, Україна змогла б значною мірою модернізувати та забезпечити енергонезалежність електричної та теплової генерації за рахунок технологій відновлюваної енергетики.

В Україні, як і в інших європейських країнах, було задекларовано систему стимулювання розвитку відновлюваної енергетики. Ця система мала включати номіновані в євро «зелені» тарифи, диференційовані за типом та потужністю об'єктів, а також за строками введення в експлуатацію об'єктів енергетики. Уряд зобов'язувався купляти у станцій на ВДЕ електроенергію за «зеленим» тарифом до 2030 року. Однак, Міністерство енергетики України наказом від 28 березня 2022 року № 140 обмежило виплати генерації з ВДЕ до: 15% від середньозваженого "зеленого" тарифу за 2021 рік для сонячних; 16% для вітряних; 35% для гідроелектростанцій; 40% для біогазових станцій; 60% для станцій на біомасі. Прийняття цього документу змусило звернутись до Міністерства енергетики України щодо стабілізації виплат на ринку електричної енергії Українську вітроенергетичну асоціацію (УВЕА). У своєму листі-зверненні експерти УВЕА звертають увагу урядовців на те, що, війна істотно вплинула на структуру джерел покриття «зеленого» тарифу ДП «Гарантований покупець». Зокрема погіршено торговий профіль гарантованого покупця та збільшено обсяг нереалізованої електроенергії, що призвело до припинення виплати компенсації за послугу з розвитку ВДЕ.

Проте, на думку фахівців, сектор відновлюваної енергетики стане ключовою частиною післявоєнної відбудови України. Саме тому, у своєму листі УВЕА запропонувала декілька кроків для захисту та збереження індустрії ВДЕ і забезпечення стабільності виплат.

Список використаних джерел

1. Bloomberg NEF. Energy Transition Investment Trends, 2022. URL: <https://assets.bbhub.io/professional/sites/24/Energy-Transition-Investment-Trends-Exec-Summary-2022.pdf>.
2. IRENA Renewable Energy Statistics 2022. The International Renewable Energy Agency, 2022. URL: <https://irena.org/publications/2022/Apr/Renewable-Capacity-Statistics-2022>.
3. IRENA” Cost-competitive renewable power generation: potential across SEE”. 2017. URL: <https://www.irena.org/publications/2017/Jan/Cost-competitive-renewable-power-generation-Potential-across-South-East-Europe>.
4. Орлова В. Інвестори просять Міненерго не допустити дефолту в "зеленій" енергетиці УНІАН. 21.05.2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/investori-prosyat-minenergo-ne-dopustiti-defoltu-v-zeleniy-energetici-novini-sogodni-11835672.html>.

Назаренко Марина Олександрівна,
кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського

БЮРОКРАТИЧНА СИСТЕМА НІМЕЧЧИНИ: НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ

Згідно з Конвенцією про статус біженців 1951 року, біженець – це особа, яка «внаслідок обґрунтованих побоювань стала жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни, або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань» [1].

Сьогодні за даними ООН біля 7 мільйонів українців вимушені покинути свої домівки і рятуватися від російської військової агресії в інших країнах світу [3]. Багато європейських країн, США, Канада та інші держави надали притулок українцям.

І хоча кожна з цих країн намагається створити комфортні умови для наших співвітчизників, однак існують для українців деякі перепони, які заважають їм швидко отримати статус біженця і як наслідок можливість офіційно працевлаштуватися, отримати відповідні права, соціальні гарантії тощо.

Так, наприклад, Німеччина, яка є надзвичайно бюрократичною країною, де дотримання усіх формальностей, задоволення відомчих інтересів є прерогативою над інтересами людей.

Сьогодні Німеччина прихистила тисячі українців, створює відповідні комфортні умови для того, щоб громадяни України себе почували у безпеці: німці приймають у своїх будинках наших співвітчизників, надають можливість безкоштовно відвідувати мовні курси в освітніх центрах для дорослих, отримувати фінансову допомогу тощо.

Однак, як зазначає Голова правління Об'єднання німецьких профспілок Ясмін Фахімі, що через бюрократизм в органах публічної влади виникає ряд проблемних

питань щодо інтеграції українських біженців. Так, наприклад, перш ніж українці зможуть скористатися послугами, які пропонуються державою, вони повинні відвідати імміграційний офіс і підтвердити своє перебування в Німеччині, а потрібна для цього особиста зустріч може відбутися лише за кілька тижнів [2], а як показує практика – навіть більше.

Звичайно, для українців офіційне перебування в тій чи іншій країні з відповідним статусом – це подолання відчуття невпевненості та незахищеності (тому що все таки українські громадяни не мають ніяких офіційних прав в даній країні, наприклад, на безкоштовне харчування, медичну допомогу, різні соціальні гарантії, офіційне працевлаштування, отримання освіти тощо) та можливість почувати себе повноцінним членом суспільства.

Список використаних джерел

1. Конвенція про статус біженців 1951 // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. - К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. - Т. 3 : К - М. - 792 с.
2. Профспілки нарікають на бюрократію у ФРН для інтеграції біженців з України [Електронний ресурс] : Made for Minds. URL: <https://www.dw.com/uk/profspilky-narikaiut-na-biurokratiiu-u-frn-dlia-intehratsii-bizhentsiv-z-ukrainy/a-61891393>.
3. UN News Global perspective Human stories [Електронний ресурс] : United Nation. URL: <https://news.un.org/ru/news/region/europe>.

Односталко Данііл Володимирович,
аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Своєчасне виявлення та оперативне запобігання загрозам економічній безпеці держави є ключовим елементом механізму забезпечення економічної безпеки держави. Військова агресія РФ проти України спричинила низку викликів, на які слід оперативно реагувати з метою недопущення незворотних процесів у вітчизняній економіці та зменшення негативних впливів на стан економічної безпеки.

Аналіз наукових напрацювань у сфері визначення наукової сутності та класифікації загроз довів, що загрози економічній безпеці держави слід розглядати як окрему категорію науки публічне управління.

К. Мердок у своєму науковому дослідженні в процесі аналізу відносить до об'єктивних чинників безпеки, зокрема, такі: зміни в обсягах доходів та їх розподілі, що погіршують стан економічних суб'єктів, різкі зміни рівня зайнятості, інфляції, доступу на ринок, скорочення постачання сировини та інші, які уповільнюють темпи економічного зростання [7, с. 67-98].

Визначаючи поняття «загроза», Г. Ситник констатує, що важливим при цьому є її сприйняття, бо саме від цього залежить вибір сил, засобів, форм, методів, способів реагування на неї. Очевидно, що ключову роль у визначенні загрози відіграє якість та повнота зібраної інформації про фактори (явища, події, процеси), які породжують загрози [4, с. 135].

Також загрози економічній безпеці трактуються як дія дестабілізуючих природних (об'єктивних) факторів і/або суб'єктивних, пов'язана з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації [1, с. 35].

О. Голинська до переліку загроз, зокрема, відносить чи не найбільш критичні серед пострадянських та постсоціалістичних держав, наслідки переходу України до

ліберальної економічної моделі у 90-х роках минулого століття. Вона також визнає, що ці наслідки в їх основній масі досі не нівельовані через відсутність ефективно збалансованої сукупності інституційно-економічних механізмів [2, с. 108].

Узагальнення наукових підходів до класифікації загроз економічній безпеці держави дозволяє зробити висновок, що найбільш поширеним є їх поділ за місцем виникнення на внутрішні та зовнішні по відношенню до об'єкта безпеки. Зовнішні загрози виникають у зовнішньому середовищі об'єкта, а внутрішні зумовлені станом самого об'єкта безпеки.

Загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України.

Актуальні загрози економічній безпеці України були визначені у Стратегії національної безпеки України [3], однією з яких ще у 2015 році було названо агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності. На сьогодні ця загроза набула значно більших масштабів, ніж можна було уявити у той час. Цей факт доводить, що загрози дуже мінливі і їх дуже важко передбачити. Вони тривалий час можуть не проявляти себе у відкритій формі, що обумовлює складність їх дослідження публічно-управлінською наукою. Ліквідація даних загроз за допомогою разових заходів неможлива, а в умовах, що склалися внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України, особливої актуальності набуває розробка розрахованої на тривалу перспективу стратегії.

За майже 3 місяці війни економіка України зазнала суттєвих змін структури попиту та виробництва і стикнулася з низкою викликів [5, 6], зокрема:

- втрата персоналу через різке зменшення кількості економічно активного населення, залученого до створення доданої вартості, за рахунок виїзду населення за кордон та переміщення із сходу країни на захід;
- руйнування економічних зв'язків через порушення логістики та ланцюжків створення доданої вартості, морську блокаду, зупинення залізничного

руху на території ведення бойових дій, зупинення авіаційного руху, перевантаження автомобільних шляхів біженцями на захід;

- втрата ринків збуту через зменшення попиту в регіонах ведення бойових дій та прилеглих до них територій через відтік населення, а також неможливість збути продукцію на експорт через логістичні проблеми;

- фізична неможливість ведення бізнесу через бойові дії, зокрема у сфері металургії, організації посівної на частині територій тощо. За даними Міністерства фінансів наголосили, що близько 30% українських підприємств повністю припинили діяльність, 45% частково працюють [6].

З огляду на це, вважаємо, що шляхами подолання загроз економічній безпеці держави в умовах воєнного стану як на найближчу, так і на віддалену перспективу є:

- чітка фіксація загроз у державних документах найвищого рівня з відповідними заходами для їх нейтралізації допоможе усвідомити поточну складну ситуацію. Це розпочне і роботу з необхідними змінами у державній політиці для мінімізації негативного впливу загроз;

- активізація наукових досліджень з питань боротьби в економічній сфері, можливих форм і способів її ведення, забезпечення стійкості національної економіки в умовах деструктивного впливу інших держав, а також системи керівництва силами і засобами, які залучаються до боротьби в економічній сфері;

- оперативна дерегуляція та оновлення державної політики у податковій та митній сферах для відновлення вітчизняного бізнесу у всіх можливих сферах;

- усунення можливостей для корупції та свавільного застосування законодавства на основі виявлення та виключення подвійного трактування норм та суперечностей між ними, підвищення прозорості, спрощення процедур та їх автоматизації, утворення інституційних стримувань та противаг, дерегуляції та звуження державного втручання до мінімально необхідних меж тощо.

Слід зважати на те, що збільшення кількості загроз у воєнний час, а також непродумані управлінські рішення можуть призвести до загострення наявних негативних змін в економіці країни. Таким чином, виявлені на ранній стадії загрози і подальша їх ліквідація дозволять забезпечити країні економічну безпеку.

Список використаних джерел

1. Берляк Г. В. Інвестиційні ризики та невизначеність в умовах глобалізаційних змін: обліково-аналітичний підхід. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*: міжн. зб. наук. праць 20 квітня 2014 р. Кам'янець Подільський, 2014. С. 38-41.
2. Голинська О. В. Мережева взаємодія як методологічна основа багаторівневого публічного управління в Україні. *Інвестиції: практика та досвід: серія Державне управління*. 2019. № 3. С. 106-112.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> (дата звернення: 19.05.2022).
4. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ : НАДУ, 2011. 730 с.
5. Українська економіка під час війни. Що далі? Економічна правда. 15 квітня 2022 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/15/685810/> (дата звернення: 19.05.2022)
6. Щодо економічного становища в умовах воєнного стану та напрямів його покращення. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/377-economika-vv> (дата звернення: 19.05.2022)
7. Murdoch C. Knorr K., Trager F. Economic factors as objects of security: Economics security and vulnerability. *Economics issues and national security*. Lawrence, 1977. 867 p.

Орлова Алла Іванівна,

*здобувачка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Військові дії в Україні, викликані агресією Російської Федерації, внесли свої корективи у план реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (далі – Нацстратегії) [1]. Війна не дала змоги завершити роботу по формуванню урядового Плану заходів з реалізації Нацстратегії та відповідних регіональних програм. Перед державою і громадянським суспільством постали нові виклики, які треба вирішувати в умовах введення воєнного стану [2].

Перед державою постало нагальне завдання забезпечити сталий розвиток територіальних громад та регіонів в екстремальних умовах, викликаних війною. Керівництво держави на хвилі активної підтримки народу визначило засоби відстоювання незалежності країни та демократичних цінностей. Президент України В. Зеленський звернувся до урядів і представницьких органів країн світу з проханням про допомогу та обґрунтуванням необхідності об'єднання зусиль щодо протистояння агресору.

Через усі звернення Президента червоною ниткою проходить ідея про основний внутрішній ресурс країни, завдяки якому Україна, за допомогою підтримки партнерів подолає ворога. «Ми переможемо завдяки нашому вмінню гуртуватися та завжди пам'ятати про своїх. Своїх – по духу, по серцю, по щирості» [3]. Саме на формування такого єднання влади і громадянського суспільства має бути спрямована державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства.

Під час розроблення Нацстратегії були враховані самі амбітні плани від влади і від громадськості. Але як їх реалізувати в нових умовах, спираючись на досвід, отриманий під час війни?

Нацстратегія базується, зокрема, на принципі самоврядності громадянського суспільства, згідно з яким органи державної влади, органи місцевого самоврядування поважають право громадян на самоорганізацію, на утворення інститутів громадянського суспільства та участь у їх діяльності.

Інститути громадянського суспільства вільні у визначенні своїх цілей, прийнятті рішень, провадженні діяльності, за винятком обмежень, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення, захисту прав і свобод інших людей [1].

Для виявлення механізмів забезпечення взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану нами було здійснено моніторинг нормативно-правових актів центральних органів публічної влади, ухвалених з 24 лютого по 24 травня 2022 року.

З 295 Указів Президента України, виданих протягом трьох місяців війни, актуальним із вказаної точки зору можна вважати Указ, яким введена посада Радника – уповноваженого Президента України з питань взаємодії з громадськими об'єднаннями та добровольчими формуваннями, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки" [4]. Його головна мета – налагодження належної взаємодії у забезпеченні національної безпеки, оборони та захисту держави у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України.

Інший Указ стосується координації заходів з вирішення соціальних та гуманітарних питань [5]. Цим Указом, зокрема, утворено Координаційний штаб з гуманітарних та соціальних питань з метою сприяння громадянам у подоланні складних життєвих обставин у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України на основі взаємодії влади і громадськості, яка активно долучилась до діяльності таких штабів, створених в усіх регіонах України.

Велике значення мають пропозиції України щодо створення нової системи безпеки, зокрема, об'єднання U-24 (United for peace) – Союзу відповідальних держав, які мають силу й совість, щоб зупинити конфлікти. Офіс U-24 має знаходитися в Києві та спеціалізуватися на превентивних заходах для підтримання миру.

Актуальним є питання про надання Україні статусу кандидата у члени Євросоюзу вже у червні цього року. В умовах війни 28 лютого 2022 року Україна

подала заявку на вступ до Європейського союзу, а 17 квітня Урядом було заповнено Опитувальник та передано на розгляд до Брюсселю.

Про сильне бажання громадян України приєднатися до Європейського Союзу свідчать результати опитування Міжнародного республіканського інституту (MPI), проведеного в Україні у лютому-березні 2022 року. При виборі економічного союзу для інтеграції України 80% зазначили Європейський Союз [6].

Закони ухвалені у военний час, в основному стосуються нагальних проблем забезпечення життєдіяльності країни та захисту населення. Тобто, в даний час державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства проявляється у наданні можливостей всім бажаючим брати участь у впровадженні правової, гуманітарної, соціальної допомоги на різних рівнях публічного управління, мати можливість координувати таку допомогу та контролювати її надання.

Представники громадянського суспільства є активними учасниками волонтерського руху у різних сферах. Це сила, яку держава має всіляко підтримувати як свого надійного партнера у розбудові та захисті держави і активного суб'єкта реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Певні підсумки щодо планів на майбутнє та координації роботи щодо сучасної України та її відбудови у военний та післявоєнний час представники громадянського суспільства разом із міжнародними та українськими стейкхолдерами обговорили протягом трьох днів на Міжнародній конференції «Після війни: переосмислення майбутнього громадянського суспільства» [7].

Про рівень питань, піднятих на конференції, свідчать теми панельних дискусій: «Як ми можемо збільшити міжнародну допомогу Україні: координація пріоритетів спільноти донорів»; «Інституційність: громадянські та культурні інституції як джерело та інструмент життєзарядності»; «Жінки на перехрестях війн», «Відновлення відбуватиметься на локальному рівні. Співпраця між місцевими органами влади, місцевим бізнесом і ОГС»; «Дотримання прав людини по обидва боки українського кордону з Європою»; «Чому лише диктатори «добре» вивчають уроки історії? / Історія та освіта як зброя у війні». Відбулась загальна сесія для вироблення Дорожньої карти «Сила мільйонів голосів, вплив мільйонів дій. Сила об'єднаного громадянського суспільства».

Обговорювалися також питання координації дій між українськими ОГС для спільних планів щодо адвокатування проєктів НПА, вироблення політик тощо. Напрацьовані матеріали, будуть використані для розробки Дорожньої карти громадянського суспільства в майбутньому.

З метою ефективної реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні у воєнний та післявоєнний час Президенту України, Кабінету Міністрів України пропонується широко залучати до відновлення країни громадськість – як в Україні, так і громадськість зарубіжних країн. Адже громадянське суспільство України за роки незалежності набуло досвіду самоорганізації, впровадження демократичних цінностей, законотворчості, адвокатування, організації та координації діяльності, реалізації проєктів, проведення досліджень та підготовки аналітичних матеріалів високої якості. Увесь цей інтелектуально-організаційний потенціал має бути залучений до відновлення країни.

Пропонується створити у Верховній Раді України підкомітет з питань сприяння розвитку громадянського суспільства з метою організації співпраці з громадськістю у законотворчості на постійні основі та залучення потенціалу міжнародних громадських асоціацій до цього процесу.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 27.09.2021 № 487/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 23 лютого 2022 року № 64/2022 від 24.02.2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
3. Звернення Президента України Володимира Зеленського до українського народу 14.03.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/peremozhemo-zavdyaki-nashomu-vminnnyu-gurtuvatisya-ta-zavzhdi-73541>.
4. Питання Радника – уповноваженого Президента України з питань взаємодії з громадськими об'єднаннями та добровольчими формуваннями, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки : Указ Президента України від 01.03.2022 № 86/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/862022-41461>.

5. Про координацію заходів з вирішення гуманітарних та соціальних питань : Указ Президента України № 93/2022 від 02.03.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/932022-41489>.

6. Опитування громадської думки. Всеукраїнське опитування громадської думки, проведене Центром аналізу та соціологічних досліджень (CISR) Міжнародного республіканського інституту (MPI) в Україні у лютому-березні 2022 року. URL: <https://iri.org.ua/survey/opytuvannya-mri-v-ukrayini-demonstruye-nadzvychnu-pidtrymku-zelenskoho-vpevnenist-u>.

7. Після війни: переосмислення майбутнього громадянського суспільства. Матеріали конференції 27-29 квітня 2022 року. URL: <https://war-aftermath.ednannia.ua/uk/>.

Панченко Ганна Олександрівна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ БАГАТОРІВНЕВОГО ВРЯДУВАННЯ

Сталий розвиток територіальних громад є запорукою переходу місцевого самоврядування на якісно новий рівень, на якому маємо отримати:

- економічно, фінансово та інфраструктурно спроможні громади;
- нові еліти на місцях;
- горизонтальні відносини між державними органами, місцевим самоврядуванням, приватним сектором; всеохоплюючі управлінські можливості та ресурсну базу;
- інструменти для формування інвестиційного середовища; покращення надання публічних послуг;
- нові світоглядні та культурно-освітні підходи для конструювання регіональних особливостей, що наповнюватимуть єдиний загальноукраїнський контекст [1, с. 43].

В умовах політико-управлінських трансформацій, які зазнає сучасне українське суспільство, все більшої актуальності набуває питання забезпечення сталого розвитку суспільства, причому забезпечення справжньої сталості позитивних суспільних тенденцій, стійкості економічного зростання та розвитку неможливо без досягнення суспільного консенсусу навколо основоположних складових легітимності та дієвості державної політики.

Такий консенсус, на думку науковця Т. А. Кравченко, може бути сформований за умови практичного нарощення потенціалу, передусім економічного, на рівні територіальних громад, становлення останніх як дієздатних суб'єктів реалізації політики соціально-економічного розвитку, інструментів максимально

ефективного використання потенціалів територій, з яких, власне, і складається національний потенціал сталого розвитку [2].

Сутність категорії сталого розвитку чітко окреслено у визначені, запропонованому Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку ООН у 1987 році, згідно із яким сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, проте не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [7].

У сучасному трактуванні актуальною для України з урахуванням євроінтеграційних прагнень є нова європейська стратегія соціально-економічного розвитку на період до 2020 року – «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеосяжного зростання», як концентрується на таких ключових факторах:

- розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях;
- стале зростання: формування економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів і врахуванні екологічних складових, розвиток так званих «зелених» технологій, плани щодо подальшої боротьби зі змінами клімату;
- всеохоплююче зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальних стандартів, зниження рівня бідності, формування соціально одноріднішого суспільства [6].

В Україні найбільш повне і всеохоплююче визначення сталого розвитку було задекларовано у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», визначаючи його як функціонування господарського комплексу, коли одночасно:

- задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення;
- забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів;
- створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва [4].

Таке визначення не тільки узагальнене, але й охоплює основні базові складові сталого розвитку, у тому числі – і сталого розвитку територіальних громад: економічна, екологічна та соціальна (Табл. 1).

Табл. 1. Базові складові сталого розвитку територіальних громад

Назва складової	Сутність	Шляхи досягнення балансу
ЕКОНОМІЧНА	Означає максимізацію кінцевого результату при ефективному та збалансованому використанні ресурсів територіальних громад	Передбачає оптимальне використання територіальною громадою обмежених ресурсів і використання екологічних, природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій, включаючи продукування та переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку і знищення відходів.
ЕКОЛОГІЧНА	Стосується збереження фізичної і біологічної ресурсної бази й екосистеми	Передбачає зменшення згубного впливу людини, територіальної громади та сфери виробництва на екологічний стан навколишнього середовища, максимальне сприяння встановленню природної рівноваги та здатності природи до самовідновлення чи пристосування до змін.
СОЦІАЛЬНА	Стосується соціальної справедливості, запорукою реалізації якої є формування громадянського суспільства, що має призвести до зростання соціального капіталу	Передбачає підтримання належного рівня життя населення територіальної громади, забезпечення умов для збереження здоров'я, створення місць прикладання праці, забезпечення певного рівня доходів громадян, можливості задоволення культурних і естетичних потреб, протидія дискримінації.

Важливо, що зазначені базові складові сталого розвитку територіальних громад повинні розглядатись у сукупності, як такі, що виконують свої окремі функції, але при цьому є взаємодоповнюючими та взаємозалежними.

Формування спроможних громад на засадах концепції сталого розвитку в Україні визначається мірою узгодженості взаємодії громад, органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських рад й їх виконавчих органів) та представництв відповідних окремих органів виконавчої влади. Завдяки такій узгодженості формується синергетичний ефект, завдяки якому отримує розвиток як спроможність місцевого самоврядування загалом, так і спроможність громад, органів місцевого самоврядування та представництв органів виконавчої влади зокрема [3].

Отже, забезпечення сталого розвитку громад та територій сучасної України відбувається на основі багаторівневого управління, прослідковується чітка ієрархія прийняття відповідних рішень та реалізація на різних рівнях: від наднаціонального (проведення самітів, форумів, зустрічей, ухвалення важливих нормативних актів), на національному рівні приймаються рішення про ратифікації міжнародних актів, створюються відповідні інституції для впровадження та реалізації встановлених цілей та завдань, – до місцевого рівня – реалізація проектів та ініціатив у конкретній територіальній громаді.

Список використаних джерел

1. Гришко Р. Ю. Нормативно-правові аспекти реалізації політики децентралізації управління в Україні / Р. Ю. Гришко // Інвестиції: практика та досвід: наукове фахове видання з питань економіки та державного управління. – 2017. – № 5. – К.: Вид-во «ДСК-Центр», 2017. – С. 105-111. – [Електронний ресурс]. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5417&i=19>.
2. Кравченко Т. А. Основа сталого розвитку територіальних громад – системний підхід до реалізації національних інтересів України. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 1. URL: http://el-zbirn-ku.at.ua/2014_1/24.pdf.
3. Огляд кращих практик грантових проектів, реалізованих в рамках проекту ПРООН'ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України», адміністрування ПМГ ГЕФ. URL: http://ecoosvita.org.ua/sites/default/files/imce/oglyad_krashchyh_praktyk_ukr_eng_sm_size.pdf.

4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

5. Сталый розвиток місцевих громад: роль економічної освіти та науки / Матеріали науково-практичної конференції (9-10 листопада 2017 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 160 с.

6. EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.

7. Report of the World Commission on Environment and Development : Our Common Future. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

Пасенко Наталія Костянтинівна,
аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Україна опинилася в ситуації військової агресії, що перетворилася у новий серйозний виклик для держави та державного управління. Ніхто не може достеменно передбачити, як будуть розвиватись події та який вплив вони матимуть на життя громадян. Натомість, за цих умов треба швидко приймати управлінські рішення, переналаштовувати комунікацію та продовжувати забезпечувати соціальні потреби мешканців громад і територій.

З початком вторгнення агресора та введенням воєнного стану понад 10 млн українців залишили свої домівки, виїхавши до інших міст або за кордон. Щодня кількість безробітних зростає, – підприємства зупиняються через знищення виробничих потужностей, розрив логістичних ланцюжків, нестачу персоналу, втрату попиту на продукцію [3]. Крім того, люди втрачають своє майно. Усе це робить українців соціально незахищеними і вразливими.

В цій ситуації набувають особливого значення механізми соціальної підтримки, які реалізуються органами публічної влади всіх рівнів для захисту громадян. Види цієї підтримки можна умовно розділити за суб'єктами на централізовані (державні соціальні гарантії і державна соціальна допомога), та децентралізовані (соціальні послуги та інші види місцевої підтримки мешканців громад).

До державних, централізованих видів підтримки можна віднести: надання допомоги в рамках державної програми "єПідтримка" – у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу) під час воєнного стану в Україні через тимчасову зупинку роботи (економічної діяльності) внаслідок проведення бойових дій; виплату державою роботодавцям по 6 500 грн протягом двох місяців за кожного працівника-переселенця; надання допомоги внутрішньо переміщеним особам і тим, хто надав їм

місце для тимчасового розміщення; компенсація за втрачене майно тощо (повний перелік видів допомоги можна знайти на порталі diia.gov.ua).

Ще одна державна новація – спрощена система оформлення на облік у центрі зайнятості та щомісячна виплата для переселенців з бюджету по 2 000 – 3 000 грн. Єдиний нюанс: в умовах війни від безробіття неможливо застрахуватися.

Соціальна підтримка, що надається місцевими органами влади, є ще більш розгалуженою і різноманітною. Це розміщення людей, що евакуювалися із зон бойових дій, надання матеріальної, медичної та іншої безкоштовної адресної допомоги, безкоштовний проїзд, збір допомоги військовим і т.п. Кожна громада обирає те, що найбільш потребують її жителі та особи, що опинились на її території – залежно від ситуації, можливостей та розташування громади по відношенню до зони бойових дій чи тимчасово окупованих територій.

Найперше, на що слід звертати увагу зараз, – це поширення достовірної і правдивої інформації про умови та механізми допомоги, керування чергами, адже громадянам, які опинились в незнайомому місті, важко зорієнтуватись і вони частіше можуть бути схильні до паніки. Місцевим органам влади, а особливо керівникам соціальних служб треба брати цю місію на себе, застосовуючи максимально широкі канали розповсюдження достовірної та ясної інформації.

Зазначимо, що для забезпечення громадян і пришвидшення обробки відомостей на надання допомоги місцеві органи влади та волонтери намагаються широко застосовувати такі цифрові засоби комунікації, як онлайн-форми, опитування, чат-боти тощо.

В цей непростий час особливо варто відмітити роботу Міністерства цифрової трансформації. Завдяки йому, як було зазначене вище, усі централізовані способи соціальної підтримки громадян доступні в онлайн-форматі через застосунок «Дія». Також майже з перших днів воєнного стану в застосунку стало можливим отримати «Документ», що підтверджує особу. Такий цифровий документ можна пред'являти представникам поліції та бійцям територіальної оборони на блокпостах для підтвердження особи.

У зв'язку з накопиченням особистих даних у вказаному застосунку виникає логічне питання безпеки, оскільки отримання зловмисником доступу до застосунку приводить до його повного контролю над конфіденційною інформацією громадян.

На це в Міністерстві дають пояснення особливостей роботи «Дії» у смартфоні. Важливо, що застосунок не зберігає документної інформації персональних даних на носії пам'яті телефону. Ця інформація, тобто дані людини, наявні у державних реєстрах, лише висвітлюється на моніторі [1].

Станом на кінець 2021 року застосунок «Дія» подолав у залученні користувачів десятимільйонну позначку, що вдалося досягти за два роки існування проєкту [2]. Це рекордні показники популярності для програмного продукту. Приріст користувачів наближується до 1 мільйона громадян в місяць.

За таких умов виникає необхідність забезпечити безпеку основних інструментів цифрової економіки – захист електронного підпису, платежів, токенів, sim-карт, online-сервісів, захист інформації в електронних хмарах, базах даних, розвиток криптографії і технологій аутентифікації особи, захист системи електронного документообігу, каналів передачі інформації, захист серверів, безпека діяльності комерційних і державних електронних майданчиків, захист від загроз впливу через інформаційні канали на літальні апарати, зброю, транспорт, новітні технології тощо [4].

Проте, не всі громадяни мають змогу скористатись онлайн-послугами. Особливо вразливі і незахищені у цьому відношенні ті верстви населення, що не мають телефону чи банківського рахунку для використання застосунку. Для таких громадян, як і раніше, працюють соціальні служби при місцевих радах, за винятком територій, де ведуться бойові дії, й тих, що є тимчасово окупованими.

Проте, вже доведено часом і практикою, що серед активних користувачів Інтернету, телефонів та банківських послуг з'являється дедалі більше літніх людей. Треба заохочувати найбільш досвідчених і активних людей до передачі досвіду своїм сусідам, друзям і знайомим. Це знов таки є відповідальністю місцевої влади.

Наразі найбільш незахищеними залишаються громадяни на тимчасово окупованих територіях. Вся соціальна підтримка тут лягає на плечі місцевого самоврядування, яке має тісно взаємодіяти з волонтерами.

Багато українців стикаються з відсутністю доступу до зв'язку та мережі Інтернет, що в принципі унеможлиблює звичне життя, користування багатьма видами соціальних та адміністративних послуг, ведення господарської діяльності. Для вирішення цієї проблеми оператори мобільного зв'язку та різні інтернет-

провайдери під керівництвом Мінцифри об'єднали свої зусилля та створили так звану «єдину інформаційну мережу» – вже відомий багатьом Національний роумінг.

У таких складних умовах українці вимушено взяли курс на розвиток інформаційного суспільства в усіх його складових. Важливе значення тут має надання підтримки саме у соціальній сфері. В умовах розвитку інформаційних систем та реалізації курсу на «діджиталізацію» суспільства варто наголосити на актуальності розвитку соціальних мереж та інформаційних технологій як важливих інструментів роботи з населенням, що допомагають підвищити його інформованість та налагодити належний зворотній зв'язок. Адже перед органами влади стоїть, насамперед, завдання вміло донести інформацію про актуальну ситуацію до населення, не викликавши паніки чи інших негативних реакцій в умовах війни.

Підсумовуючи, зазначимо, що наразі українці використовують мережу Інтернет як універсальне інформаційно-комунікаційне середовище. Офіційний web-портал установи і мобільний застосунок для смартфона виступають сучасним інструментом документної комунікації органів влади і громадянина. Це стосується законодавчої бази, а також документів місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Вказані цифрові інновації виступають інтерактивним інструментом, за допомогою якого користувач адміністративних послуг може знайти сервіси центральних та місцевих органів влади й отримати офіційну інформацію з надійного джерела та отримати адміністративні послуги.

Можна зробити висновок, що цифровізація на сьогоднішній день – це важливий крок уперед, це нові можливості розвитку і стійкості територіальних громад в усіх сферах їх життєдіяльності. Хоча це ще й невідомі виклики та небезпека для людства, які несе із собою «електронна ера». Тому при будь-якому впровадженні нових електронних послуг необхідно уважно відслідковувати виникнення усіх можливих ризиків, які можуть порушувати права людини, створювати незручності та небезпеку для її життя.

Разом із тим, треба не просто лякатися ризику, а вміло балансувати між більшим та меншим злом. На жаль, це виявилось поки що непростим завданням для багатьох управлінців. Тому «просунутим» керівникам органів публічної влади та лідерам громадських утворень варто подбати про методичну допомогу соціальним службам та навчання відповідальних фахівців соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Дія: державні послуги онлайн. *Офіційний сайт*. URL: <https://diia.gov.ua/>.
2. Міністерство цифрової трансформації України. *Офіційний сайт*. URL: <https://thedigital.gov.ua>.
3. Заїка Б. "Ринок виживання". Через війну кожен другий українець втратив роботу. Що буде далі? 2022. *Сайт інформаційного агентства ЛІГАБізнесІнформ*. URL: <https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/article/rynok-vujivaniya-iz-za-voyny-kajduy-vtoroy-ukrainets-poteryal-rabotu-chto-budet-dalshe>.
4. Соснін О. Цифровізація як нова реальність України. *LexInform. Юридичні новини України*. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-nova-realnist-ukrayiny/>.

Піроженко Наталія Вікторівна,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-науково інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД – ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ВИРШЕННЯ ЗАВДАНЬ ПОНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Україна після завершення війни з росією розраховує на три джерела для відновлення країни. Про це розповів прем'єр-міністр Денис Шмигаль в інтерв'ю BBC, опублікованому 7 квітня. Так, серед джерел він назвав:

- конфіскацію активів країни-агресора на території всіх цивілізованих країн;
- підтримка фінансових організацій та міжнародних партнерів;
- благодійні внески міжнародних корпорацій, громадян.

«З цих джерел Україна підживлюватиметься фінансово, щоб відновити свою економіку та інфраструктуру», – сказав Шмигаль [1].

В сучасних умовах реалізації державної регіональної політики України стратегічною метою являється забезпечення умов для динамічного та збалансованого розвитку регіонів, сприяння соціальної та економічної єдності держави, а також сприяння підвищенню рівня конкурентоспроможності регіонів, економічної діяльності, покращення рівня життя населення. Головне завдання політики регіонального розвитку – створювати середовище для соціально-економічного зростання регіонів на основі ефективного використання ресурсів, потенціалу й потужностей. Реалізація цього завдання потребує використання широкого набору різноманітних інструментів.

Одним з інноваційних інструментів розв'язання регіональних завдань та ефективного реформування економіки є програмний підхід до планування та управління соціально-економічним розвитком регіонів. Цей підхід дозволяє реалізовувати планові засади у ринковому середовищі та сприяє забезпеченню державного впливу на розвиток соціально-економічних процесів.

Головна особливість програмно-цільового підходу полягає у можливості значної концентрації ресурсів для програмного вирішення пріоритетних завдань розвитку території. Варто зазначити, що в сучасних умовах пріоритетною сферою публічного управління визначають соціально-економічні відносини на місцевому (регіональному) рівні, які повинні вирішувати питання забезпечення житлом, зайнятості та добробуту населення, формування місцевого бюджету, фінансування витрат на соціальні потреби – освіту, охорону здоров'я, благоустрій, житлово-комунальне господарство тощо.

Програми же як інструмент управління мають розроблятися лише тоді, коли виникає реальна проблема, вирішення якої потребує прийняття особливих заходів, зосередження зусиль, поєднання дій різних організацій тощо.

При плануванні розвитку території залучають у виробництво місцеві ресурси, державні інвестиції, позабюджетні кошти. Неможливо планувати місцеві програми із залученням додаткових власних ресурсів, не знаючи заходів державних програм на території. Для досягнення внутрішньо програмних цілей розробляються проекти, оцінюються необхідні ресурси і строки реалізації. Проекти спрямовують на розв'язання найважливіших регіональних проблем – фінансування будівництва та функціонування загальнонаціональних об'єктів культури, освіти, охорони здоров'я; забезпечення соціальних гарантій для населення регіонів; створення нових робочих місць тощо.

У програмі можуть існувати окремі проекти, що є винятково витратними, але при цьому все ж таки сприяють створенню цінності за їх об'єднання з іншими проектами в рамках програми. У багатьох випадках у соціальних програмах важко виміряти цінності програми безпосередньо у фінансових показниках.

Але якщо цінність програми не може бути відображена в грошових одиницях, вона повинна вимірюватися на основі показників, у яких відбиті нематеріальні цінності зацікавлених сторін, а це вимагає від менеджера програми здатностей до глибокого ціннісного аналізу.

У розробці програми необхідно спиратися на методологічні та концептуальні засади програмного підходу.

Таким чином, негативні поцеси соціально-економічного розвитку регіонів України через війну потребують пошуку та використання на практиці нових підходів

до управління соціально-економічними процесами. Одним із них є програмно-цільовий підхід, який орієнтований на визначення пріоритетів і цілей соціально-економічного розвитку та пошуку шляхів їх досягнення. Цей підхід здатний забезпечити комплексне вирішення проблем розвитку території та ефективності використання ресурсів.

Дуже важливим є питання уникання формалізованого, теоретичного підходу розробників до формування планів соціально-економічного розвитку, які потім стають нездійсненими.

У даному контексті постають проблеми щодо реалізації окремих функцій у процесі планування соціально-економічного розвитку. Дуже важливо, щоб аналіз, звіт соціально-економічної ситуації мав чітко визначені ключові чинники розвитку території.

Для підвищення ефективності управління розвитком території вважаємо за доцільне формування організаційної системи використання програмно-цільового підходу в організмі публічного управління, який здійснює планування соціально-економічного розвитку.

На разі, можна запропонувати місцевим органам влади провести комплексне удосконалення регламенту програмно-цільового управління та управління окремими програмами, а саме:

- здійснити вибір правового забезпечення у використанні програмно-цільового управління;
- визначити нормативно-методичне, концептуальне забезпечення – мається на увазі розробка відповідних нормативних документів, які регламентуватимуть для учасників програм зміст, методичку підготовки і форму програмних документів – концепцій, планів, експертиз, звітів тощо, а також процедури для учасників на всіх стадіях здійснення програм;
- визначити організаційно-управлінське забезпечення: методи проектування, організаційна форма, структура, функції та фінансування органів управління програмами;
- здійснити інформаційне забезпечення: джерела, склад і якість інформації, методи її обробки, що забезпечують повноту і достовірність на стадіях розробки, прийняття рішень і моніторингу здійснення програм;

- здійснити програмно-технічне забезпечення: технічні і спеціальні програмні засоби обробки інформації, підтримки прийняття рішень на стадії планування, прийняття та контролю програм;

- здійснити фінансове забезпечення: регламентація ресурсно-фінансового обґрунтування програм, розрахунку витратної і дохідної частин, механізмів залучення і повернення коштів, вартості капіталу, отримання і розподілу ефекту, бюджетного планування видатків і, що важливо – доходів програм на кількарічний період.

Таким чином, на сучасному етапі програмно-цільовий підхід до розвитку регіону є одним з найбільш ефективних інструментів державного регулювання, особливо для України.

Цей підхід сприяє забезпеченню стійкої розбудови територій шляхом планування напрямів і векторів розвитку, формування належного законодавчого забезпечення, яке створює сприятливе середовище економічного зростання регіонів, і тим самим розвитку країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Україна після завершення війни з росією розраховує на три джерела для відновлення країни. *Аналітичний портал «Слово і діло»*. 2022. URL: https://www.slovoidilo.ua/2022/04/07/novyna/suspilstvo/vidnovlennya-ukrayiny-pislya-vijny-premyer-ozvuchyv-plan-ta-finansovi-dzherela#google_vignette.

Погосян Віталій Валерійович,
*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

**ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯ ЙОГО
ЗАВЕРШЕННЯ**

Одним з відомих проєктів, спрямованих на дослідження конкурентного середовища в країнах світу, є проєкт Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Doing Business» (далі – DB). Щодо сприятливості умов ведення бізнесу, то у 2020 році Україна зайняла 64 місце в сукупному рейтингу інвестиційної привабливості (DB) серед 189 країн. Україна піднялася на 6 сходинок відносно рейтингу (DB) 2019 року (76 місце). Протягом 2014-2018 рр. Україна піднялась в рейтингу на 24 позиції [1]. Найбільший стрибок угору Україна здійснила за показником, що характеризує простоту реєстрації підприємств. Це відбулось за рахунок того, що такі вимоги, як кількість процедур, час, який потрібний для відкриття компанії, та вартість, були змінені відповідно до вимог країн ОЕСР (Організації економічного співробітництва і розвитку) [1].

Переважає більшість науковців та експертів погоджуються, що у національній економіці саме регіон є тією основною просторовою одиницею, яка змагається за залучення інвестицій, тим рівнем, на якому відбувається основний рух та обмін знаннями. Результатом цих процесів може бути утворення нових підприємств промисловості чи сфери послуг і навіть виробничих агломерацій чи кластерів [2].

Економіст Пол Хейне, один з творців теорії конкурентних переваг в результаті своїх досліджень прийшов до висновку, що «конкуренція є прагненням якнайкраще задовольнити критерії доступу до рідкісних благ» [3]. При цьому дослідник звернув особливу увагу на той факт, що конкурентоспроможність як така не може бути сформована без належного рівня розвитку ринкового середовища, яке, у свою чергу, стимулює виробників і продавців товарів та послуг на ринку спрямовувати свої

зусилля саме на затребувані ринком напрямки діяльності, що забезпечує, з одного боку – збільшення кількості гравців на ринку, які вступають між собою у конкурентну боротьбу, а з іншого – стимулює цих гравців до збільшення обсягу матеріальних та нематеріальних благ, які вони пропонують своїм споживачам в процесі ринкової конкуренції. Можемо стверджувати, що такий підхід прийнятний до визначення конкурентоспроможності регіону, з позиції можливостей впливу заходів політики регіонального розвитку на ринкове середовище з урахуванням специфіки локальних утворень.

Світовий досвід показує, що засади ефективної політики регіонального розвитку необхідно формувати найперше на рівні регіону, оскільки саме на місцях можна об'єктивно оцінити наявний потенціал, визначити специфіку соціально-економічного розвитку території та окреслити пріоритетні напрями її розвитку. У дослідженнях науково-дослідної групи ECORYS «Конкурентоспроможність: основне завдання економічної політики» розроблено модель «Дерева» регіональної конкурентоспроможності [4]. Базою регіональної конкурентоспроможності, згідно із цією моделлю, визначають людські ресурси, інновації, комунікації та індустріальну структуру, комплексне використання яких забезпечуватиме високу продуктивність праці і конкурентоспроможність. Кінцевою метою регіональної конкурентоспроможності є забезпечення добробуту населення, яке проживає в регіоні.

Разом з тим, зміни в територіальній організації влади в Україні, сприяли посиленню позицій територіальних громад серед суб'єктів регіонального розвитку. Так, чи не найважливішою частиною згадуваного нами процесу децентралізації було надання бюджетно-фінансових повноважень територіальним громадам, тобто децентралізація бюджету, що створила умови для забезпечення сталого економічного зростання та розвитку громад, збільшення ефективності використання місцевих ресурсів та зростання добробуту населення. Територіальні громади перетворилися із об'єктів на суб'єктів управління, набули відповідальність за планування свого сталого розвитку, місцеве економічне зростання, просторове планування, збереження навколишнього середовища підвладної території.

Саме тому дотичним до питання конкурентоспроможності регіонів є питання про ступінь конкурентоспроможності територіальних громад у межах регіону та їх

здатність забезпечувати високі показники сталого розвитку як у межах регіону, так і в межах всієї країни з метою збереження її соціо-еколого-економічної цілісності. Відтак, зважаючи на результати від використання нових повноважень і ресурсів, сформувалася картина успішних і не надто успішних практик розвитку громад України. На цій підставі сформовано бачення того, що, розвиток та процвітання окремих територій, а й загалом добробут всієї країни здебільшого, не лише від наявних ресурсів, а і від професійності та системності дій представників громад.

Разом з тим, увесь інструментарій реалізації поставлених перед регіонами та громадами України завдань, подальша підтримка їх конкурентоспроможності має бути скоригована на умови воєнного стану та необхідність відбудови тих громад, що постраждали від воєнних дій з боку російської федерації. Адже, станом на 30 квітня 2022 року, із 1469 громад України 270 громад, що розташовані та територіях 8 областей (за виключенням анексованої у 2014 АР Крим), визнані такими, що віднесені до районів проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) [5]. Крім того, інфраструктурні руйнування та спад економіки, а також соціальні та екологічні проблеми, спричинені воєнними діями, міграцією населення, зниженням рівня доходів населення – присутні в усіх регіонах України. З одного боку ми отримали визнаний світом бренд «Україна», а з іншого – необхідність знайти найоптимальніше рішення післявоєнного відновлення територій та громад та забезпечення їх конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі, щоб відповідати образу сильної держави загального добробуту, з низьким рівнем корупції, високим рівнем економіки та енергетичної незалежності.

Варто відмітити, що для підтримки місцевих та національної економіки, в короткостроковій перспективі, надзвичайно важливим є функціонування сфери МСП. Достатньо значимим для представників даної сфери, які були зареєстровані на територіях, що постраждали від російської агресії є, наразі, реалізація програми міжнародної технічної допомоги “EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП”, що спрямовується на збереження та відновлення суб’єктів господарювання [6].

Поряд із проектами міжнародної допомоги, на державному рівні вже ведеться робота щодо стратегічного окреслення шляхів подальшого відновлення та розвитку, в тому числі із застосуванням визнаного в світі кластерного підходу. Так:

- Офісом президента на засіданні Конгресу місцевих та регіональних рад 27 квітня 2022 анонсовано створення бази потреб усіх населених пунктів України та розробки концепції для них з урахуванням потреб громад, для чого були сформовані 14 кластерів інфраструктури, що потребує відновлення чи модернізації [7];

- Комітет Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування визначає серед актуальних питань на період воєнного стану та після його завершення – створення кластерів економічного відновлення України на основі оновлених демографічних характеристик регіонів внаслідок внутрішнього переміщення населення, в тому числі шляхом субсидіювання профільних підприємств, створення нових робочих місць [8];

- запущено електронну інтерактивну платформу ReStart Ukraine, як відкритий колектив професіоналів, що передбачає: 1) створення основи для стратегій відновлення та перебудови, організованих у 9 кластерів (обстеження, повернення, очищення, прогнозування, пам'ять, планування, фінансування, участь, будування); 2) розробку інструментів та рекомендацій для кожного кроку та визначення підходів; 3) реалізацію у співпраці з відповідними зацікавленими сторонами та особами, які приймають рішення [9].

Разом з тим, на нашу думку, в контексті складної ситуації та нових викликів, потребують актуалізації Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також усі регіональні і місцеві стратегії розвитку, з переорієнтацією на забезпечення добробуту населення і майбутніх поколінь в нових умовах. Дані аспекти складатимуть основу подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. DOINGBUSINESS. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/doingbusiness>.

2. Кльоба С. М. Економічна оцінка розвитку та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 3. С. 27-36.

3. Хейне П. Экономический образ мышления. 1997. 704 с., с. 113.

4. Competitiveness: The major economic policy challenge. Annual Report 2003. Rotterdam: ECORYS Holding BV, Netherlands, 2003. 20 p.

5. Оновлено перелік громад в зонах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та тих, що в оточенні. *Вебсайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. 2022. URL: <https://minre.gov.ua/news/onovleno-aktualnyu-perelik-gromad-v-zonah-boyovyh-diy-na-tot-ta-tyh-shcho-v-otochenni-0>.

6. Деякі питання надання суб'єктам господарювання допомоги в рамках програми міжнародної технічної допомоги “EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП” : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 2022 р. № 523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2022-%D0%BF#Text>.

7. Країна з новим баченням, без радянщини: в ОП сформували 14 кластерів інфраструктури, що потребують відновлення. *Інформаційний Інтернет-ресурс Espresso.tv*. 28 квітня 2022. URL: <https://espresso.tv/kraina-z-novim-bachennyam-bez-radyanshchini-v-op-sformuvali-14-klasteriv-infrastrukturi-shcho-potrebuyut-vidnovlennya>.

8. Лист Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування ВРУ до Директора Директорату людської гідності, рівності та врядування Ради Європи Генерального директорату II – з питань демократії Генерального секретаріату Ради Європи п. КЛАУДІЇ ЛУЧІАНІ. Вих. № 04-23/13-2022/59289 від 03.04.2022. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/43084.pdf>.

9. ReStart Ukraine: комплексна електронна платформа. URL: <https://restartukraine.io/ua/>.

Попов Микола Петрович,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

Коренєв Микита Сергійович,

*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЇЇ ПРОДОВЖЕННЯ

11 лютого 2021 року Європейський Парламент схвалив Доповідь щодо імплементації Україною Угоди про асоціацію з ЄС. У документі зазначено, що досягнуто прогрес у сфері реформ та виконанні Угоди, та надано рекомендації щодо подальших напрямів співпраці. Okремо наголошено на ефективності впровадження реформи децентралізації, яку Євросоюз визначає як одну з найуспішніших в Україні та закликає завершити її шляхом широкого відритого діалогу між органами центральної та місцевої влади [1].

Черговим поштовхом для початку активного процесу децентралізації в Україні стало схвалення у 2014 році Кабінетом Міністрів України Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [5].

Наступним ключовим етапом впровадження реформи децентралізації влади стало прийняття 5 лютого 2015 року Верховною Радою України Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6]. Було започатковано формування нового базового рівня місцевого самоврядування шляхом об'єднання територіальних громад.

У 2020 році виникла необхідність проведення місцевих виборів на новій територіальній основі та за умови покриття всієї території України спроможними

об'єднаними територіальними громадами. З цією метою 16 квітня 2020 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» [2].

Також Законом надано повноваження Кабінету Міністрів України до прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України визначати адміністративні центри та затверджувати території територіальних громад.

Визначення адміністративних центрів територіальних громад та затвердження територій територіальних громад здійснюються на основі затверджених Кабінетом Міністрів України перспективних планів формування територій громад Автономної Республіки Крим, областей.

Таким чином, із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» Уряд отримав повноваження в адміністративному порядку визначити територіальну основу для діяльності органів місцевого самоврядування базового рівня та самостійно сформувати територіальні громади в усіх областях України.

На підставі положень зазначеного Закону Кабінетом Міністрів України 12 червня 2020 року прийнято розпорядження №№ 707-р – 730-р про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад усіх областей України, відповідно до яких на території України створено 1469 територіальних громад [8].

У свою чергу Центральна виборча комісія постановою від 8 серпня 2020 року № 160 призначила перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів на 25 жовтня 2020 року [4; 7, с. 10-11].

Наголосимо, що у Концепції [5] закладено мету реформи: формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

У Законі України «Про засади державної регіональної політики» сформульовано основні пріоритети державної регіональної політики, зокрема щодо розвитку місцевого самоврядування [3]:

«9) поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, сприяння здійсненню повноважень органами місцевого самоврядування;

10) створення ефективних механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні і територіальних громад – на регіональному рівні.».

Таким чином після проведення місцевих виборів у 2020 році нагальною потребою стало розроблення дієвих механізмів представництва інтересів територіальних громад не тільки на регіональному, а й на загальнонаціональному рівні. Саме через своїх представників територіальні громади отримують можливість узгоджувати свої інтереси з інтересами держави.

На нашу думку у післявоєнний час набуде нової актуальності:

- вироблення узгоджених концептуальних засад щодо здійснення державного нагляду (контролю) за діями та рішеннями органів місцевого самоврядування;
- роль і місце органів місцевого самоврядування у роботах з ліквідації наслідків збройної агресії РФ, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд;
- забезпечення системної єдності багаторівневого механізму процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Вважаємо, що дослідники у сфері публічного управління та адміністрування повинні представити у цьому напрямку наукові розвідки та обґрунтовані пропозиції щодо представництва інтересів територіальних громад на загальнонаціональному рівні.

Список використаних джерел

1. Європейський Парламент визнав децентралізацію однією з найуспішніших реформ в Україні. *Урядовий портал*. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yevropejskij-parlament-viznav-decentralizaciyu-odniyeyu-z-najuspishnishih-reform-v-ukrayini>.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад : Закон України від 16.04.2020 № 562-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-20#Text>.

3. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.

4. Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року : Постанова Центральної виборчої комісії від 18.08.2020 № 160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0160359-20#Text>.

5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

7. Реформа з децентралізації: перехід від добровільного об'єднання територіальних громад до адміністративного укрупнення територіальних громад та районів (посібник щодо розгляду окремих спорів, обумовлених змінами в адміністративно-територіальному устрої України, що відбулися у 2020 році). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/750/Posibnyk_perekhid_vid_dobrovilnogo_obiednannia_do_administratyvnogo_ukrupnennia__1_.pdf.

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 №№ 707-р – 730-р. *Урядовий портал.* 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch?&key=%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B2&from=12.06.2020&to=12.06.2020>.

Рубан Юрій Юрійович,
аспірант 1-го курсу факультету соціології і права
КПІ ім. Ігоря Сікорського

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ВЛАДОЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Під час війни з Росією наше суспільство переживає важкі часи. Сьогодні ми демонструємо згуртованість, яку ми не могли б досягнути в мирні часи в силу постійної поляризації суспільства політичними силами. Свою важливу роль в формуванні майбутньої перемоги відіграють інститути громадянського суспільства, які співпрацюють з державними органами і допомагають суспільству в усіх можливих сферах. Без їх участі нашій державі було б набагато складніше забезпечувати громадян необхідними речами та підтримувати нас психологічно.

Безліч громадських організацій забезпечують гуманітарною допомогою величезну кількість громадян та надають необхідну підтримку особам, які її потребують. Також, неможливо недооцінити їх вклад в забезпеченні армії та інших збройних формувань необхідними речами. Велику роль громадські організації зіграли в допомозі у пошуку рідних за допомогою створення чат-ботів в соціальних мережах. Наприклад, бот – «Знайти Рідних» був створений громадськими організаціями та «Міжнародною асоціацією кібербезпеки». Подібні приклади демонструють належне використання сучасних можливостей в надзвичайних умовах вітчизняного сьогодення. Також, громадські організації приймають участь в документуванні військових злочинів Росії на території України.

Щодо співпраці інститутів громадянського суспільства з владою під час воєнного стану, то, наприклад, Міністерство економіки зараз збирає пропозиції від інститутів громадянського суспільства щодо дерегуляції умов ведення бізнесу [1]. Уряд і без цього значно спростив умови для ведення бізнесу, але все одно є відкритим для пропозицій громадських організацій щодо покращення ситуації. На цьому прикладі ми можемо побачити відкритість влади до пропозицій інститутів громадянського суспільства у надважкий момент для країни. Це надважливо, адже під час такого кризового моменту в нашій сучасній історії потрібна консолідація

зусиль на всіх рівнях державного управління і відкритість до співпраці з громадянським суспільством.

Також, під час війни адміністрації областей, які перебували або перебувають частково під окупацією проводять круглі столи з залученням представників інститутів громадянського суспільства. Безпосередня взаємодія з представниками громадянського суспільства дозволяє предметно обговорити нагальні потреби громадян та можливі варіанти співпраці для їх вирішення.

Підсумовуючи варто зазначити, що під час надскладної ситуації наша влада та громадянське суспільство належним чином співпрацює та робить все задля перемоги нашої держави над агресором.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки збирає пропозиції щодо дерегуляції умов ведення бізнесу. *Офіційний портал Черкаської обласної державної адміністрації*. 2022. URL: <https://ck-oda.gov.ua/ekonomika/ministerstvo-ekonomiki-zbiraye-propoziciyi-shhodo-deregulyaciyi-umov-vedennya-biznesu/>.

Соколік Лариса Олексіївна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-науково інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
начальник управління обласної ради з майнових відносин*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИРІШЕННІ ЖИТЛОВИХ ПРОБЛЕМ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Нинішня ситуація в Україні характеризується значним збільшенням вимушених переселенців в результаті війни, яка викликає необхідність термінового вдосконалення державної політики, формування механізмів її реалізації, причому в умовах зовнішньої агресії, серйозних економічних труднощів, дефіциту часу, адже вимушені переселенці потребують негайної допомоги.

Допомогу у вирішенні цього питання може надати аналіз і використання світового досвіду, де останні десятиліття реалізація таких проектів відбувалась на засадах публічно-приватного партнерства (ППП). Вже давно доведено, що розширення участі приватного бізнесу в економіці прискорює процеси удосконалення регуляторної бази в країні, робить процес підвищення прозорості бізнесу та зниження рівня корупції незворотним, а також створює конкурентні умови в сфері управління державної та комунальної власності.

Наявність значної кількості внутрішньо переміщених осіб було головною міграційною проблемою *Грузії*. Так, на квітень 2014 р. у країні налічувалося 253574 тис. ВП, або майже 6 % населення, серед яких приблизно 230 тисяч осіб зазнали переміщень ще на початку 1990-х рр. внаслідок конфліктів в Абхазії та Південній Осетії. Ще 26 тисяч осіб стали ВП у результаті російсько-грузинської війни 2008 р., три тисячі зазнали вимушених переміщень двічі.

Люди, які змушені були залишити місця постійного проживання через воєнні дії, селилися переважно у великих містах (наприклад, у Тбілісі проживає майже 40 % з них), а також у прикордонних з Абхазією районах. Понад половину з них (54 %) становили жінки, 25 % – діти, 17 % – особи похилого віку [4].

2007 р. Урядом країни було затверджено Державну стратегію щодо внутрішніх переміщених осіб, якою передбачалась реалізація заходів щодо пошуку вирішення житлової проблеми на тривалий період, забезпечення для вимушених переселенців (ВП) гідних умов життя та незалежності від держави, включення найбільш вразливих осіб з числа ВП до єдиної державної програми соціального захисту. План передбачав створення Керівного комітету і розробку координаційного механізму для реалізації [3].

Крім того, документом передбачалась створення системи громадського контролю за ходом реалізації програм в інтересах ВП, а також системи контролю міжнародних організацій.

У деяких європейських країнах *Північно-Західної Європи*, за дослідженням Кемені, вирішення проблеми ВП відбувається через інструмент "соціального ринку", що в більшій мірі сприяє розвитку недержавної власності та приватних структур, що не мають на меті отримання прибутку. Це відбувається через встановлення ренти нижче ринкового рівня з метою розширення доступу для більшої кількості груп з різноманітним доходом [1].

Подібні партнерства успішно використовувалися в розвинених країнах з метою будівництва житла для людей з низьким рівнем доходів, таких як США, Австралії, Ірландії і Великобританії. В цих країнах підхід з використанням ППП в проєктах житлового будівництва, здебільшого, передбачає таку форму партнерства як створення спільного підприємства, де приватні і державні сектори спільно фінансують та реалізують житловий проєкт [2]. Крім того, всі можливі ризики проєкта визначаються в укладеному контракті ППП і розподіляються між партнерами.

В рамках цієї моделі ППП передбачаються значні витрати державних коштів на реалізацію проєкту, що дозволяє державному партнеру зберегти значний контроль на кожній стадії планування та розвитку партнерства, залучаючи ресурси приватного сектору та його досвід у будівництві та дизайні.

Безумовно, кожна країна має свою, притаманну лише їй секторальну структуру застосування публічно-приватного партнерства. Вибір такої структури для України має базуватись на національних пріоритетах. Короткий аналіз зарубіжного досвіду дає змогу дійти кількох висновків, які варто врахувати в

Україні. Зокрема, важливо розуміти те, що, враховуючи обмеженість ресурсів в умовах конфлікту, значну допомогу може надати бізнес, співпраця з яким повинна займати належне місце в рамках політики житлового будівництва для ВП.

Отже, незаперечним шляхом вирішення проблем ВП є реалізація проектів ППП. Адже, одночасно із забезпеченням нагальних потреб ВП, держава має планувати довготривалі та капіталомісткі проекти, враховуючи, що вони повинні мати стійкий характер і відповідати певним умовам. Як свідчить досвід зарубіжних країн, для розв'язання проблем ВП через ППП необхідними є спеціальна законодавча база, адміністративні органи з її виконання, координація зусиль різних відомств, а також належне фінансування з державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Балуюєва О. В. Шляхи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб: міжнародний досвід / О. В. Балуюєва, О. І. Аракелова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання. – 2015. – № 12 [Електронний ресурс]. URL: www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/4.pdf.
2. Винницький Б. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендшел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: «К.І.С.», 2008. – 146 с.
3. Габричидзе Г. Доступ беженцев, лиц, ищущих убежище, и ВПЛ к социально-экономическим правам в Грузии: пояснительная записка 13/129 / Г. Габричидзе // КАРИМ-Восток – Консорциум прикладных исследований по международной миграции [Електронний ресурс]. URL: http://www.carimeast.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2013-129.pdf.
4. Офіційний сайт Міністерства Грузії у справах осіб, вимушено переміщених з окупованих територій, біженців та розселення [Електронний ресурс]. URL: www.mra.gov.ge/eng/static/55.

Старущенко Тетяна Євгеніївна,
кандидат медичних наук,
медичний директор виробничого підрозділу філії «Центр охорони здоров'я»
АТ «Українська залізниця»
Одеська клінічна лікарня на залізничному транспорті

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЙ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

На необхідності підвищення рівня розвитку систем та послуг інформаційного забезпечення охорони здоров'я наголошується у документів ВООЗ «Основи європейської політики та стратегія для XXI століття» [1], в якому також визначаються і відповідні напрямки комунікаційної діяльності. Зокрема, комунікація в інтересах охорони здоров'я є однією з десяти основних функцій, та зазначається, що це технологія інформування окремих громадян, установ та різних аудиторій, впливу на них і створення у них позитивної мотивації відносно важливих питань та детермінант здоров'я.

Як наголошується у наукових працях відомих зарубіжних експертів та в європейських стратегічних документах [2; 3; 4], комунікація у сфері охорони здоров'я:

- охоплює значну кількість напрямків: медична журналістика, індустрія розваг, освіта, міжособистісне спілкування, інформаційно-пропагандистська робота через ЗМІ, комунікація в середині організацій та між ними, розповсюдження інформації про ризики та кризи, соціальна комунікація та соціальний маркетинг;

- приймає різноманітні форми - від масової, мультимедійної та інтерактивної (включаючи мобільний зв'язок та Інтернет) до традиційної, що враховує культурну специфіку;

- охоплює різні канали: міжособистісне спілкування, засоби масової інформації, інформаційні засоби організацій та невеликих груп, в тому числі радіо, телебачення, газети, блоги, електронні дошки об'яв, під кастинг та обмін відео файлами, розсилка повідомлень по мобільному телефону та он лайн форуми.

За визначенням [5], комунікація у сфері охорони здоров'я – це процес двостороннього обміну інформацією, що потребує прослуховування, збору інформації та з'ясування того, як люди сприймають повідомлення і формують у своїй свідомості ідеї відносно здоров'я, щоб можна було передавати інформацію в більш доступних та переконливих форматах.

Як зазначається в наукових дослідженнях [6], розвиток комунікації в закладі охорони здоров'я має охоплювати такі аспекти:

- стратегічний та систематичний характер комунікації у галузі охорони здоров'я, що розвивається на основі розуміння особливостей сприйняття та потреб різних аудиторій;

- розповсюдження інформації серед різних аудиторій в таких форматах і через такі канали, які є доступними, зрозумілими та зручними для користування;

- роз'яснення та захист ідеї про необхідність розробки та реалізації здорової політики і створення здорового середовища (принцип врахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях та напрямках політики);

- навчання комунікації у галузі громадської охорони здоров'я та розвиток необхідного для цього кадрового потенціалу.

За напрямом організації ефективної комунікаційної діяльності закладів охорони здоров'я, єдиним методичним документом на сьогодні, є «Керівництво з комунікацій в галузі охорони здоров'я для України» [7], в якому запропоновано можливі варіанти стратегій комунікації. У документі зазначається, що для забезпечення ефективності реалізації стратегічних планів і програм розвитку закладу охорони здоров'я важливо сформулювати та реалізувати комплекс багаторівневих комунікаційних стратегій і втручань, який повинен включати: адвокацію у засобах масової інформації на політичному рівні, медіа-кампанії на популяційному рівні, соціальний маркетинг на рівні громади, цільові повідомлення на рівні групи і спеціальні повідомлення на індивідуальному рівні.

На думку фахівців у галузі громадського здоров'я [8], зазначені складові є важливими, проте найважчими для реалізації є комунікативні стратегії, які спрямовані на досягнення змін, що обумовлено із не однаковим сприйняттям інформації різними групами населення, маніпулюванням громадською думкою з

боку ЗМІ, а звідси – недовірою населення, слабкою готовністю людей до змін, можливим конфліктом інтересів.

Отже, для організації ефективної системи комунікаційної діяльності закладу охорони здоров'я важливо збирати інформацію про цільові аудиторії стосовно рівня їх медичної грамотності і культури, сегментованості, сприйняття повідомлень тощо на всіх етапах розробки та реалізації комунікаційної стратегії. Найважливішим питанням є налагодження зворотного зв'язку для забезпечення моніторингу та оцінки реакції цільової аудиторії на комунікаційні впливи.

Вважаємо, що дієвим варіантом вирішення проблеми низької інформованості та не розуміння кроків до змін цільовими аудиторіями комунікаційного впливу, є розробка та впровадження комплексної системи комунікацій в закладі охорони здоров'я при стратегічному плануванні його розвитку, що дозволить підвищити рівень інформованості цільових аудиторій за всіма напрямками змін, що впроваджуються у закладі, та сформувати у населення позитивне ставлення до них та підтримку. Такий підхід, на нашу думку, дозволить провести ефективно зміни – оптимізувати систему надання медичної допомоги у відповідності до потреб населення та з урахуванням зміни механізмів фінансування закладу охорони здоров'я, відновити профілактичний напрямок та раннє виявлення неінфекційних захворювань.

Беззаперечним є факт, що основними характеристиками ефективності комунікацій є їх відповідність як реальним потребам так і очікуванням користувачів (особи, що приймають рішення, пацієнти та члени їх сімей, громада, населення в цілому).

Список використаних джерел

1. Здоров'я 2020. Основи європейської політики та стратегія для XXI століття // WHO. Regional Office for Europe. Copenhagen, 2013. – 224 p.
2. Developing a framework for action for strengthening public health capacities and services in Europe // Copenhagen WHO Regional Office for Europe, 2011, document EUR/RC61/Inf. Doc.1. // [Електронний ресурс]. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/148266/RC61_einfdoc01.pdf.

3. Kaushal R. The Costs of a National Health Information Network / R. Kaushal // *Annals of Internal Medicine*. – 2005. – P. 165-173.
4. Kickbusch I, Gleicher D. Governance for health in the 21st century. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012 // [Електронний ресурс]. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/171334/RC62BD01-Governance-for-Health-Web.pdf.
5. Глоссарий терминов по вопросам укрепления здоровья // Женева, Всемирная организация здравоохранения, 1998 // [Електронний ресурс]. URL: http://whqlibdoc.who.int/hq/1998/WHO_HPR_NEP_98.1_rus.pdf.
6. Булавінова К. О. Роль комунікаційних стратегій у системі громадського здоров'я України / К.О. Булавінова, О.З. Децик, З.О. Ціхонь // *Україна. Здоров'я нації*. – 2018. – № 3 (50). – С. 6-10.
7. Керівництво з комунікацій в галузі охорони здоров'я для України // [Електронний ресурс]. URL: <http://pr.meta.ua/read/12908>.
8. Булавінова К. О. Роль комунікаційних стратегій у системі громадського здоров'я України / К.О. Булавінова, О.З. Децик, З.О. Ціхонь // *Україна. Здоров'я нації*. – 2018. – № 3 (50). – С. 6-10.

Тетерін Костянтин Юрійович,
доктор філософії з галузі знань «Публічне управління та адміністрування»,
головний інженер ТОВ «Компанія Уніформ»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ)

Права людини є категорією, що характеризує правовий статус людини стосовно держави, її інститутів і т.п. За соціальним призначенням права людини є, перш за все, засобами захисту окремої особистості, за допомогою яких людське суспільство прагне й спроможне гарантувати безпеку особи та всіх учасників політичного життя в рамках національної держави. Тому, дослідження інституту прав людини в контексті демократизації публічного управління є пріоритетним напрямком.

В сучасних умовах розвитку України для регулювання відносин громадянського суспільства та держави на якісно новому рівні, більш ефективного вирішення проблем суспільства, та в повній мірі реалізації прав людини необхідно прийняти Новий Суспільний Договір, Національну Хартію – у вигляді доповнення до діючої Конституції України, а також Національний Кодекс етичної поведінки для населення. Ці документи будуть сприяти розбудові демократичної, соціально орієнтованої держави. Правове забезпечення системи етичної інфраструктури буде мати слідуєчу ієрархічну будову: діюча Конституція України – сталий, збалансований документ; Новий Суспільний Договір, який відповідатиме динамічним змінам політичного життя, з подальшим пролонгуванням і можливістю внесення змін при необхідності стосовно договорних відносин та розподілу/перерозподілу національного надбання; Національна Хартія з прав людини – у вигляді кодифікованої та прецедентної частини доповнення до діючої Конституції; Національний Кодекс етичної поведінки для населення, що слугуватиме задля об'єднання усіх професійних етичних кодексів, статутів та правил поведінки.

Шлях руху України на тривалу перспективу згідно з Новим Суспільним Договором можна поділити на три етапи:

1. Прийняття Нового Суспільного Договору, Національної Хартії з прав людини та громадянина, Національного Кодексу етичної поведінки громадян оновленої держави.

2. Інвентаризувати та впорядкувати національне суспільне надбання, що включає приватну власність та спільне надбання, а також створити умови для переходу до співволодіння та співуправління цим спільним надбанням прозорим договірним чином.

3. Входження у співволодіння спільним надбанням та заснування механізмів співуправління цим надбанням на договірній основі. Кожний громадянин України має право на рівну з іншими громадянами грошову частку доходів від використання спільного надбання у вигляді «національної частки».

Обґрунтування теоретичних положень та вироблення пропозицій дає можливість запропонувати модель взаємодії публічної влади та громадянського суспільства через представництво інтересів та захист всіх можливих прав людини та громадянина. За основу моделі взаємодії приймається етична інфраструктура. Інновація полягає в оригінальному правовому забезпеченні етичної інфраструктури, в якій буде закладено механізм досягнення якісно нового рівня суспільних відносин всіх учасників політичного життя з огляду на належне державне управління.

Ретельний аналіз виявив підходи запобігання і вирішення існуючих проблем у сфері взаємовідносин публічної влади, громадських об'єднань та громадян.

Враховуючи сучасний стан України, а саме, бойові дії, питання переселенців, полонених виникає необхідність змінювати систему взаємодії влади та суспільства шляхом перезавантаження системи відносин, які стосуються етики та моралі, тобто, з огляду всіх потреб суспільства відповідно до викликів та загроз. Запропонована система етичної інфраструктури має більш гнучкий та адаптивний механізм вирішення проблем всіх учасників взаємодії в рамках національної держави.

Список використаних джерел

1. Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина. Зб. наук. ст. та тез наук. повід. за матеріалами Міжнар. наук-практ.

конф. 23 листопада 2012 р.: у 2 ч. Ч 1 / Редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, О. П. Буцан та ін. Х.: «Точка», 2012. 444 с.

2. Правові умови розвитку громадянського суспільства в Україні. Що потрібно зробити? / М. В. Лациба, А. О. Красносільська [та ін.]; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К.: Агентство «Україна», 2011. 132 с.

3. Україна: політичні стратегії модернізації: зб. науково-аналітичних доп. / за ред. М. М. Розумного (заг. ред.), О. А. Корнієвського, В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. К.: НІСД, 2011. 328 с. ISBN 978-966-554-157-8.

4. Хартія основних прав Європейського Союзу // Юридична енциклопедія. [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6: Т - Я. 768 с. ISBN 966-7492-06-0.

Тодорова Ольга Леонтіївна,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ПІДХОДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДО ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Криза – це стан значного та затяжного порушення рівноваги, що виявляє нездатність системи до використання механізмів саморегуляції всередині. Зважаючи на значну кількість механізмів саморегуляції в демократичних суспільствах з багаторівневою системою публічного управління, в кризових станах акцент значно зміщується на сторону саме централізованих механізмів державного управління, разом з тим не виключаючи вплив і значимість інших самоврядних ланок. Головною особливістю антикризового державного управління є принципова відмінність підходів, інструментарію та цілей діяльності. У кризових умовах державному управлінню притаманна швидка зміна тактичних і оперативних цілей. При цьому одні й ті ж інструменти, прийоми і підходи до управлінської діяльності приносять кардинально різні результати порівняно з безкризовим періодом. Виходячи з цього в розумінні поняття кризи виділяються дві основні цілі, а також відповідні їм види антикризового державного управління: адаптація (модернізація або перебудова) системи державного управління до моменту виникнення в ній нових властивостей, що дають їй змогу змінити класифікацію ситуації, що виникла (кризова або штатна); усунення, недопущення, нівелювання впливу кризової ситуації на систему публічного управління, а також параметрів її функціонування.

Кризові явища відображають недосконалість системи розвитку суспільства, котра в сучасному світі має економічну основу. Остання, в контексті задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь, нерозривно взаємопов'язана та спрямована на забезпечення соціальної і екологічної складових розвитку держав, окремих територій та громад. Відповідно, і державне антикризове управління розвинених країн світу передусім спрямоване на підтримку економіки. Пріоритети щодо

підтримки економіки у цих країн різноманітні, наприклад: Чехія надає допомогу своїм ключовим галузям сільському та лісовому господарствам; Австрія надає державне кредитування та здійснює прямі фінансові вливання в реальний сектор економіки; Німеччина нарощує попит на інвестиції в інфраструктуру та науку; Іспанія активно підтримує будівельну галузь та залучає зовнішні інвестиції [1, с. 201]. Зважаючи на різносекторні проблеми, що принесла та посилила війна з росією в Україні, доцільним залишається як вивчення підходів окремих країн, так і вироблення комплексних рішень, на підставі вивчення практичного досвіду антикризової політики зарубіжних країн.

Першими застосували антикризові важелі на державному рівні управлінці з США під час Великої депресії 1930-х років. Світова економічна криза 1929-1933 років суттєво вплинула на світове господарство. Наприклад, сукупний обсяг промислового виробництва капіталістичного світу скоротився на 46%, кількість безробітних становила 26 млн осіб або четверту частку від усіх зайнятих громадян. Водночас реальні прибутки впали на 58% разом з вартістю цінних паперів на біржах на 60-75% [2].

Крім того, найяскравішим прикладом подолання кризи та інструментом поствоєнного відновлення і досі є «План Маршалла», що виявився однією з найуспішніших економічних програм в історії – за короткий час була відновлена економіка і суттєво підвищена конкурентоспроможність європейського експорту, європейські країни змогли розрахуватись за зовнішніми боргами, було ослаблено вплив СРСР і комуністичного руху. За чотири роки валовий внутрішній продукт західноєвропейських країн підвищився на 33%, сільськогосподарське виробництво зросло на 11%, промислове – на 40%, обсяг торгівлі – на 40% [3].

В 1951 році «План Маршалла» був замінений на «Закон про взаємну безпеку», за яким США щороку виділяли 7,5 млрд доларів на військово-економічне співробітництво з країнами Західної Європи. У 1961 році американська зовнішня програма допомоги була реорганізована у Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), яке і сьогодні реалізує значну кількість проектів, що спрямовані на здійснення заходів з міжнародного розвитку та допомоги у надзвичайних ситуаціях на основі партнерських стосунків і надання ресурсів, які рятують людські життя, знижують рівень бідності та зміцнюють механізми демократичного врядування,

допомагаючи народам світу долати гуманітарні кризи та ставати на шлях самостійного розвитку [4].

Загалом «План Маршалла» став першим шаблоном трансатлантичної інтеграції, у якій США міцно посіли домінуючу роль, завдяки чому вони і Західна Європа створили атмосферу співробітництва, взаємодопомоги й підтримки, яка знайшла вираження і у військово-політичній сфері – 4 квітня 1949 було створено Організацію Північноатлантичного договору (НАТО), головним принципом якої є система колективної оборони.

Досить відомими, як по рівню збитків, нанесених економіці, так і антикризовими заходами по їх усуненню є азійська криза 1997 року та світова фінансова криза 2008 року. Крім того, на міжнародному рівні є низка прикладів подолання кризових станів спричинених воєнними конфліктами в різних регіонах світу.

Для вирішення проблем пов'язаних з кризою використовується великий різновид інструментів. Органи державної влади як основний інструмент використовують зміни у законодавстві. Ці зміни і стають тими антикризовими законами чи програмами що зможуть подолати негативні зрушення в соціально-економічній сфері та повернути державі стабільний розвиток. Україна за роки незалежності набула значного досвіду у впровадженні та реалізації подібних антикризових заходів, в тому числі щодо стабілізації ситуації в зоні ООС (АТО), подолання пандемії COVID-19. Однак, для правильного оцінювання, нам варто порівняти зусилля вітчизняних управлінців з прикладами інших країн, складності нинішньої ситуації, без упередженості та з врахуванням специфіки кожної держави.

Процес створення антикризових законодавчих актів у більшості наукових робіт вивчається лише в контексті врегулювання конкретної кризової ситуації, або у дослідженні антикризової політики окремої країни. Сучасні держави у своїй політичній діяльності за мету ставлять досягнення двох ключових характеристик: забезпечення та підтримка державної системи у стабільному стані; досягнення максимального економічного добробуту населення і здійснення заходів сталого розвитку.

Ці характеристики досягаються через підвищення рівня національної безпеки, яка є наслідком впровадження якісної антикризової політики. Якість її

забезпечується високим рівнем знань, компетенціями, відповідальністю, правовою культурою. Це, в подальшому, і визначає здатність управлінців наділених владними повноваженнями ухвалювати максимально ефективні рішення.

Незалежно від рівня правового розвитку держави, важливим елементом антикризових систем є антикризова нормотворчість. В реаліях сьогодення антикризове законодавство передбачає: розширення меж правового регулювання в різних сферах життєдіяльності порівняно з попереднім етапом; встановлення з боку державних органів нових систем контролю, (в тому числі через його послаблення; мінімізація необачних рішень, щодо зниження кризовості системи; накопичення основних ресурсів у державі (в тому числі через залучення зовнішніх резервів).

Запроваджені країнами заходи з подолання кризи можна поділити, відповідно до об'єкта, на два напрями:

1. Зовнішній (міжнародний) передбачає зміни та реформи в міжнародних фінансових та економічних відносинах. Кризи спонукають держави до більш тісної співпраці у вирішенні кризових питань.

2. Внутрішній спрямований на захист власних інтересів, мобілізацію ресурсів, контроль та регуляцію зовнішнього впливу.

У системі антикризових заходів формуються і виражаються основні напрями політики держави в соціально-економічній сфері, на основі яких закріплюються пріоритети її розвитку, виробляються механізми подолання кризи. Аналіз тих чи інших національних антикризових програм показує, що спільними для них є заходи щодо стимулювання внутрішнього попиту, заохочення місцевих МСП та підвищення рівня життя населення, з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

Ефективність впровадження антикризової політики напряму залежить від ступеню дослідження окремого кризового явища. Оскільки кризи можуть виникнути у будь якій сфері життєдіяльності, непередбаченому управлінцю складно їх передбачити, виявити, впровадити необхідні заходи та пом'якшити наслідки. Тому важливим є використання досвіду провідних країн та досліджень науковців. Світ вже стикався з кризами в минулому, тому окремі держави вже мають певні напрацювання в сфері антикризової політики. Якісні рішення у сфері національної безпеки цих держав дозволили їм раніше інших вийти з кризи та стати лідерами в

міжнародних відносинах. Ігнорування кращих іноземних антикризових практик може призвести до відставання від світу, погіршення умов життя та як наслідок – масової міграції населення, як між країнами, так і внутрішнього переміщення, з чим вже зіткнулась Україна.

Узагальнюючи, звертаємо увагу на те, що погляди на кризи у дослідників різноманітні, оскільки кризові явища виникають постійно і в різних сферах. При об'єднанні цих поглядів, з'являється можливість виокремити спільні риси та розподілити кризи відповідно до природи виникнення, тривалості, складності, передбачуваності, об'єкту впливу та інших характеристик. Продовження дослідження кращих практик антикризової політики минулого та сьогодення наразі є пріоритетним, оскільки ці знання дають можливість не лише зберегти українську державу та забезпечити здійснення заходів за векторами сталого розвитку на всіх територіях та громадах, а і вберегти світ від чергової кризи.

Список використаних джерел

1. Борисова С. Є. Заходи державного регулювання по виходу з кризи національних економічних систем. *Вісник Донецького університету. Серія В: Економіка і право*. Т. 1., 2011. С. 200-203.
2. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/>.
3. План Джорджа Маршалла. *Цей день в історії*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>.
4. Ukraine. USAID. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine>.

Томашук Юлія Миколаївна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

СПІВПРАЦЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Після закінчення реформи децентралізації в Україні збільшилась кількість можливостей для створення та розширення мережі публічних послуг на місцевому рівні. Вони відображають соціальні цінності, рівень якості життя, рівень економічного розвитку і спроможності, рівень дотримання прав людини, та загалом демократичне управління.

24 лютого 2022 року, Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» запроваджено воєнний стан. Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування продовжують здійснювати повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

З початком повномасштабної війни одним з найактуальніших питань в територіальних громадах, на територіях яких відсутні активні бойові дії, є задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та надання їм публічних послуг. Такі послуги значно сприяють посиленню соціальної згуртованості, стійкості та зменшують напругу серед приймаючих громад та ВПО, адже усі ВПО насамперед повинні мати:

- рівний доступ до здійснення своїх громадянських і політичних прав;
- забезпечення гідного ставлення у частині доступу до житла, працевлаштування і соціального захисту;
- забезпечення консультаційних, юридичних і інформаційних послуг.

В Райгородській територіальній громаді Гайсинського району Вінницької області прийнятою Стратегією розвитку Райгородської територіальної громади 2021-2030 р.р. одним із стратегічних пріоритетів визначено соціальний добробут

громади, який включає в себе цілі: доступні адміністративні послуги (створення інформаційного інтернет-порталу для інформування громадськості про роботу органів місцевого самоврядування та збільшення кількості адміністративних послуг) та рівноправність, відкритість та відповідальність (створення та започаткування роботи сервісу з надання правової допомоги жителям громади щодо відстоювання і захисту їх прав як громадян (юридична консультація), створення кризових центрів для осіб, які опинилися в скрутних життєвих обставинах, відновлення роботи місцевих дільничних пунктів поліції) [4], які сьогодні успішно реалізуються в процесі надання публічних послуг внутрішньо переміщеним особам в кожному із двадцяти населених пунктів громади в режимі 24 на 7.

Працівники ЦНАПу і старости та ставлять на облік внутрішньо переміщених осіб (табл.1), допомагають із пошуком житла і розміщенням людей, допомагають вирішувати питання із гуманітарною допомогою (харчуванням, ліками, одягом та ін.) та надають інші послуги соціальної інтеграції та реінтеграції.

Порівняльна таблиця кількості місцевого населення і ВПО [1]

Назва старостинського округу	Кількість проживаючого населення	Кількість ВПО
Райгород (адмін.центр)	752	62
Вищекропивянський	504	20
Мельниковецький	819	90
Новообиходівський	727	275
Ометенецький	564	44
Семенський	591	35
Ситковецький	2552	226
Юрковецький	663	40

У ЦНАП та його територіальному підрозділі, віддалених робочих місцях ЦНАПу ВПО мають змогу оформити державну щомісячну допомогу згідно постанови КМУ № 332 від 20 березня 2022 р. «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [2]. Приймаються заяви на одержання компенсації власникам житла, які безкоштовно прихистили внутрішньо переміщених осіб згідно постанови КМУ № 333 від 19 березня 2022 р. «Про

затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [3]. Допомагають власникам житлових приміщень розмістити інформацію про наявність такого житла на веб ресурсі «Прихисток» для розміщення переселенців.

У рамках меморандуму про співпрацю Райгородської сільської ради з Немирівським бюро безоплатної правової допомоги продовжується забезпечення роботи консультаційних пунктів правової допомоги на базі ЦНАП і віддалених робочих місць адміністраторів, проводяться просвітницькі заходи, конкурси та тренінги.

ГО «Платформа втілення ініціатив» спільно з Немирівським районним центром зайнятості інформує про трудові права та гарантії в умовах воєнного стану, проводить консультації для ФОПів, щодо умов працевлаштування ВПО.

У співпраці з громадськими організаціями та благодійними фондами здійснюється інформаційний, консультаційний та юридичний супровід при оформленні допомоги на проживання ВПО в рамках підтримки міжнародними неурядовими організаціями: Міжнародний Комітет Червоного Хреста, ЮНІСЕФ, Агентство ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції.

Загалом відділом ЦНАП Райгородської сільської ради від початку введення воєнного стану в Україні надано 3520 адміністративних послуг. З них, взято на облік та видано довідок внутрішньо переміщеної особи 871 особі. Оформили державну допомогу внутрішньо переміщеним особам – 853, допомоги на проживання від Агенства ООН у справах біженців в Україні – 768 особі. Надано інформаційних консультацій з питань встановлення статусу внутрішньо переміщеної особи, одержання допомоги на проживання ВПО понад 3000 осіб.

Згідно з Указом Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» на сьогодні інститути громадянського суспільства працюють у більшості суспільних сфер: у сфері захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проєктів, захисту

довкілля, проведення аналізу реалізації державної політики, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших [5]. Саме тому, громадські організації мають можливість у співпраці з органами публічної влади стати повноправними надавачами певних публічних послуг, вирішуючи гострі соціальні проблеми. Саме волонтерські громадські організації в період виникнення воєнних дій, одночасного переселення великої кількості внутрішньо переміщених осіб, демонструють високу ступінь довіри населення і ефективність своєї діяльності.

Згуртованість організацій громадянського суспільства та волонтерів з метою допомоги ВПО, узгодженість їх дій та злагоджена робота з місцевою владою сприятимуть забезпеченню прозорості та відкритості діяльності органів публічної влади, зворотному зв'язку з громадськістю задля більш ефективного вирішення проблем суспільно-економічного характеру та задоволення потреб ВПО.

Список використаних джерел

1. Паспорт Райгородської територіальної громади [Електронний ресурс]. URL: <https://raygorod-otg.gov.ua/pasport-gromadi-13-49-39-25-01-2017/>.
2. Постанова КМУ № 332 від 20 березня 2022 року «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP220332?an=1>.
3. Постанова КМУ № 333 від 19 березня 2022 року «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP220333?bl=>.
4. Стратегія розвитку Райгородської територіальної громади 2021-2030 р.р. [Електронний ресурс]. URL: <https://raygorod-otg.gov.ua/docs/1125035/>.
5. Указ Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#n23>.

Фют Галина Віталіївна,
*голова комітету соціальних та сімейних питань ГР при ООБА,
голова ГО «Одеська мрія», директор КУ «ЦНСП»*

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року розпочалася широкомасштабна військова агресія РФ проти України. Наслідком цієї агресії, зокрема, є те, що велика кількість осіб, які раніше не потребували соціальних послуг, втратили роботу та джерела доходу, втратили житло і стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО). В результаті величезна кількість мешканців України тепер опинилися у вкрай складних життєвих обставинах і потребують своєчасних та якісних соціальних послуг. За цих умов органи соціального захисту населення та установи соціальних послуг на тих територіях України, до яких прибувають ВПО, потерпають від надзвичайного навантаження та вимушені надавати послуги екстрено (кризово) на постійній основі.

Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [1] встановлені строки та критерії якості надання соціальних послуг, додержання яких в умовах динамічного зростання кількості осіб, які звертаються за соціальними послугами, є вкрай складним. А відсутність достатньої кількості фахівців соціальних служб через те, що багато з них звільнилося, виїхало в інші регіони чи за кордон, значно ускладнює можливості визначення потреб жителів територіальних громад в соціальних послугах в умовах воєнного стану.

Проведення соціальної роботи та надання послуг соціального супроводу осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в умовах воєнного стану також значно ускладнилося. В умовах евакуації надання соціальних послуг стаціонарного догляду для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю також є вкрай ускладненим і потребує значної уваги.

У зв'язку із вищенаведеним, критерії в діяльності надавачів соціальних послуг та державних стандартів соціальних послуг під час війни потребували невідкладної адаптації до умов воєнного стану.

14 квітня 2022 року Верховна Рада України внесла зміни до Закону України «Про соціальні послуги», врегулювавши надання соціальних послуг під час введення на території України надзвичайного або воєнного стану» [2].

Змінами до Закону врегульовано питання електронної взаємодії між органами соціального захисту та державних податкових служб щодо розрахунку доходу осіб. Органам місцевого самоврядування надано можливість самостійно визначати особливості надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Органи соціального захисту можуть передати право надавачам соціальних послуг приймати рішення про надання екстрено (кризово) послуг з консультування, надання притулку, догляду, підтриманого проживання, короткотермінового проживання, натуральної допомоги, транспортних послуг тощо.

Змінами до Закону встановлено, що в умовах воєнного стану порядок призначення компенсації за догляд ВПО та фінансування наданих соціальних послуг встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для успішного виконання роботи органів соціального захисту населення та установ надання соціальних послуг в умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативну, належну, безперервну координацію між органами соціального захисту територіальних громад, громадських організацій, районних, обласних та військових адміністрацій було створено гуманітарний штаб, який об'єднав зусилля органів влади та громадськості.

В Одеській області відділи соціального захисту, керівники КУ «ЦНСП» також були об'єднані в Viber-групи, де вони мають можливість обмінюватися інформацією та оперативно реагувати. В громадах було створено логістично-накопичувальні центри, а в деяких громадах декілька центрів, у т.ч. центри для надання натуральної допомоги та надання соціальних послуг на базі центрів надання соціальних послуг.

В умовах кадрової недостатності та перевантаженості працівників органів соціального захисту та установ надання соціальних послуг було прийнято рішення щодо якнайширшого залучення до надання соціальних послуг волонтерів, громадських організацій.

З метою забезпечення належного обліку надходження та видачі гуманітарної (благодійної) допомоги від волонтерів та громадськості з різних джерел було розроблено єдині форми документації: заяви на надання допомоги, картки потреб,

анкети осіб, що потребують допомоги, акти приймання-передачі, а також створені відповідні електронні бази даних із взаємодією з ЦНАП.

Враховуючи зміни до Закону, в багатьох громадах рішеннями виконкомів передали право надавачам соціальних послуг приймати рішення про надання послуг. Багато громад співпрацюють в рамках договорів про співробітництво громад, надаючи не тільки соціальні послуги, а й натуральну допомогу підопічним.

Але в умовах воєнного стану в Україні ми бачимо також певні недоліки в реалізації механізму практичної реалізації положень Закону, які через зайвий бюрократизм гальмують можливість приділити більшу увагу допомозі постраждалим від воєнних дій.

Так, фахівці соціального захисту вимушені подавати кожен день одні й ті самі дані. Ця інформація часто дублюється, що відволікає фахівців від реальної допомоги людям та забирає час працівників на листування з вищими органами влади. Крім того, це – витрачений папір та час в умовах обмеженого бюджету коштів та ресурсів. При цьому наша країна є лідером у сфері електронного документообігу та цифрової трансформації. Виконання всіх функцій в державі, впровадження електронних засобів, наприклад, у застосунку «Дія» в межах концепції «держава в смартфоні» – це все потрібно застосовувати більш активно в умовах воєнного стану з огляду на кількість громад.

Враховуючи вищесказане, пропонуємо перейти в діяльності органів соціального захисту населення та установ надання соціальних послуг у громадах повністю на електронний документообіг. Створити електронної бази вхідної та вихідної документації в «хмарі» в питаннях діяльності органів соціального захисту населення та установ надання соціальних послуг без дублювання на паперових носіях. Це особливо важливо в умовах воєнного часу, коли існує потенційна необхідність знищення паперових документів та забезпечення захищеності даних від доступу агресора в умовах можливої окупації.

Скоротити надання інформації органами соціального захисту населення та установами надання соціальних послуг щоденно в умовах воєнного стану, тобто встановити чітко щотижневе надання звітності. Слід розширити співпрацю та комунікації не тільки між громадами Одеської області та в Україні в цілому у

тісному контакті муніципальних та державних служб з неприбутковими організаціями та громадськістю.

Список використаних джерел

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. Дата оновлення від 16.12.2020 № 1089-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 48. Ст. 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#top> (дата звернення: 18.05.2022).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях : Закон України від 14.04.2022 р. № 2193-IX. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/221814.html> (дата звернення: 18.05.2022).

Хромова Юлія Олександрівна,
кандидат наук з державного управління

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Україна – найпрекрасніша, сильна та вільна країна. Це засвідчив опір, який українці чинили під час наступу російських військ у лютому-травні 2022 року. Увесь світ збагнув великий потенціал країни та відкрив для нашого розвитку безліч можливостей. Отже, зараз ми знаходимося на порозі великих перетворень.

Запроваджений у 2018 році курс на проведення цифрової трансформації виявився найбільш актуальним за часів російської агресії на території України, початої 24 лютого 2022 року. Умить виникла потреба наявності цифрового паспорту, звернення до відповідних державних установ задля отримання публічних послуг при відсутності можливості особисто звернутись до такої установи та прискорити оформлення заяв на отримання державної соціальної допомоги для тимчасово переміщених осіб під час військових дій.

У зв'язку з цим слід наголосити, що Україна 23.08.2021 року виступила першою країною у світі, у якій прирівнено електронні паспорти (е-паспорти доступні лише громадянам, які мають ID-картку або біометричний закордонний паспорт) тотожні їх фізичним аналогам (Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 30.03.2021 року № 1368-IX [1]). Запроваджено, що вони можуть бути пред'явлені на території України для посвідчення особи й підтвердження громадянства України.

Зазначимо, що саме застосунок «Дія» зараз є тим цифровим інструментом, який дозволяє використовувати українським громадянами свої е-паспорти. У зазначений період будь-які подорожі, заселення у готель, отримання пошти, здійснення касових операцій були можливими завдяки цифровому паспорту. Особи, які набували статусу «внутрішньо переміщеної особи» з районів активних бойових дій або окупованих територій, мали, крім паперової довідки, ще й цифрову. Міністерство цифрової трансформації України працювало над розширенням

цифрових адміністративних послуг для громадян задля швидшого оформлення фінансової підтримки від держави.

Звернемо увагу, що в умовах російської військової агресії Президент України зміг донести до Європейського Союзу, що українці стоять на захисті європейської системи цінностей, тому заслужили вважати Україну частиною європейського дому. Отже, 28 лютого 2022 року була подана заявка на вступ до ЄС, та вже 18 квітня 2022 року передана анкета-опитувальник для отримання статусу кандидата на вступ.

Відтак, актуальним напрямом реалізації реформування у сфері надання державних послуг є впровадження єдиного комплексу технологічно пов'язаних між собою державних інформаційних систем та елементів цифрової інфраструктури, які здатні надавати результати на вищому рівні та забезпечити ефективність діяльності органів державної влади.

Зазначимо, що цифрова трансформація у загальному аспекті, за думкою Digital Transformation Institute, являє собою перебудування певної організації відповідно до вимог виконання ефективної діяльності завдяки використанню сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій [4]. На думку міністра цифрової трансформації М. Федорова «цифрова трансформація», передбачає цифровізацію усіх публічних процесів задля покращення комунікації громадян, бізнесу з органами публічної влади [3].

Загальновідомим фактом є визнання цифрових трансформацій механізмом здійснення розвитку в економічній сфері, що забезпечується використанням технологій, які мають позитивний вплив на показники ефективності, результативності, якості та вартості відповідної діяльності.

Варто погодитись із позицією Д. Террара, який є засновником Agile Elephant, стосовно тлумачення «цифрової трансформації», отже він зазначає: «що це є відповідний процес, який дозволяє здійснити перехід до нових сучасних способів виконання роботи і мислення, при цьому застосовуючи соціальні, мобільні, цифрові новітні технології та обов'язково передбачає ... заохочення інновації та нових бізнес-моделей, ... широке використання сучасних технологій з метою покращення досвіду працівників, клієнтів та інших зацікавлених сторін» [5].

Відтак визначимо: цифрова трансформація у сфері надання публічних послуг характеризується як відповідний процес впровадження сучасних цифрових

технологій (а саме, інновацій та нових бізнес-моделей) у діяльність публічних установ, що в результаті призводить до якісних перетворень у наданні відповідних послуг громадянам, бізнесу та при цьому забезпечує ефективну взаємодію публічних органів влади з громадянами і бізнесом, покращує реалізацію державою власних функцій.

Відповідно до положень Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [2] процес цифрової трансформації передбачає насичення фізичного світу відповідними електронно-цифровими засобами, пристроями, системами, які мають взаємний обмін між собою в електронному форматі, що тим самим формує кіберпростір.

Вважаємо, що загалом досліджуваний процес передбачає перехід від паперових документів до цифрових. Серед вагомих вимог до цифрових платформ є відкритість відповідних даних, міцна кіберзахищеність, прозорість надання публічних послуг, а отже і легкість у веденні підприємницької діяльності, відсутність бюрократичних перешкод. На цей час застосунок «Дія» щодо публічних послуг передбачає дублювання діяльності державних службовців та можливостей застосунок, однак, передусім, має змінюватись їх заміщення, підключення відповідних реєстрів до єдиної системи з метою взаємо пов'язання усіх послуг.

Розуміючи суттєвий вплив процесу організації надання державних послуг на ситуацію у соціально-економічній сфері у країні, підкреслимо, що цифрова трансформація у сфері надання публічних послуг виступає ефективним інструментом, що спроможний вирішити нагальні проблеми країни, а саме: усунення бюрократичного (корупційного) бар'єру у взаємодії держави та громадян, бізнесу; значне спрощення часу на отримання публічної послуги; якість надання публічної послуги. Завдяки впровадженню цифрової трансформації у сфері надання досліджуваних послуг держава може здійснити поєднання різноманітних установ та спростити складні процеси отримання цих послуг.

Виходячи із того, що економіка України після закінчення активних бойових дій буде активно розвиватися, то зараз має бути сформована нова модель української держави – E-Ukraine. Це вимагає проведення трансформації цифрової складової, не обмежуючись наданням адміністративних послуг населенню, та відтак закладаючи «сходи» для стрімкого росту бізнес-ініціатив. Сьогодні здійснення Російською

Федерацією військової агресії проти України надає нашій країні великі можливості для здійснення високоякісного стрибка у розвитку.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» : Закон України від 30.03.2021 року № 1368-IX. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України* [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text> (дата звернення 05.05.2022).
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України* [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text> (дата звернення 05.05.2022).
3. Федоров М. Цифрова трансформація [Електронний ресурс] / М. Федоров // Всеукраїнський форум Ukraine 30. URL: <http://ukraine30.com/digitalization/#schedule> (дата звернення 05.05.2022).
4. Digital Transformation Institute [Електронний ресурс]. URL: <https://dti.org.ua> (дата звернення 05.05.2022).
5. Terrar David What is Digital Transformation? [Електронний ресурс] / D. Terrar // Theagileelephant.com. URL: <http://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation> (дата звернення 05.05.2022).

Цубенко Валерія Леонідівна,
*докторка історичних наук, професорка,
професорка кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури*

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Із становленням незалежної України і переходом до ринкових відносин, в умовах динамічних змін соціально-економічної ситуації особливу значимість і актуальність набула проблема розроблення ефективної системи механізмів регулювання у сфері регіонального розвитку, тобто у зміщенні акценту з державного апарату управління до регіонального та місцевого.

Питання вивчення регіонального розвитку розглядалося у працях вітчизняних науковців О. Оболенського, І. Коліушко, С. Коломийцева, В. Авер'янова, С. Романюка, В. Керецмана, І. Хребтія та інших. Нормативно-правову основу становлять Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також урядові стратегії і концепції. Один із ключових документів – «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки», затверджена Кабінетом Міністрів України від 5 серпня 2020 р. р. № 695, яка визначає генеральний вектор сталого розвитку регіонів та розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 [1].

Регіональний розвиток – це процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах. Державна регіональна політика традиційно розглядається як комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на розробку та реалізацію ефективних механізмів управління економічним, соціальним, культурним та екологічним розвитком регіональних систем на основі узгодження регіональних та державних інтересів, раціонального використання наявного на місцевому рівні обмеженого ресурсного потенціалу [2, с. 98].

Управління регіоном складається з таких ключових аспектів, як: функції та структура органів управління; стратегії розвитку; принципи, методи, технології та

інструментарій управління, які пов'язуються в загальний механізм управління регіональним розвитком і формування регіональної політики з метою управління процесами у сферах економіки, екології та соціальній сфері [3, с. 129].

«Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки» визначила мету, оперативні цілі та завдання, пріоритети регіонального розвитку. Стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 р. досягається на основі трьох стратегічних цілей:

I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.

II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.

III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 р. є:

- розвиток економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності та інтегрованості на національному, регіональному та місцевому рівні;

- прискорення економічного зростання регіонів та територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку із забезпеченням покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів;

- підвищення якості та забезпечення доступності для населення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, незалежно від місця проживання, зокрема на засадах цифровізації;

- охорона культурної спадщини, збереження традиційного характеру середовища населених пунктів.

Стратегія реалізується двома етапами: перший етап (2021-2023); другий етап (2024-2027). На кожному етапі передбачається розроблення та виконання плану заходів на відповідний період та програм і проєктів регіонального розвитку, в рамках яких будуть конкретизовані пріоритетні завдання кожної стратегічної цілі Стратегії [4].

Механізм державного регулювання стратегічного розвитку регіону – система, що складається з комплексу цілеспрямованих принципів, функцій, методів та інструментів, які функціонують одночасно і в тісному взаємозв'язку та забезпечують стратегічний розвиток території [5, с. 77].

Реалізація державної політики регіонального розвитку має такі складові: удосконалення механізмів державного управління регіональним розвитком країни; удосконалення механізмів взаємодії органів державної влади із недержавними інститутами щодо забезпечення регіонального розвитку країни; удосконалення системи цільових механізмів стимулювання регіонального розвитку країни; застосування державних механізмів управління регіональним розвитком країни (системних, процесних, цільових) [3, с. 129].

До основних функціональних механізмів комплексного механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку відноситься такі основні механізми: 1) нормативно-правовий; 2) адміністративно-організаційний; 3) фінансово-економічний; 4) інформаційно-комунікаційний; 5) інституційний.

Основними функціональними завданнями нормативно-правового механізму державного управління у сфері регіонального розвитку є: створення та вдосконалення дієвого й ефективного національного законодавства і приведення його у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу. Удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує механізм надання адміністративних та інших послуг, їх впровадження через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Дія».

Основними функціональними завданнями адміністративно-організаційного механізму державного управління регіонального розвитку є: розроблення основних засад державної політики, програм, планів із питань сталого розвитку, захисту територій і населення, створення умов для реалізації кадрового, матеріально-технічного, інформаційного напряму діяльності суб'єктів відносин у сфері регіонального розвитку.

Фінансово-економічний механізм державного управління у сфері регіонального розвитку можна визначити як систему фінансово-економічних форм, методів, важелів та інструментів, що використовуються у системі державного управління за відповідними нормативними, правовими й інформаційними чинниками.

Основними функціональними завданнями інформаційно-комунікаційного механізму державного управління у сфері регіонального розвитку є: створення умов для розвитку технологій дистанційного отримання соціальних та публічних послуг

за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; стимулювання розвитку інформаційно-комунікаційних технологій на сільських територіях.

Основними функціональними завданнями інституційного механізму державного управління у сфері регіонального розвитку є: забезпечення спроможності територіальних громад стратегічно планувати розвиток та ефективно управляти ресурсами для розвитку; ефективно впровадження реформ, надання високоякісних послуг населенню та розв'язання проблем соціально-економічного розвитку територій.

Отже, складові механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку є невід'ємною складовою регіонального розвитку. В подальшому при реформуванні сфери регіонального розвитку можуть бути виявлені та застосовані інші додаткові механізми, які також матимуть ключове значення. Перспективним напрямком подальших досліджень є аналіз сучасного стану реалізації механізмів державного управління у сфері регіонального розвитку з урахуванням специфіки розвитку регіонів України.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (Дата звернення: 14.05.2022).
2. Лашук О. С. Теоретико-методологічні основи державного управління розвитком регіонів // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 29 (68). № 1. 2018. С. 97-101.
3. Чуріканова О. Ю. Актуальні засади управління регіональним розвитком і формування регіональної політики // Бізнесінформ. 2020. № 12. С. 128-133.
4. «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки» [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 5 серпня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (Дата звернення: 14.05.2022).
5. Лукашов О. Механізми державного регулювання стратегічного розвитку регіону//Державне управління та місцеве самоврядування. 2017.Вип. 2 (33). С. 75-83.

Чорномаз Віктор Цезаревич,

кандидат наук з державного управління, доцент,

керівник комунального некомерційного підприємства

«Центр первинної медико-санітарної допомоги № 12» Одеської міської ради

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКА ВЗАЄМОДІЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ СОЦІАЛЬНО-НЕБЕЗПЕЧНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Існує багато прикладів того, коли публічна влада виконує поставлені перед нею завдання більш ефективно за умови залучення інститутів громадянського суспільства (ІГС). Не є винятком і сфера охорони здоров'я взагалі та організація протидії соціально небезпечним захворюванням зокрема. На чому ґрунтується доцільність активної державно-громадської взаємодії у сфері протидії соціально небезпечним захворюванням?

По-перше, це економічний фактор. Актуальним є розвиток різноманітних форм публічно-приватного партнерства, що відбувається практично у всіх регіонах світу, та їх широке застосування в охороні здоров'я країн з різною економікою, дають змогу трактувати цю форму взаємовідносин як характерну рису сучасної змішаної економіки [1, с. 43].

Тобто ми є свідками того, що і економічний фактор потенційно має спрацювати на користь завданню протидії соціально небезпечним хворобам.

Крім того, наявний дефіцит бюджету обмежує як можливості державного фінансування соціальних програм, так і ймовірність отримання кредитів міжнародних організацій. Зокрема, тривогу викликає організація протидії епідемії ВІЛ/СНІДу – одна із сфер, у якій підтримка міжнародних донорських організацій Україні є найбільш вагомою. Проблема детально обговорювалася на Національному форумі з подолання епідемії ВІЛ/СНІД в умовах економічної кризи, на якому зазначалося, що подальше поширення епідемії одночасно скорочуватиме надходження до бюджету і потребуватиме зростання соціальних видатків [2]. Ураховуючи ту обставину, що коштів на протидію ВІЛ/СНІДу та туберкульозу хронічно не вистачає у всі роки незалежності України (чим фактично і

продиктований невітійний бюджет з переважанням коштів іноземних громадських організацій), то налагодження державно-громадської взаємодії є не лише доцільним, а і життєво необхідним.

Громадські об'єднання в Україні поки ще не сприймаються державою як основний партнер у наданні соціальних послуг. Це, у свою чергу, обумовлює те, що в законодавство України не включені норми, які «спонукають» органи публічної влади співпрацювати з ІГС в практичному аспекті надання соціальних послуг різним категоріям населення, включаючи групи, які найбільш уразливі до соціально-небезпечних захворювань, не кажучи вже про розподіл відповідальності між структурами влади та недержавним сектором [3, с. 3].

Це дійсно проблема: держава у цілому поки «не бачить» ІГС як партнера при вирішенні завдань загальносуспільного характеру, до яких безперечно належить і протидія соціально небезпечним хворобам.

Поступово дедалі більшого розвитку (якщо не на рівні забезпечення реальної державної фінансової підтримки, то, принаймні, на рівні діалогу) набуває такий важливий управлінський принцип, як забезпечення підтримки партнерських відносин між державою та представниками різних громад, включаючи осіб, що живуть з ВІЛ, організації, які надають підтримку таким особам, правозахисні організації тощо [4, с. 125]. Це свідчить, що держава має бути зацікавлена у такій співпраці, оскільки це не лише зовнішня допомога, але фактично і можливість частину завдань, поставлених перед державою, і за які вона відповідає, на так званий «громадський сектор».

По-третє, це правопросвітницька діяльність, яку більш ефективно (оскільки це їх звичні завдання) виконують ІГС. Такого роду діяльність може продукувати позитивні соціальні ефекти. Зокрема, сприяння за допомогою ІГС (передусім їх правопросвітницької діяльності) зміни ставлення роботодавців до своїх працівників, які потрапили у скрутну життєву ситуацію з приводу отримання хвороби. Причому, тут ідеться як про державні, так і про приватні підприємства. Чинне законодавство визначає формальну сторону питання, проте нерідко і вона не виконується.

У цій площині можна навести приклад піклування роботодавців стосовно своїх працівників, хворих на соціально небезпечні хвороби. Держава повинна заохочувати небаїдуже ставлення роботодавців (яке, на жаль, нерідко

спостерігається). Як справедливо зазначають О. В. Соболевська та співавтори, зменшення державної участі в охороні здоров'я працівників, коли фактично тягар відповідальності перекладено на роботодавців, приватизація великої кількості промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання сприяло змінам у сформованій системі надання медичної допомоги працюючому населенню.

По-четверте, це залучення коштів на потреби боротьби із соціально-небезпечними захворюваннями через інституції благодійництва та спонсорства. Благодійництво та спонсорство розглядається як інвестиції у сферу охорони здоров'я України. Їх можна поділити як на інвестиції на безоплатній основі загальнодержавного характеру, так і інвестиції локального характеру (нарівні окремих населених пунктів, закладів охорони здоров'я тощо). Важливе значення має факт фінансування галузі за рахунок коштів проектів міжнародної допомоги.

Благодійна та спонсорська допомога локального характеру сьогодні має тенденцію до зниження. Причиною такої ситуації є необґрунтоване та нецільове використання наданих коштів. Значна частина іноземних благодійних організацій поставили під сумнів подальше фінансування закладів медичної галузі України, надаючи перевагу збільшенню обсягу фінансування країн, які цього потребують (країн третього світу). Такого роду критична оцінка потребує більш детального вивчення, проте вона багато у чому має об'єктивний характер. Державні структури (перш за все Міністерство охорони здоров'я та обласні управління охорони здоров'я) повинні бути готовими до належної презентації системи охорони здоров'я держави чи свого регіону. Гроші спрямовуються туди, де зрозумілий та прозорий механізм їх розподілу.

Таким чином, делегування певних повноважень державою інституціям громадянського суспільства, які спроможні ці завдання виконати більш ефективно за менший проміжок часу. Різного роду волонтерські рухи, благодійні акції тощо у сфері боротьби з ВІЛ/СНІДом свідчать, що деякі напрями боротьби вони реалізують на порядок краще ніж держава. Неурядові організації в Україні поки ще не сприймаються державою як основний партнер у наданні соціальних послуг. Це, у свою чергу, обумовлює те, що в законодавство України не включені норми, які «спонукають» органи виконавчої влади співпрацювати з недержавними організаціями в практичному аспекті надання соціальних послуг різним категоріям

населення, включаючи групи, які найбільш уразливі до ВІЛ-інфікування, не кажучи вже про розподіл відповідальності між структурами влади та недержавним сектором.

Список використаних джерел

1. Гойда Н. Г. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров'я України / Н. Г. Гойда, Н. В. Курділь // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. - 2020. - № 1. - С. 40-45.
2. Сибірна Л. І. Медико-правові аспекти туберкульозу в пенітенціарних закладах / Р. І. Сибірна, Г. В. Яворська // Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис. Розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення): матеріали II Всеукр. наук.- практ.конф. (м. Львів, 17-18 квіт. 2008 р.). - Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2018. - С. 289-294.
3. Лупина О. М. Організаційно-правові форми соціального забезпечення громадян у зв'язку з хворобою / О. М. Лупина // Право і безпека. - 2019. - № 1. С. 167-172.
4. Бондар А. В. Фінансування галузі охорони здоров'я в Україні та у зарубіжних країнах / А. В. Бондар // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. Наук. праць] / відповід. ред. О. Є. Кузьмін. - Львів: Вид-во «Львівської політехніка», 2021. - С. 357-364.

Яруліна Наталя Олексіївна,
*аспірантка кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна з РФ негативно вплинула на всі сфери життєдіяльності суспільства, призвела до масштабних руйнувань і масової гибелі людей. Майже три місяці Україна героїчно обороняється від нападу країни-агресора, а населення перебуває у надважкій соціально-економічній кризі та постійному емоційному напруженні. У такій ситуації здійснювати ефективне публічне управління є вкрай складним завданням, оскільки потребує не тільки ресурсного забезпечення, але й високий рівень довіри та взаєморозуміння з інститутами громадянського суспільства засобами масової інформації, бізнесом.

Однак, попри всі виклики, комунікативна політика держави здійснюється на високому рівні – Україна змогла заручитися всесвітньою підтримкою, отримати значну кількість зброї, військової техніки, гуманітарної допомоги, прискорити процес вступу до ЄС. Дії керівництва держави були високо оцінені громадянами та отримали безпрецедентну підтримку: в березні поточного року 98% опитаних підтримували діяльність Збройних Сил України (ЗСУ), 93% – діяльність Президента В. Зеленського, 84% – дії місцевих голів [1]. Такий загальнонаціональний підйом проти ворога зумовив загальний ріст патріотизму, активізував волонтерську діяльність, заохотив ставати до лав ЗСУ.

Про світову підтримку України говорить і ухвалена резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Гуманітарні наслідки агресії проти України». Документ підтримали 140 держав. Резолюція чітко вказує на РФ як джерело гуманітарної катастрофи в Україні. Цим документом Генеральна Асамблея ООН пропонує конкретні кроки щодо розв'язання гуманітарних проблем, вимагає від РФ негайно припинити напади

на цивільне населення та «беззастережно вивести всі свої збройні сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів» [5].

Органи публічної влади України змогли швидко адаптуватися до нових реалій, успішно комунікуючи з громадськістю. Основні принципи, які дозволяють задати ключові цілі взаємодії держави з суспільством в умовах війни:

1) *швидкість та доступність інформації*. Інформаційний вакуум породжує значні обсяги чуток, фейків, дезінформації. ЗМІ не можуть довго очікувати на інформацію або стримувати її потоки. Найкращий спосіб не боротися зі ЗМІ та контролювати їх, а швидко задовольняти їх потреби, обмежуючи висвітлення конфіденційної інформації, а також створити єдине джерело верифікованого контенту (напр. офіційний сайт UkraineNOW);

2) *боротьба з ворожими фейками*. Щодня Україна потерпає від маси інформації, яка негативно впливає на громадськість, породжує хаос і паніку. Необхідно вчасно виявляти та спростовувати недостовірні чутки аби вони не призвели до важких наслідків, зниження бойового духу, деморалізованості суспільства. З цією метою в Україні при Міністерстві культури та інформаційної політики створено Центр стратегічних комунікацій, робота якого сфокусована на комунікаційній протидії зовнішнім загрозам, зокрема – інформаційним атакам РФ.

В той же час війна внесла корективи щодо збирання та розповсюдження інформації, а також особливостей здійснення комунікативної діяльності органів публічної влади. Щоб забезпечити громадянам доступ до достовірної і перевіреної інформації, медіагалузь України реалізує спільний проєкт – єдиний марафон «Ми сильні разом» – із 24 лютого виходить цілодобово на всіх провідних національних телеканалах на супутниках, в кабельних мережах, на Youtube, через цифрове радіо. У всіх областях інформаційний марафон транслюється в ефірі також місцевих і регіональних мовників.

Велике значення мають також вайбер, телеграм, Youtube та ін. канали у соцмережах з цілодобовою офіційною інформацією від очільників держави та місцевих голів про події та здобутки на військовому фронті, а також додатки та сервіси (застосунок «Дія» – для допомоги армії, доступу до цифрових документів, державних онлайн-послуг; додаток «Повітряна тривога»; онлайн-платформа «United24» – глобальна ініціатива для збільшення пожертв для України;

warcrimes.gov.ua – платформа для документування воєнних злочинів РФ в Україні; застосунок від Міндовкілля «ЕкоЗагроза» для отримання офіційної та актуальної інформації про стан довкілля в умовах воєнних дій та ін.).

Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [2] було не лише введено воєнний стан, а й тимчасово (на період дії правового режиму воєнного стану) передбачено можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина (ст. 30-34, 38-39, 41-43, 53). Ст. 34 надає громадянам право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким зручним способом, однак ця інформація може легко потрапити до ворога та призвести до важких наслідків.

Перелік інформації, розголошення якої в умовах воєнного стану може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану затверджений Наказом Головнокомандувача ЗСУ від 03 березня 2022 року № 73 [4]. Згідно з документом такою інформацією є дані стосовно військових частин та військових об'єктів в районах виконання бойових завдань, їх розташування та переміщення, чисельність особового складу, місця зберігання бойової техніки та ін. При цьому влада заохочує громадян збирати усю інформацію про ворога та надсилати ЗСУ через спеціальні додатки та сервіси.

Також Наказом Головнокомандувача ЗСУ визначений алгоритм роботи з акредитованими представниками ЗМІ під час дії правового режиму воєнного стану. Алгоритм роботи з акредитованими ЗМІ передбачає заборону роботи ЗМІ на військових об'єктах без попереднього погодження з представниками ЗСУ, визначення уповноваженими особами ЗСУ маршрутів пересування представників ЗМІ, місця фото- та відеозйомки, необхідність супроводження представників ЗМІ прес-офіцером та перевірки відзнятих фото- та відеоматеріалів на предмет наявності відомостей, що становлять державну таємницю, службову або конфіденційну інформацію, інформацію, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, негативно вплинути на виконання завдань, загрожувати життю та здоров'ю військовослужбовців.

З метою попередження прикрих випадків з оприлюднення чутливої військової інформації Верховною Радою був ухвалений Закон «Про внесення змін до

Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України ...» [3], відповідно до якого несанкціоноване поширення інформації про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, якщо є можливість ідентифікувати їх за місцевістю – строк від 5 до 8 років, такі дії за попередньою змовою або з корисливих мотивів для передачі державі-агресору – від 8 до 12 років.

Отже, за три місяці війни з країною-агресором Україна набула значного досвіду комунікації із внутрішньої та зовнішньої аудиторією. Лише об'єднавшись із середини та заручившись підтримкою громадян, Україна змогла привернути до себе увагу світової спільноти. Цього вдалося досягти завдяки безперервній комунікації керівництва держави та місцевих голів з громадянами через зручні та доступні офіційні канали зв'язку. Тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також визначення чітких правил взаємодії ЗМІ із військовими та обороною на період дії воєнного стану зумовлено захистом інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, життя та здоров'я військових та цивільних.

Список використаних джерел

1. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022). *Сайт соціологічної групи «Рейтинг»*. 2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voynu_1_marta_2022.html (дата звернення: 15.05.2022).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 16.05.2022).
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2160-IX.

Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

4. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_050322.pdf?fbclid=IwAR3BFiXuFblkYZgRCWVYGHffTJhtmhbBbQXAEVE7KZ-MR00Q_i6gzSslnkFg (дата звернення: 16.05.2022).

5. Resolution adopted by the General Assembly on 24 March 2022 «Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine». URL: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_res_es-11_2.pdf (дата звернення: 17.05.2022).

СЕКЦІЯ 3.

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА

Борун Оксана Андріївна,
студентка 1 курсу магістратури,
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
головний спеціаліст – бухгалтер відділу фінансів Болградської ВРА

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Європейська система цінностей та досвід зарубіжних країн стимулює Україну до запровадження нових етичних стандартів у публічному управлінні. У різних країнах існують різні підходи до формування культури державних службовців, але мета залишається однаковою: забезпечення інтересів суспільства та запобігання можливим проявам зловживання владою чи порушення закону.

Так, у Королівстві Нідерландів у сфері державної служби були занепокоєні ризиком проникнення корупційних тіньових структур, тому з метою запобігання корупції в управлінських структурах, у 2006 році було створено Бюро щодо забезпечення етики та дотримання доброчесності в системі державного управління (далі – Бюро). Основні функції Бюро полягають у такому:

- розробка стратегій щодо забезпечення доброчесності та їх реалізація;
- збір, узагальнення, аналіз даних (на міжнародному та національному рівнях);
- розповсюдження та обмін повідомленнями, досвідом, знаннями за допомогою інтернет-технологій, соціальних мереж, шляхом проведення тематичних семінарів та конференцій;
- створення та опрацювання нових підходів щодо вирішення порушеної проблеми.

Сьогодні у Королівстві Нідерландів у сфері державної служби розроблено та активно використовуються такі дієві інструменти:

- стандарт самооцінки доброчесності державних службовців (saint), який використовується для визначення слабких сторін та ризиків;

– положення, що чітко встановлюють певні рамки обмежень та націлені на розслідування адміністративних правопорушень у сфері доброчесності у системі державного управління [3].

У Чеській Республіці важливим елементом етичної інфраструктури публічного управління у 2012 році було створено Кодекс етики для посадових осіб та держслужбовців, який містить такі положення:

- суспільні інтереси на першому місці (ст. 20);
- державні службовці в своїх діях та рішеннях мають бути об'єктивні та неупереджені (ст. 4);
- завдання повинні вирішуватися швидко та результативно (ст. 5);
- державним службовцям заборонено приймати подарунки чи фінансові заохочення (ст. 8);
- під час службового виконання своїх обов'язків будь-яка інформація не підлягає розповсюдженню (ст. 9) [2].

У Литві держслужбовці працюють за Етичними правилами, де чітко окреслені норми поведінки, регулюються їх обов'язки та націлені на підвищення довіри простого народу до їх служби. Основні правила для державних службовців, встановлені зазначеним вище нормативним актом:

- із повагою відноситися до людей та закону;
- бути чесними та справедливими;
- не ставити свій особистий статус та інтереси вище суспільних;
- не мати грошових вигод та не отримувати дарунки;
- повинні керуватися законністю, неупередженістю та об'єктивністю;
- бути раціональними та відповідальними у своїх діях;
- бути уважними, чемними та коректними;
- виконувати свої функції своєчасно, в повному обсязі та кваліфіковано.

Державні службовці Литовської Республіки щороку опановують спеціальні курси по професійній етиці та навчання по запобіганню корупції [1].

Кожен державний службовець Федеративної Республіки Німеччина має пройти присягу державі та суспільству.

Згідно Основного закону, на державній службі, важливим є принцип рівності, а Федеральний закон про державних службовців декларує, що вони мають служити

не конкретній партії, а цілому народу (справедливість та неупередженість її інтереси суспільства на першому місці). Хоча варто зазначити, що 40% держслужбовців є партійними діячами, а політичні партії намагаються залучити якнайбільше однодумців, тому, при зміні уряду, в міністерствах та відомствах змінюються керівники (близько 20%).

Основні етичні постулати німецьких державних службовців:

– мати відповідний дозвіл на роботу від вищої інстанції (виключенням є наукова та навчальна діяльність);

– заборона займатися підприємницькою діяльністю, бути керівником наглядової ради чи брати участь в діяльності підприємства будь-якої форми власності;

– сумісництво можливе, але за наявності відповідного розпорядження;

– визначена конкретна гранична сума винагороди в календарному році, при цьому враховується категорія та діє спеціальний розрахунок;

– посилена кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані з посадовими функціями: розкраданням, корупцією, хабарництвом, шпигунством, розголошенням секретної інформації [4].

Отже, на основі досліджених організаційно-правових підходів щодо функціонування державної служби низки європейських країн у контексті дотримання етичних стандартів встановлено, що моральні принципи та вивчення етики в роботі, етикету ділових відносин в підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації у державних службовців різних рангів – є важливими факторами їх професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Етика державної та муніципальної служби. URL: http://stud.com.ua/29426/etika_ta_estetika/etika_derzhavnoyi_i_munitsipalnoyi_sluzhbi.

2. Etický kodex úředníků a zaměstnanců veřejné správy. URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Etick%C3%BD_kodex_%C3%BA%C5%99edn%C3%ADka.

3. Бериславська О. М., Мінаєва В. В. Європейський досвід етизації державної служби та її актуальність для України. *Правові новели*. 2014. № 2. С. 104-108. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=prno_2014_2_24.

4. Світові моделі державного управління: досвід для України / За заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка – К.:НАДУ, 2012. – 612 с.

Мельник Володимир Іванович,
аспірант кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Зарубіжний досвід управління персоналом на державній службі сформувався відповідно до моделей публічного управління та моделей державної служби.

Як зазначає О. В. Хорошенюк (2014 р.) у досвіді країн світу є багато спільних та відмінних рис, які можна згрупувати за кількома взаємопов'язаними складовими або компонентами, що формуватимуть модель публічної служби, до яких дослідник відносить:

- інституційну, під якою розумітимемо систему інституцій публічної служби;
- правову, що формує нормативно-правові підвалини функціонування системи публічної служби в цілому та окремих її компонентів;
- ресурсну, яка включає усі ресурси, необхідні для життєдіяльності системи публічної служби, сюди віднесемо і матеріально-технічні, і кадрові, і інформаційні, і фінансові ресурси тощо;
- організаційно-технологічну складову, до якої можна віднести механізми, інструменти та технології, що забезпечують функціонування системи публічної служби;
- культурно-ціннісну складову, яка включає в себе неформальні інститути, морально-етичні компоненти, ціннісні основи та культурні стандарти організації публічної служби [3].

Л. Л. Прокопенко, І. А. Шабатіна (2009 р.) досліджуючи публічну службу в країнах ЄС характеризують низку моделей публічної служби та особливості моделей управління персоналом на державній службі. Перш за все виділяють 3 основні моделі:

- кар'єрна (Франція, Німеччина, Данія та Іспанія, Болгарія, Кіпр, Румунія, Словаччина, Словенія);
- посадова (Нідерланди, Швеція, Естонія);
- змішана, яка поєднує елементи попередніх двох (Італія, Велика Британія, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Угорщина, Чехія) [1].

С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін та ін. (2018), ведучи мову про досвід країн, які варто запозичувати, а також той, що уже впроваджується в Україні, досить часто використовують досвід Польщі, що обумовлено спорідненістю вихідних умов та успішністю наявних здобутків у країни-сусіда. Аналізуючи управління персоналом на публічній службі тут варто визначити кілька важливих аспектів:

- вступ на публічну службу відбувається на підставі конкурсу, при цьому обов'язковою умовою є складання єдиного іспиту, виняток становлять лиш випускники Крайової (Національної) школи публічної адміністрації;
- служба в органах місцевого самоврядування є специфічним видом публічної служби, відмінним від державної служби, її проходження курують окремі інституції, регламентування встановлено окремими актами;
- наявна прозора система оплати праці з чіткою та зрозумілою шкалою надбавок та премій, встановлення винагород прозоре;
- проводиться щорічне оцінювання діяльності публічного службовця, порядок проходження чітко регламентовано, відповідальним за нього є керівник відповідного органу (структурного підрозділу), а за підсумками такого оцінювання служба з управління персоналом спільно з працівником складають Індивідуальну програму розвитку на календарний рік;
- окремим видом стимулів на публічній службі є можливість постійного підвищення кваліфікації бюджетним коштом: види планових навчань включаються до Індивідуальної програми розвитку працівника, він має змогу у робочий час проходити навчання;
- перед введенням суттєвих змін в частині практичного здійснення діяльності (наприклад, переходу на електронний документообіг або надання послуг онлайн) чи впровадження новел законодавства, які суттєво вплинуть на

функціонування органу обов'язковим є проходження підвищення кваліфікації, тобто підготовка до діяльності у нових умовах;

- важливим елементом у підвищенні професійної кваліфікації персоналу публічної служби є наявність та продуктивне функціонування Національної школи публічної адміністрації, яка здійснює підготовку керівних кадрів як за довгостроковою (1,5 річною), так і за короткостроковими програмами. Навчання тут проходить із використанням інтерактивних методів та технологій, залученням експертів-практиків, а також закордонних експертів та відомих науковців [2].

Аналіз досліджень зарубіжного досвіду та його співставлення з українськими науково-прикладними дослідженнями надало можливість узагальнити напрями врахування зарубіжного досвіду в наукових дослідженнях та практичній діяльності щодо управління персоналом на державній службі, зокрема:

1) в напрямках організаційної діяльності державної служби: з позицій інституційного, правового, ресурсного, організаційно-технологічного, культурно-ціннісного функціонування суб'єкта державного управління та адаптується відповідно до особливостей функціональної діяльності;

2) в напрямках вимог до державного службовця з зарубіжного досвіду: інноваційність; генерування ідей; креативність; психологічне розвантаження;

3) в напрямі визначення доцільності впровадження найбільш відомих моделей публічної служби: партнерська; кар'єрна; посадова; змішана;

4) в напрямі використання наробок в межах проєктів SIGMA, TAIEХ, TWINNING, DESPRO, SURGe, MATRA, EDGE, Світового Банку, ПРООН щодо: розробки, реалізації та захисту профільного закону або кодексу державної служби, який повинен ґрунтуватися на основах належного врядування; переорієнтації на управління людськими ресурсами; нарощування потенціалу публічної служби; укріплення ціннісної основи, стимулювання саморозвитку, сприйняття людського ресурсу як вагомого капіталу; реформування інститутів публічної служби тощо.

Список використаних джерел

1. Прокопенко Л. Л., Шабатіна І. А. Публічна служба в країнах ЄС. Публічне адміністрування: теорія та практика: електр. зб. наук. пр. Вип. 1 (1). 2009. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/ProkopenkoStat.pdf>.

2. Публічна служба : навч. посіб. С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін [та ін.]; за заг. ред С. М. Серьогіна. Дніпро: ГРАНІ, 2018. 384 с.

3. Хорошенюк О. В. Моделі організації публічної служби: порівняльний аналіз та пропозиції для України. Державне управління: теорія практика: збір. наук. праць. Вип. 1. 2014. С. 140-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_18.

СЕКЦІЯ 4.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Березовський Руслан Сергійович,
аспірант кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Реформування місцевого самоврядування, становлення громадянського суспільства, створення нових територіальних громад, передача ресурсів на місцевий рівень обумовлює необхідність посилення ролі громадських формувань у сфері забезпечення громадського порядку. Слід відзначити, що в європейських країнах розвиток місцевого самоврядування, в першу чергу пов'язують з формуванням безпечного середовища, розробляють та впроваджують інноваційні моделі безпекових ініціатив з організації громадського порядку, проводять просвітницьку та інформаційну роботу з представниками громадськості, правоохоронними органами та органами публічної влади.

Міжнародний досвід демонструє позитивну динаміку розвитку тих територій, де відзначається високий рівень згуртованості громад та можна спостерігати високу здатність протистояння негативним явищам, таких як: злочинність, конфлікти, соціальна напруженість тощо.

Вітчизняне законодавство передбачає можливість участі громадян в охороні громадського порядку на рівні місцевого самоврядування та забезпеченні безпеки в країні. Насамперед, мова йде про громадські формування з охорони громадського порядку на місцевому рівні. Втім, існує проблема у підвищенні рівня організації громадського порядку органами місцевого самоврядування.

Громадський порядок гарантує, передусім, повагу до законних прав та інтересів інших осіб, недопущення задоволення своїх інтересів на шкоду іншим, державі й суспільству загалом [3].

К. Чишко характеризує громадський порядок як об'єкт адміністративно-правового забезпечення – це певна система суспільних відносин, що забезпечує можливість реалізації прав і свобод людини, а також виконання обов'язків, яка

регулюється нормами права з дотриманням норм моралі та звичаєвого права, створюючи дисципліну в суспільстві шляхом забезпечення державними заходами [4].

В теорії права громадський порядок розглядається як система суспільних відносин, яка ґрунтується на засобах виробництва та складається внаслідок сукупного впливу на процеси суспільного життя всіх соціальних норм та принципів, які діють у суспільстві. Деякі автори, формулюючи поняття громадського порядку, акцентують увагу на тому, що громадський порядок «розглядається як широка категорія, якої визначається системою ідеологічних відносин, що складаються в різних сферах життєдіяльності при регулюючому впливові правових та інших норм» [2].

В. Настюк визначає громадський порядок у вузькому розумінні, який обмежується визначеним простором, а також умовами, завдяки яким складаються та розвиваються суспільні відносини. Це лише їх частина, яка регулюється нормами права, моралі, звичаями. Такі відносини, їх порядок сприяють створенню належних умов для суспільно корисної діяльності людей. Громадський порядок потрібно розглядати як стан соціальної урегульованості, при якому забезпечуються життя, здоров'я громадян, їх права та свободи, громадський спокій, мораль, людська гідність. Відносини громадського порядку в багатьох випадках установлюються та охороняються нормами права [2].

О. Музичук робить висновок про те, що найбільш прийнятною на сьогодні є класифікація організаційно-правових форм участі громадськості в правоохоронній діяльності за такими підставами [1]: за характером завдань, що виконуються (громадські формування, спеціально створені для охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями); за організаційним оформленням правоохоронної діяльності (особиста індивідуальна участь у правоохоронній діяльності та участь громадян у громадських формуваннях правоохоронної спрямованості); за складом (громадські формування, у складі яких є працівники органів внутрішніх справ, та громадські формування, членами яких є тільки цивільні особи); за функціональним призначенням (залежно від часу вступу у взаємовідносини з правопорушниками або з особами, схильними до вчинення правопорушень).

Отже, громадський порядок: розглядається як система належних суспільних відносин, що складається у процесі регулювання певними нормами; переважно встановлюється в нормах права; забезпечує реалізацію прав і свобод людини і у той же час забезпечує виконання їх обов'язків; за порушення громадського порядку настає певний вид відповідальності; забезпечується державними заходами. Місцеві органи влади мають розробити механізми мотивації, заохочення для добровільного громадськості та громадських формувань для охорони громадського порядку, наділити їх необхідними знаннями, повноваженнями, засобами в межах діючого законодавства. В наукових публікаціях виділяють дві групи громадських формувань, які беруть участь у правоохоронній діяльності: спеціально створені для протидії правопорушенням та охороні громадського порядку, також ті, для яких виконання правоохоронних функцій є додатковими до основної їхньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Музичук О. М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: дис. кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Музичук Олександр Миколайович. 2003. 193 с.
2. Настюк В. Я. Щодо розуміння громадського порядку. *Проблеми охорони громадського порядку* : зб. наук. пр. за матеріалами регіон. круглого столу (19 червня 2014 р., м. Харків). Харків, 2014. С. 59-65.
3. Тичковская-Коверчик А. Характеристика безпеки і громадського порядку. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. Вип. 24. 2021. С. 103-108. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/2273>.
4. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф., О. Ю. Салманової. Харків : У справі, 2017. 232 с.

Буяновський Андрій Олександрович,

кандидат географічних наук, доцент,

завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Куспляк Ігор Сергійович,

кандидат політичних наук, доцент, заступник директора

Навчально-наукового інституту публічної служби та управління

Національного університету «Одеська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ГРОМАД ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В ФОКУСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Україна розпочала складний процес реформування державної і регіональної політики підписанням у 2014 р. Угоди про асоціацію з ЄС. При цьому важливим напрямком мала стати політика планування розвитку територій, яка тривалий період залишалась недостатньо інтегрованою в контексті загальноєвропейського досвіду та практик. Положення Європейської перспективи просторового розвитку (European Spatial Development Prospect), що ґрунтується на цілях посилення просторової орієнтації галузевих політик, забезпечення поліцентричного просторового розвитку та нових відносин між містом та селом, рівного доступу до інфраструктури та знань, зваженого управління природною та культурною спадщиною, і визначають напрями реформування цієї політики [1]. Зауважимо, що поряд з цим, одним із ключових питань у просторовому розвитку країн ЄС є екологічна збалансованість. Її роль значно посилилась в останні десятиріччя і особливо вона є актуальною нині у зв'язку з глобальними кліматичними трансформаціями і подальшою необхідністю адаптацій усіх сфер людського життя. Адаптація до змін клімату, збереження біологічного різноманіття, збалансування використання ґрунтово-земельних ресурсів, підвищення якості середовища проживання людини, зниження захворюваності та поліпшення здоров'я людини – це не виключний перелік питань, які стоять сьогодні перед суспільством і потребують нагального вирішення. Нині ці питання визначені рамками національних та глобальних Цілей розвитку 2030. Практична сторона цієї

проблематики – продумана організація території, її раціональне і стале (збалансоване) використання з урахуванням функцій компонентів природного середовища, їх вразливості/чутливості до антропогенних впливів.

Децентралізація в Україні бере свій відлік з 2014 р. Законодавчою основою стали Розпорядження КМУ «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» та «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [2, 4]. Суть реформи децентралізації полягає в збільшенні повноважень і фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, механізмів ефективного управління територіями в інтересах держави та громадян. На фоні окремих успіхів та позитивної динаміки створення громад, варто зазначити і те, що через дію низки чинників відповідні зміни до Конституції України не відбулися, зокрема щодо визначення нової адміністративно-територіальної одиниці – громади. Окремі підстави для функціонування громад були здійснені шляхом фінансової децентралізації, саме були прийняті відповідні зміни до Бюджетного та Податкового Кодексів України.

Основною метою проведення цієї реформи є забезпечення надання населенню високоякісних та доступних публічних послуг незалежно від місця проживання, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території. Децентралізація повинна вирішити проблему низького рівня організації влади на місцевому рівні, малоефективного управління суспільним розвитком на регіональному рівні. Це має відбутись за рахунок сприяння утворенню спроможних територіальних громад та підтримки їх розвитку, передачі максимальної кількості повноважень місцевим органам влади та надання таким органам можливості для практичної реалізації делегованих їм повноважень [5].

В Одеській області після проведення адміністративної реформи нині нараховується 7 адміністративних районів 91 ТГ (територіальних громад, раніше – ОТГ – об'єднані територіальні громади).

Процес децентралізації в Україні проходить досить контраверсійно. Зокрема, основними проблемами є забезпечення належного рівня спроможності щойно створених ТГ та екологічна інтегрованість їх просторового планування в контексті загальноєвропейського досвіду [1, 3]. Практика проведення децентралізації в

Одеському регіоні виявила і ряд інших проблем. Зокрема, щодо визначення цілей розвитку і управління ТГ можна визначити такі:

- брак кадрів для забезпечення ефективного управління розвитком громад;
- слабе розуміння стратегічного бачення розвитку ТГ, проблеми при розробці Стратегій розвитку громад та їх загальний низький рівень;
- недостатня забезпеченість просторовими даними;
- відсутність експертної оцінки територіального капіталу ТГ;
- неузгодженість стратегічних документів розвитку окремих громад між собою та з документами територіального (просторового) планування районного і обласного рівнів;
- домінування локальних короткострокових інтересів над довгостроковими стратегічними інтересами розвитку регіонів і держави в цілому;
- плінність і часта змінюваність керівних кадрів, політична нестабільність;
- відсутність належного досвіду і кваліфікації у осіб, що займають керівні посади в ТГ;
- формування управлінських структур не за професійним, а за іншими чинниками (спільний бізнес, родинні чи приятельські зв'язки, політичні чинники тощо).

Головні наслідки дії негативних чинників децентралізації:

- відставання у темпах здійснення децентралізації від планованих;
- недотримання оптимальних параметрів (за показниками розміру, людності тощо) при утворенні ТГ і районів;
- збільшення диференціації у рівнях і показниках соціально-економічного розвитку громад;
- посилення нерівності просторового розвитку;
- утворення депресивних територій з низьким потенціалом соціально-економічного розвитку, значними соціальними, проблемами;
- посилення екологічних проблем в окремих ТГ.

Державна і регіональна політика має бути направлена на врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів, пов'язаних з реалізацією зазначених планів та їх наслідків. Однак, екологічна проблематика часто недостатньою мірою враховується при розробці планів розвитку. Вкрай актуальним в контексті вирішення зазначеної проблеми є забезпечення імплементації процедури стратегічної екологічної оцінки (СЕО) в розробку планів просторового розвитку ТГ.

Враховуючи увагу до імплементації цілей сталого розвитку 2030 слід очікувати і змін нормативної документації для місцевого рівня. В першу чергу йдеться про Ціль 11 «Сталий розвиток міст та громад», підготовку Концепції запровадження інтегрованого розвитку громад [1] – документа стратегічного планування, що визначає довгострокові, просторові та соціально-економічні

пріоритети розвитку громади, розробляється із залученням місцевих мешканців та інших заінтересованих сторін (стейкхолдерів) і виступає передумовою розроблення містобудівної документації на місцевому рівні на принципах сталого розвитку з метою підвищення якості життя, доступності та рівності можливостей, сприяння розвитку соціальних відносин громадян та бізнесової активності, оптимізації адміністративної діяльності, координується з державними і регіональними програмами розвитку. Посилення зв'язків стратегічного і територіального (просторового) планування, вдосконалення нормативної бази останнього також є нагальними.

Список використаних джерел

1. Інтеграція екологічної складової в просторові плани громад (методичні настанови). Під ред. акад. Л. Г. Руденка. Київ : Інститут географії НАН України, 2020. 168 с.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
3. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/526/10.01.2020.pdf>.
4. Розпорядження КМУ № 591-р від 18 червня 2014 р. «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80#Text>.
5. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249935442>.

Гасаненко Тетяна Василівна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Одним із пріоритетних напрямів децентралізації влади, її бюджетної складової, є участь громадськості в бюджетному процесі на рівні територіальних громад. В контексті забезпечення прозорості і публічності бюджетного процесу, обов'язковості участі громадськості вказане право отримало закріплення на рівні Бюджетного кодексу України [1], Законів України «Про місцеве самоврядування» [2], «Про доступ до публічної інформації» [3] тощо.

Світова практика залучення громадськості до вирішення питань місцевого значення свідчить про те, що «активність громади, участь її членів у місцевому самоврядуванні приводять до соціально-економічного розвитку, забезпечують добробут населення, формують довіру жителів до органів влади» [4, с. 93].

Досвід залучення громадськості до розподілу бюджетних коштів та формування місцевих бюджетів в закордонних країнах зводиться до використання ними сталого інструментального апарату: організація бюджетних дорадчих комітетів та груп, проведення громадських слухань, онлайн платформи, інформування через ЗМІ, збір пропозицій, онлайн консультації з громадянами, проведення конкурсів місцевих ініціатив, громадський аудит тощо [5, с. 68]. На жаль, дотепер не всі вказані інструменти використовуються органами місцевого самоврядування в Україні.

Одним із основних інструментів, що спонукає громадськість до участі в бюджетному процесі місцевих бюджетів, стає побудова взаємодії громадськості з органами місцевого самоврядування на основі електронного урядування, що повинно стати запорукою доступу громадян до публічних ресурсів.

Сьогодні в Україні діють декілька інформаційних платформ різного рівня та спрямування щодо залучення громадян до бюджетного процесу, серед них: «Відкритий бюджет», «DOBRE», «U-LEAD з Європою», «Партнерство для розвитку міст «ПРОМІС», «EGAP», «Громадський бюджет», «Соціальний інспектор», окремі розділи на веб-сайтах органів місцевого самоврядування тощо.

Вказані платформи надають громадськості змогу брати участь в формуванні місцевих бюджетів на різних стадіях бюджетного процесу: складання бюджету, прийняття бюджету, виконання бюджету, розгляд звіту про виконання бюджету.

Але, при аналізі стану залучення громадськості до процесу формування місцевих бюджетів, було виявлено, що громадськість, як правило, бере активну участь при ознайомленні з результатами виконання місцевих бюджетів, попередні стадії залишаються, на жаль, поза увагою. При цьому основним джерелом інформації є веб-сайти органів місцевого самоврядування.

У вказаному контексті особливої уваги заслуговують і державні цільові програми із поліпшення стану залучення громадськості до процесу формування та реалізації місцевих бюджетів, серед них: Громадський бюджет (у частині бюджету участі), Цільові програми сприяння розвитку громадянського суспільства місцевого значення тощо.

Необхідно підкреслити, що підвищення рівня залучення громад до процесу ухвалення політичних й економічних рішень через планування та впровадження Громадського бюджету в Україні відбувається поступово: якщо у 2015 році його впровадили лише два українські міста, то станом на червень 2020 року таких органів місцевого самоврядування (міст, ОТГ, областей) налічувалося вже 2383 [6, с. 8].

На практиці вказані заходи, на жаль, не призводять до активізації участі громадськості в формуванні місцевих бюджетів. «Низький рівень обізнаності громадян, недостатній процес прозорості формування бюджету, низький рівень зацікавленості керівників органів місцевого самоврядування, участь громадян на стадіях, де бюджет є вже сформованим» [7, с. 20] стає тими негативними сторонами, що впливають на низький рівень участі громадськості в процесах формування місцевих бюджетів. Таким чином, здебільшого участь громадськості в формуванні місцевих бюджетів представлена за допомогою ініціативних груп чи соціально активних осіб.

Задля підвищення та розвитку участі громадськості в формуванні місцевих бюджетів доцільним видається удосконалення поінформованості громадськості про її роль в формуванні місцевих бюджетів, підвищення спроможності її участі в бюджетному процесі, заохочення територіальних громад за розвиток зв'язків з громадськістю, узагальнення національного та зарубіжного досвіду тощо.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50-51. ст. 572.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 24. ст. 170.
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 32. ст. 314.
4. Жовнірчик Я. Ф., Мельник В. М. Зарубіжний досвід і вітчизняні традиції здійснення інноваційного розвитку територіальних громад органами місцевого самоврядування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 9. С. 92-97.
5. Куценко Т. Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 66-72.
6. Федерация канадських муніципалітетів. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст». 2020. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/708/PLEDDG_Casestudy_Participatory_Budgeting_2020.pdf.
7. Іваніна О. В. Участь громадян у бюджетному процесі на місцевому рівні. *Регіональні студії*. 2018. № 15. С. 16-22.

Коваленко Лілія Валентинівна,
аспірантка кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надання та організації соціальних послуг на місцевому рівні набула своєї актуальності в умовах децентралізації. Втім, в умовах запровадження воєнного стану дана проблематика набуває переосмислення як з наукової так і з практичної точки зору. Слід відзначити, що для допомоги органам місцевого самоврядування у забезпеченні послугами громадян, Міністерство соціальної політики України розробило методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану [3].

З 2021 року в Україні запроваджено єдиний механізм прийняття територіальними громадами від громадян всіх заяв та документів через програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада». Даний комплекс забезпечує прийом заяв та документів від громадян на призначення соціальних допомог, житлових субсидій, пільг за місцем їх проживання та передачу їх в електронному вигляді органам соціального захисту населення, що суттєво спрощує і пришвидшує обмін та опрацювання інформації, забезпечує зручність для мешканців територіальних громад, особливо віддалених від органів соціального захисту населення [1].

Міністерство фінансів України у березні 2022 року представило спрощений механізм надання соціальної допомоги в умовах воєнного стану, зокрема пропонується [2]:

- надати право органам місцевого самоврядування та місцевим органам виконавчої влади визначати особливості прийняття рішення про надання соціальних послуг у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану;
- розширити повноваження військових адміністрацій у частині управління надавачами соціальних послуг, організації надання ними соціальних послуг;

- визначати середньомісячний сукупний дохід громадян з урахуванням попереднього кварталу, що передує місяцю звернення, а не шести останніх місяців, як це передбачено сьогодні, що дозволить запровадити електронний обмін даними, зокрема з Державною податковою службою, щодо доходів громадян;

- соціальні послуги надані під час дії воєнного стану надавачами державної/комунальної форми власності, особам із числа внутрішньо переміщених осіб за новим місцем їх проживання, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, фінансуються в порядку, визначеному Урядом за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

До основних проблем надання соціальних послуг в територіальних громадах відзначено [4]:

- відсутня процедура визначення потреб населення в соціальних послугах;
- недостатнє забезпечення об'єднаних територіальних громад кадровим складом;
- неефективність фінансового механізму забезпечення соціальних послуг;
- недостатня співпраця територіальних громад між собою.

З цієї позиції слід відзначити, що механізми надання соціальних послуг на місцевому рівні можна розподілити на декілька видів, зокрема: організаційний механізм надання соціальних послуг є своєрідним комплексом різноманітних відповідно своєї природи конкретних інструментів, які сприяють організації ефективної діяльності сфери публічних послуг враховуючи зміни суспільних потреб; політичний механізм надання соціальних послуг визначає стратегію формування ефективної політики надання соціальних послуг; нормативно-правовий механізм надання соціальних послуг покликаний регулювати взаємозв'язки у сфері надання соціальних послуг через нормативно-правове забезпечення; кадровий механізм надання соціальних послуг визначає міру ефективності та якості надання соціальних послуг в системі публічного управління; фінансовий механізм надання соціальних послуг пов'язаний з фінансовим забезпеченням системи надання соціальних послуг населенню; інформаційно-комунікативний механізм надання соціальних послуг є своєрідним комплексом різноманітних технологій збирання та

обробки інформаційних даних, а також вчасне їх надання задля забезпечення ефективного роботи цілої системи надання соціальних послуг.

Процес надання соціальних послуг має відповідати принципам: законності; системності та узгодженості; прозорості та відкритості; зручності та оперативності; конфіденційності та інформаційної безпеки; орієнтації на споживача; сумісності; ефективності та продуктивності; безпековості даних і відображає взаємодію суб'єкта надання соціальних послуг та об'єкту надання соціальних послуг через виокремлені механізми: нормативно-правовий, адміністративно-організаційний, фінансово-економічний, інформаційно-мотиваційний з метою забезпечення формування сервіс-орієнтованої держави.

Список використаних джерел

1. Більше тисячі громад приєднались до програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада». *Децентралізація: офіційний веб-сайт*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13326>.

2. Мінфін: Напрацьовано спрощений механізм надання соціальної допомоги українцям в умовах воєнного стану. *Урядовий портал: єдиний веб-портал виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-napracovano-sproshchenij-mehanizm-nadannya-socialnoyi-dopomogi-ukrayincyam-v-umovah-voennogo-stanu>.

3. Рекомендації громадам щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. *Соціальний захист*. 10.03.2022. URL: <https://auc.org.ua/novyna/rekomendaciyi-gromadam-shchodo-organizaciyi-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voennogo>.

4. Сухова К. К. Проблемні аспекти державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах. *Інвестиції: практика та досвід: наук.-прак. журнал*. Вип. 4. 2022. С. 118-123. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/23307/>.

Крупник Андрій Семенович,
*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
директор ГО «Одеський інститут соціальних технологій»,
регіональний координатор Мережі публічного права та адміністрації UPLAN*

САМООРГАНІЗАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія з боку російської федерації проти України сприяла суттєвому підвищенню ефективності взаємодій між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій.

На початку квітня 2022 року у ВРУ було зареєстровано проект Закону "Про внесення змін до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану" [1], який через свою важливість було розглянуто за скороченою процедурою. Адже він мав врегулювати невідкладні питання здійснення повноважень органів місцевого самоврядування (ОМС) в умовах воєнного стану та поточних подій на полях битв.

12 травня 2022 року, після винесення на повторне друге читання, Верховна Рада прийняла цей акт як Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану" [2].

Цей Закон спрощує процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в ОМС та посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки. Через необхідність розв'язання складних проблем воєнного стану суттєво підвищено ефективність взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій.

На жаль, у процесі доопрацювання початкової редакції законопроекту було втрачено важливу, на наш погляд, норму, а саме: право сільського, селищного, міського голови приймати одноосібно у період дії воєнного стану рішення щодо

наділення органів самоорганізації населення (далі – ОСНів) окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також передачі коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення.

Виключення цієї норми із законопроекту мотивувалось під час обговорення тим, що на деяких тимчасово окупованих територіях нею можуть скористатися окупаційні адміністрації держави-агресора, спираючись на підтримку колаборантів, в інтересах рф.

Маємо зазначити, що Україна має значний потенціал розвитку самоорганізації населення. Так, станом на початок травня 2022 року в Україні, за даними Держстату, було зареєстровано 1 740 ОСНів – будинкових, вуличних, мікрорайонних, сільських та інших комітетів.

Але якщо при цьому враховувати й ті ОСНи, що не зареєстровані, а також ті, що перебувають на різних стадіях свого утворення відповідно до Закону "Про органи самоорганізації населення" [3], то в Україні, за експертними оцінками, на цей час фактично діє десь 8-10 тисяч ОСНів.

Попри те, що чинний Закон "Про органи самоорганізації населення" (2001) є недосконалим і передбачає достатньо громіздку процедуру утворення ОСНів – через отримання дозволу сільської, селищної або міської ради та проведення двох загальних зборів (конференцій) мешканців відповідної території, – актуальність створення таких органів, особливо для об'єднаних територіальних громад (ОТГ) зростає.

Адже за наявності у складі ОТГ декількох і навіть декількох десятків населених пунктів, які по відношенню до центрального населеного пункту, на базі якого діє місцева рада, є периферійними територіями, для можливості управлінського впливу на ці периферійні території і їхнього активного включення у життя та розвиток усієї ОТГ, наявність ОСНів в кожному такому селі може бути корисним.

І навіть за наявності старост у складі системи управління ОТГ створення та діяльність ОСНів є виправданою. Адже у більшості громад старостинські округи включають по декілька населених пунктів. І у старост знов таки виникають труднощі при сповіщенні мешканців віддалених сіл, отриманні від них інформації про нагальні потреби, організації їх на спільні справи у сфері благоустрою, соціальної

взаємодопомоги чи допомоги внутрішньо переміщеним особам, особливо під час воєнних дій.

Серед ОТГ, які пішли шляхом доповнення традиційної системи місцевого самоврядування ОСНами, можна назвати Золочівську ОТГ, до складу якої входить 73 населених пункти: у т.ч. 5 селищ, включаючи Золочів, та 68 сіл. У громаді створено 13 старостинських округів і 85 ОСНів, включаючи 25 вуличних і квартальних комітетів у самому селищі Золочів. Керівництво громади працює над удосконаленням системи управління громадою, спираючись на ініціативу жителів.

Життя показало, що така система управління громадою, базована на самоорганізації, здатна витримувати найтяжчі випробування, що проявилось під час нашестя військ агресора.

Попри активну фазу російсько-української війни та перехід всіх політичних і громадських процесів у воєнну площину, в Україні продовжується законотворча робота щодо вдосконалення механізмів місцевої демократії, розвитку самоорганізації населення та покращення відкритості і прозорості діяльності ОМС.

Так, 13 квітня 2022 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 7283 «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» [4].

Законопроект покращує відкритість і прозорість діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування та розширює правові можливості залучення мешканців і громадських організацій до вироблення рішень на рівні місцевого самоврядування [5].

Цей законопроект приділяє також увагу подальшому розвитку самоорганізації населення. Зокрема, він наділяє ОСНи правом ініціювання загальних зборів (конференцій) жителів, громадських слухань, громадської оцінки (експертизи) діяльності виконавчих органів ради та посадових осіб.

У Статуті кожної територіальної громади, прийняття якого стає обов'язковим, чітко визначаються, зокрема, засади взаємовідносин ОМС та їх посадових осіб з органами самоорганізації населення [6].

Що стосується можливості ОСНів реалізувати свої повноваження в умовах воєнного стану, то з переліку повноважень, передбачених статтею 14 Закону "Про

органи самоорганізації населення" [3], якими місцеві ради можуть наділяти ці органи при їхньому створенні, варто зазначити такі:

- організовувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо ліквідації наслідків стихійного лиха, обстрілів, охорони навколишнього природного середовища, проведення робіт з благоустрою, охорони пам'яток історії та культури, будівництва і ремонту шляхів, тротуарів, комунальних мереж;

- надавати необхідну допомогу органам пожежного нагляду в здійсненні протипожежних заходів, сприяти відповідно до законодавства правоохоронним органам у забезпеченні ними охорони громадського порядку;

- організовувати допомогу та взаємодопомогу громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, сім'ям загиблих воїнів, малозабезпеченим;

- надавати допомогу навчальним закладам, у збереженні закладів культури, музеїв, пам'яток культурної спадщини та ін.

При цьому сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада передає ОСНу відповідні кошти, матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для реалізації зазначених повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

Чинне законодавство передбачає можливість підвищення ефективності діяльності ОСНів у громадах за рахунок делегуванням їм місцевими радами частини повноважень виконавчих органів ОМС, а також відповідних коштів та матеріально-технічних ресурсів. Позитивний досвід у цій сфері накопичено, зокрема, в Одесі [7].

Свого часу ГО "Одеський інститут соціальних технологій" разом із ГО "Лицем до лица" розробили та успішно випробували Методику відбору ОСНів для делегування ним Одеською міською радою частини власних повноважень, фінансів та майна [8].

Очевидно, що претендувати на отримання делегованих повноважень місцевої ради, фінансів та майна можуть лише ті ОСНи, що легалізовані шляхом реєстрації, оскільки у цьому разі вони отримують статус юридичної особи як суб'єкта правовідносин, якому мають передаватися фінанси та майно, що неможливо без наявності статусу юридичної особи.

Така передача має здійснюватись на основі договору між радою і ОСНОм. Контроль за виконанням ОСНОм делегованих повноважень здійснює рада в особі постійних комісій, управління фінансів та її виконавчий комітет, а також загальні збори (конференція) жителів та ревізійна комісія відповідного ОСНУ.

Склад і обсяг делегованих повноважень визначається залежно від режиму реалізації цих повноважень ОСНОм у взаємодії з радою. Методика [8] передбачає три режими реалізації додаткових повноважень, делегованих ОСНУ:

- додаткові повноваження реалізуються ОСНОм за участю ОМС;
- додаткові повноваження реалізуються ОСНОм спільно з ОМС;
- додаткові повноваження реалізуються ОМС за участю ОСНУ.

Для системного розвитку самоорганізації в територіальних громадах пропонується приймати місцеві Програми сприяння діяльності та розвитку ОСНів. Ефективність такого підходу підтвердив досвід територіальної громади міста Одеси, де з 2007 року міська рада приймає та реалізує подібні програми.

У таких програмах варто відобразити наступні питання:

- удосконалення і розвиток нормативно-методичної бази діяльності ОСНів;
- розвиток механізмів співпраці ОСНів з органами місцевого самоврядування;
- налагодження взаємодії ОСНів між собою, створення і діяльність Асоціації ОСНів;
- підвищення кваліфікації активу ОСНів та працюючих з ними представників ОМС;
- фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності ОСНів;
- сприяння реалізації ОСНами власних та делегованих повноважень;
- правове просвітництво населення та стимулювання його самоорганізації.

У процесі подолання тягот війни та післявоєнного відродження територій ОСНи можуть стати надійними партнерами органів місцевої влади, виконуючи важливі функції з виявлення людей, що потребують допомоги, посилено надаючи таку допомогу, у тому числі за рахунок залучення зовнішніх ресурсів, наведення ладу на своїх територіях, співпрацюючи з представниками сусідніх громад в інтересах власної ОТГ, розробляючи та реалізуючи соціальні проекти (ДФРР, УКФ, грантодавців, громадського бюджету, соціального замовлення).

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про правовий режим воєнного стану" щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану" від 09.04.2022 № 7269. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39399>.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>.
3. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 № 2625-III. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>.
4. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» : Проект Закону України від 13.04.2022 № 7283. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74096.
5. А. Сивак. Посилення дії механізмів місцевої демократії в Україні – юридичний аналіз законопроекту від «Шкребець і партнери». *Юридична практика*. 21.04.2022. URL: <https://pravo.ua/posylennia-dii-mekhanizmv-mistsevoi-demokratii-v-ukraini-iurydychnyi-analiz-zakonoproiektu-vid-shkrebets-i-partnery/>.
6. Народовладдя на рівні місцевого самоврядування: у Верховній Раді зареєстровано новий законопроект. Парламент планує удосконалити правові норми, що регулюють питання місцевої демократії. *Сайт "Децентралізація"*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14812>.
7. Орловський О. С., Крупник А. С. Створення, організація діяльності та ліквідація органів самоорганізації населення в місті Одесі. Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій (3 вид., доповнене та змінене). Одеса : ПП «Євродрук», 2011. 250 с. URL: <http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2012/02/stvorenniya-roboty-likvidaciya-osn-3-vyd.pdf>.
8. Брудный В. И., Крупник А. С., Орловский А. С. Методика отбора органов самоорганизации населения для делегирования им Одесским городским советом

части собственных полномочий, финансов и имущества. Одесса : Хоббит, 2005. 40 с.

URL: <http://samoorg.com.ua/wp-content/uploads/2008/07/metodika-otbora-osn-dlya-delegirovaniya.pdf>.

Нагуляк Анастасія Олегівна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В МІСТАХ

Сталий розвиток сучасних населених пунктів визначається здатністю вибудувати ефективну систему управління, вмінню забезпечити взаємодію зацікавлених сторін та адаптивністю до сучасних викликів і змін. Планування та управління населеним пунктом або регіоном з метою сталого розвитку потребує нових підходів до просторового планування, коли на першому місці є не тільки економічне зростання та безпека, але й поліпшення якості життя і соціального самопочуття населення, в тому числі через систему ефективної комунікацій з мешканцями місцевої громади.

Просторове планування співвідноситься не тільки з територією, але і з акваторією (морське планування), можливостями використання підземних ресурсів (підземне планування) та з аероторією (повітряним простором). Саме поняття «простір» не обмежується тільки містобудівним простором, а включає в себе і географічний, і політичний, і ресурсний, і економічний, і соціальний, і правовий простір. Головна мета просторового планування полягає у раціоналізації організації території з метою забезпечення її сталого розвитку та безпеки, упорядкування основних видів діяльності та узгодження суперечливих інтересів основних акторів.

Просторове планування є вкрай важливим для забезпечення економічних, соціальних та екологічних переваг, що досягаються шляхом створення більш стабільних і передбачуваних умов для інвестицій та розвитку, гарантування переваг від розвитку місцевих громад та сприяння раціональному використанню землі і природних ресурсів. Таким чином, просторове планування є головним важелем забезпечення сталого розвитку та покращення якості життя.

Складність якісного управління простором визначається вирішенням завдань функціонального розвитку простору, фінансуванням інфраструктури, впровадженням інноваційних рішень та гарантією безпеки населення.

Факторами забезпечення розвитку просторового планування міст є:

1. Фактор інноваційного потенціалу населеного пункту (впровадження нових технологій та інновації).
2. Фактор географічного положення (доступність до ринків сировини та збуту, вихід до моря).
3. Фактор розвитку технологій при вирішенні управлінських завдань (контроль та доступ населення).
4. Економічний фактор (розвиток малого та середнього бізнесу, інноваційно-інвестиційна привабливість).
5. Екологічний фактор (якість питної води, відсутність забруднення у повітрі, нормативне забезпечення зеленими насадженнями).
6. Соціальний фактор (демографічна ситуація, охорона здоров'я).
7. Фактор безпеки (забезпечення територіальної цілісності та обороноздатності).
8. Фактор міжнародної взаємодії.
9. Фактор полікультурності.

Враховання зазначених факторів дозволить визначати стратегічні цілі та ресурси для більш ефективного впровадження просторового планування в містах.

Просторове планування розвивається на тлі безлічі різноманітних факторів – економічних, екологічних, соціальних, розвитку технологій та полікультурних. Глобалізація, вдосконалення нормативно-правової бази, зміни в системі розселення, нові підходи до організації міст, розвиток інфраструктури, прихильність до сталого розвитку та впровадження нових технологій призводять до кардинальної трансформації території. Відповіддю на глобальні виклики є розвиток використання нових технологій для аналізу, моніторингу та управління міським життям та ресурсами.

Сучасна система територіального планування України має достатньо розроблене правове та інституційне підґрунтя, ґрунтується на значному досвіді планувальних робіт, але потребує вдосконалення та науково-консультативної

підтримки для переходу відповідно до світових тенденцій від територіального до просторового планування.

Список використаних джерел

1. Головні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту. 2000. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/VersionPrincipes/Anglais.pdf>.
2. ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій» [Електронний ресурс]. URL: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/B-2212_InBul.pdf.
3. Європейська перспектива просторового розвитку (ESDP). 1999. [Електронний ресурс]. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf.
4. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.
5. Історія просторового (територіального) планування. [Електронний ресурс]. URL: https://stud.com.ua/48890/ekonomika/prostorove_teritorialne_planuvannya.
6. Криштоп Т. В. Законодавча база містобудівної діяльності. [Електронний ресурс]. URL: <http://civilbud.com.ua/index.php/cityplanning/novini-v-mistobuduvanni/327-zakonodavcha-baza-mistobudivnoji-diyalnosti>.
7. Компендиум по Европейскому пространственному планированию. 1997. [Електронний ресурс]. URL: http://commin.org/upload/Glossaries/European_Glossary/EU_compendium_No_28_of_1997.pdf.
8. Куйбіда В. С., Негода В. А., Толкованов В. В. Збірник «Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи»/ Куйбіда В. С., Негода В. А., Толкованов В. В. Київ : Вид-во «Крамар», 2009. 170 с. [Електронний ресурс]. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wpcontent/uploads/2012/10/Book_Reg_Rozv_ProstPlanuvan_final.pdf.

Невеселий Владислав Валерійович,
*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ІНФРАСТРУКТУРНА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Після завершення процесу об'єднання територіальних громад гостро постало питання забезпечення їх спроможності, розбудова інтегрованої інфраструктури була питанням першої черги [1], відтак, інфраструктурна спроможність була винесена на перший план. Про те, що інфраструктурний розвиток громади є ядром її спроможності яскраво свідчить перелік критеріїв, розроблених для моніторингу спроможності територіальних громад, представлених на Порталі спроможності територіальних громад [2]. Так, на зазначеному Порталі наведено 15 показників, згрупованих за трьома блоками: демографія, інфраструктурний розвиток та фінансове забезпечення [3]. Враховуючи, що війна на території країни нанесла велику шкоду інфраструктурі громад, зазначене питання не лише не втратило актуальності, а й набуло нового витку, адже зараз стоїть питання не лише розбудови, а й відновлення пошкодженого та відбудови зруйнованого.

В післявоєнний час, на наш погляд, ключовим концептом, що буде взятий на озброєння при осмисленні концептів розвитку територій буде концепт сталого розвитку. Оскільки інфраструктурна спроможність тісно пов'язана з економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку, то доцільно розглядати зазначений аспект у контексті концепції сталого розвитку. Саме тому надзвичайно актуальним видається питання забезпечення інфраструктурної спроможності як фактора сталого розвитку територіальних громад.

Аналізуючи актуальні напрацювання у зазначеному ключі, варто зазначити, що питаннями дослідження спроможності територіальних громад присвячені праці низки вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких С. Давтян, В. Кравченко, С. Липовська, О. Лазор, С. Саханенко, Я. Щепанський, окремим аспектам та складовим спроможності громад, а також ресурсному забезпеченню увагу приділяли

Т. Безверхнюк, І. Вахович, С. Липовська, В. Поліщук, С. Сембер, Л. Тарангул, та інші. Попри ґрунтовну наукову розробленість теми, виклики сучасності актуалізують необхідність дослідження проблеми спроможності територіальних громад, а особливо інфраструктурної складової її забезпечення у контексті забезпечення сталого розвитку.

Згідно Державної стратегії регіонального розвитку сталий розвиток – забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь [4]. Відповідно до усталених позицій концепт сталого розвитку включає економічний, соціальний та екологічний компонент. Коли ми ведемо мову про інфраструктурну спроможність як складову сталого розвитку, то варто зазначити, що відповідно до кожного з окреслених компонентів інфраструктура має важливе значення. Так, відповідно до економічного компоненту розвинена інфраструктура є фактором інвестиційної привабливості, потенціалу до реального розміщення інвестицій, розміщення виробничих та економічних об'єктів тощо. У плані соціального компоненту – основою комфортної життєдіяльності мешканців громади, зручності та привабливості для громадян. У екологічному аспекті розвиток інфраструктури також передбачає свідоме використання наявних ресурсів та врахування необхідності дотримання екологічних протоколів.

Разом з тим, враховуючи виклики війни, варто розуміти, що кошти, яких потребуватимуть громади для відновлення інфраструктури у повоєнний час є досить значними, а тому, гостро поставатиме два питання: концептуальний підхід до використання ресурсів та відновлення інфраструктури та джерела залучення коштів.

Якщо мова про пошук джерел для залучення коштів, то зазначене питання, на наш погляд, повинно стосуватися загальнодержавного виміру як мінімум у частині відбудови зруйнованої інфраструктури. Друге ж питання – питання обрання шляху використання наявних ресурсів, тобто концептуального підходу до відновлення інфраструктури – це питання територіальної громади. Відповідно, обов'язковою для відбудови є критична інфраструктура територіальної громади. Конче важливо аби в основу відбудови територіальних громад було покладено концепт раціонального та повноцінного відновлення. Важливим є усвідомлення необхідності відходу від

позиції тимчасового будівництва або часткового відновлення на користь повноцінної, хоча, можливо і поетапної відбудови.

Враховуючи зазначене, важливо усвідомлювати, що інфраструктурна спроможність нерозривно пов'язана зі сталим розвитком територіальних громад, фактично, вона є засадничою основою подальшого сталого розвитку. Повоєнне відновлення нормального функціонування має розпочинатися саме з розбудови інфраструктури та забезпечення інфраструктурної спроможності територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Методика формування спроможних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 34). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF>.
2. Портал спроможності територіальних громад. [Електронний ресурс]. URL: https://www.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=47f24b79311f44e2863eabe27ccbdc81&fbclid=IwAR3NdmVaXZD_ojyJnqt41UF01jJ5eOuNZLfJALashZLhfl2mg8w5cdv0ohk.
3. Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо планування використання земель : Проект Закону прийнятий Верховною Радою (набрання чинності: 24.07.2021). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 та до 2027 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/2027#Text>.

Нотевський Євгеній Вячеславович,
магістрант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
депутат Первомайської міської ради Миколаївської області

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Постановка проблеми. Одним із фундаментальних принципів демократії та розвитку громадянського суспільства є залучення громадськості до процесів розробки та прийняття рішень, які стосуються розвитку територіальної громади. Досвід розвинених демократичних країн підтверджує, що посилення ролі жителів у задоволенні потреб громади є важливою складовою місцевого розвитку. Для забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування та успішного проведення реформи децентралізації в Україні необхідно розкрити невикористаний потенціал можливостей самоорганізації населення територіальних громад, який довгий час перебуває у жорстких лещатах вертикалі державної влади.

Результати дослідження. В українському законодавстві поняття «місцевий економічний розвиток» чи «місцевий розвиток» практично не зустрічається. Частіше за все ми маємо справу з поняттям «регіональний розвиток» (розвиток областей, районів), що пояснюється тривалою історією централізації державної влади і обмеженими можливостями територіальних громад впливати на свій розвиток. Місцевий розвиток чи розвиток територіальних громад у європейських країнах має пряме відношення до місцевого економічного розвитку (MER) і є складним багатограним процесом, який стосується суспільно-економічної одиниці, в якій проявляються всі сторони життєдіяльності суспільства. Ця багатогранність і комплексність процесу місцевого розвитку вимагає використання системного підходу, залучення спеціалістів різних галузей та врахування й узгодження їх позицій, які можуть суперечити одна одній, а іноді бути протилежними.

MER – це процес, у рамках якого партнери, що представляють державні, муніципальні, ділові й неурядові кола працюють разом задля створення кращих умов

для економічного зростання та соціального розвитку. МЕР відбувається у громадах, які постійно поліпшують свій інвестиційний клімат і середовище для розвитку бізнесу з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, збереження робочих місць і збільшення доходів [1].

Участь громадян в управлінні місцевими справами є однією з ключових складових місцевого самоврядування, на основі чого ґрунтується існування багатьох форм впливу на процес ухвалення управлінських рішень на місцевому рівні. Тому надзвичайно важливим та необхідним сьогодні є поглиблення взаємодії ОМС з інститутами громадянського суспільства (ІГС), мобілізація потенціалу громадян та їх об'єднань через громадські ініціативи та впровадження різних форм самоорганізації населення, трансформацію свідомості жителів громади від суто споживачів суспільних благ до активних членів громади [2].

Загальною правовою базою залучення громадськості є: Конституція України (ст. 38, 40, 102) [3], закони України: "Про місцеве самоврядування в Україні" (ст. 7, 13, 47, 51) [4], "Про місцеві державні адміністрації" (ст. 18, 28, 37, 39) [5], "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" (ст. 2, 4, 5, 7, 8, 10, 12) [6]. Окремі види залучення громадськості регулюються спеціальними актами законодавства і статутами територіальних громад.

Результативність залучення громадськості, крім належної нормативно-правової бази, залежить від рівня освіченості і моральної готовності до співпраці посадовців, рівня дієздатності і професіоналізму громадян та ІГС, суспільних традицій, соціально-економічної ситуації тощо. Формами залучення громадськості є вивчення громадської думки, публічні громадські обговорення, референдуми, реалізація механізму соціального замовлення, створення та діяльність при органах влади консультативно-дорадчих органів, залучення представників громадськості до складу колегіальних органів публічної влади, організація прозорих виборів та ін.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" визначає деякі форми безпосереднього здійснення управління територіальною громадою як первинним суб'єктом місцевого самоврядування й основним носієм його функцій і повноважень. Зокрема, закон дає загальне правове визначення таких форм безпосереднього здійснення управління, як: місцеві референдуми (ст. 7), загальні збори громадян (ст. 8), місцеві ініціативи (ст. 9), органи самоорганізації населення

(ст. 14). Окреме місце в забезпеченні участі громадян і територіальної громади у здійсненні місцевого управління займає статут територіальної громади (ст. 19). Закон не встановлює повного переліку форм участі громадськості у місцевому управлінні, хоча історичний досвід розвитку територіальних громад як у нашій державі, так і за кордоном, має приклади різноманітних форм участі громадськості у місцевому управлінні.

Серед форм участі громадськості слід також згадати: загальні збори (конференції) мешканців за місцем проживання, громадські слухання, електронні петиції, місцеві ініціативи, громадський контроль, громадську експертизу, участь у розробленні та ухваленні державно-управлінських рішень, а також благодійність та волонтерство, коли громадяни на добровільних засадах допомагають місцевій владі у вирішенні існуючих в суспільстві проблем.

Висновки. Актуальним для України є залучення громадськості до участі у місцевому розвитку. Використання різноманітних форм діалогу і співпраці сприятиме посиленню впливу ІГС на вироблення та реалізацію політики місцевого розвитку. Участь громадськості в управлінні місцевим розвитком також сприяє підвищенню прозорості процесу ухвалення владних рішень та взаємну відповідальність за їх реалізацію. Громадська участь дозволяє, з одного боку, мінімізувати соціальні та політичні ризики, а з іншого – визначати, сформулювати та відстоювати інтереси громади. Громадська участь у процесі ухвалення управлінських рішень органів місцевого самоврядування уможливорює врахування соціальних, екологічних та інших інтересів тих чи інших соціальних груп, а спільна реалізація цих управлінських рішень сприяє підвищенню довіри громадськості до влади, а отже – сталості розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Треллер Д. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади : посібник / ред. Н. Цісик ; упоряд.: О. Кучеренко, І. Лепьошкін. Київ : Макрос, 2014. 124 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/LED_Guide_2014_UKR.pdf (Дата звернення: 29.01.2021).

2. Кожина А. В. Перспективи розвитку механізмів громадської участі на місцевому рівні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=858> (Дата звернення: 29.01.2021).

3. Конституція України. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 29.01.2021).

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 29.01.2021).

5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (Дата звернення: 29.01.2021).

6. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (Дата звернення: 29.01.2021).

Сенькін Олександр Олегович,
аспірант кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БЛАГОУСТРОЄМ НА РІВНІ МІСТА

Сучасний стан регулювання благоустрою населених пунктів характеризується наявністю величезної кількості нормативно-правових актів. Поряд із законами та актами центральних органів публічного управління застосовуються територіальні та регіональні схеми адміністративних районів, генеральні плани населених пунктів, правила забудови та землекористування, порядки планування, проектування, містобудівні норми та правила тощо [1].

Забезпечення належного функціонування та використання в населених пунктах інфраструктурних об'єктів забезпечення життєдіяльності населення, в тому числі об'єктів благоустрою населених пунктів, є одним з основних завдань органів місцевого самоврядування.

До нормативно-правових актів загальної дії, що визначають основні засади у сфері благоустрою населених пунктів належить Конституція України, міжнародні документи, закони і кодекси України. Загальні правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів визначає Закон України «Про благоустрій населених пунктів» [3], що спрямований на створення умов, сприятливих для життєдіяльності населення. Основні повноваження органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою населених пунктів окреслено у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [4].

Також основні правові, економічні, організаційні та соціальні засади забезпечення благоустрою населених пунктів регулюють Закони України «Про автомобільні дороги», «Про дорожній рух», «Про поховання і похоронну справу», «Про житлово-комунальні послуги», «Про відходи» тощо.

До галузевих і секторальних нормативно-правових актів конкретно-предметної дії належать закони України та нормативно-правові акти державних

органів влади і органів місцевого самоврядування, які регламентують відносини щодо таких сфер і напрямів діяльності.

Розглянемо нормативно-правові акти, що регулюють питання планування, забудови та іншого використання територій об'єктів благоустрою населених пунктів, а також архітектурної діяльності. Ця категорія документів спрямована на забезпечення розвитку населених пунктів з урахуванням громадських і приватних інтересів, формування сприятливого життєвого середовища, економічної доцільності і надійності будинків, споруд та їх комплексів. Основними законодавчими документами є закони України: «Про основи містобудування» [5], «Про регулювання містобудівної діяльності» [6], «Про архітектурну діяльність» [2]. Також до цієї групи можна віднести підзаконні акти: державні будівельні норми, що регулюють питання будівництва об'єктів благоустрою населених пунктів; розробки схем санітарного очищення населеного пункту; державні будівельні норми, що пов'язані із інженерним захистом територій населених пунктів.

Наступною категорією нормативно-правових актів є ті, що регулюють питання утримання об'єктів благоустрою населених пунктів. Серед них акти, які встановлюють загальні вимоги до утримання об'єктів благоустрою населених пунктів; акти, що пов'язані з дозвільними процедурами при утриманні таких об'єктів, видачі дозволів на порушення об'єктів благоустрою або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів; акти, які встановлюють організаційні вимоги до утримання об'єктів благоустрою населених пунктів, щодо проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою; проведення технічної інвентаризації та паспортизації об'єктів благоустрою населених пунктів тощо.

Не менш важливою є категорія нормативно-правових актів, що регулюють надання послуг, пов'язаних із сферою благоустрою населених пунктів. У даному випадку відбувається забезпечення регулювання відносин з утримання об'єктів благоустрою, визначення виконавця житлово-комунальних послуг у житловому фонді (наприклад, договори: про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, про послуги з вивезення побутових відходів, про послуги паркування транспортних засобів, про утримання майданчиків для платного паркування, про регулювання ритуальних послуг тощо).

Розглянемо нормативно-правові акти, що регулюють тарифну (цінову) політику у сфері благоустрою населених пунктів. До них належать акти, що регулюють питання сплати за послуги, які пов'язані зі сферою благоустрою населених пунктів (проведення перерахунку розміру плати за послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, структуру цін/тарифів, їх зміни з обґрунтуванням її необхідності та про врахування відповідної позиції територіальних громад); акти, що регулюють витрати на послуги, які пов'язані зі сферою благоустрою населених пунктів (норми часу та матеріально-технічних ресурсів, норми обслуговування для робітників прибудинкових територій; нормативи приживлюваності дерев і кущів при проведенні робіт з озеленення міст та інших населених пунктів).

До нормативно-правових актів, що регулюють питання моніторингу та статистичної звітності у сфері благоустрою міста належать: акти, що створюють систему моніторингу у сфері благоустрою населених пунктів; акти, які спрямовані на статистичні спостереження у сфері благоустрою населених пунктів: звітність про дорожньо-мостове господарство; звітність про інженерний захист територій населених пунктів; звітність про зовнішнє освітлення населених пунктів; звітність про зелене господарство; звітність про поводження з твердими побутовими відходами.

До нормативно-правових актів, що регулюють питання контролю та притягнення до відповідальності у сфері благоустрою міста відносяться: акти, що визначають критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері благоустрою населених пунктів, сфері вивезення побутових відходів, у житловій сфері та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду; акти, що встановлюють організаційні підходи до здійснення контролю (наприклад, положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів, положення про інспекцію з благоустрою населеного пункту).

Розглянуті нормативно-правові акти становлять базовий комплекс законів України та підзаконних актів, які регулюють правовідносини у сфері благоустрою населених пунктів, зокрема на місцевому рівні. Кожна з видільних категорій

нормативно-правових актів має як переваги так і недоліки, що буде предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Околович М. Є. Адміністративно-правове регулювання містобудівної діяльності органами місцевого самоврядування : дис. ... к. юрид. наук : 12.00.07 / Одеса. держ.ун-т внутр.справ. Одеса, 2018. 258 с.

2. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20 травня 1999 року № 687-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.

3. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06 вересня 2005 року № 2807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#top>.

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Про основи містобудування : Закон України від 16 листопада 1992 року № 2780-XII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>.

6. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. *Офіційний вісник України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

Чайка Анжеліка Валеріївна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
керівниця департаменту управління проектами
ГО «Одеський інститут соціальних технологій»*

ПЕРИФЕРІЙНІ ТЕРИТОРІЇ У СКЛАДІ ОТГ В УКРАЇНІ: ПРИКЛАД ОДЕЩИНИ

У рамках дослідження ролі периферійних територій у забезпеченні сталого розвитку об'єднаних територіальних громад України, одним із завдань є дослідження периферійних територій та визначення їх відсоткової частки у складі ОТГ України.

Ми спробували здійснити відповідні розрахунки на прикладі Одеської області. Вважатимемо периферійними територіями об'єднаної територіальної громади території населених пунктів, які розташовані за межами її адміністративного центру.

На території Одещини 7 районів, 91 ТГ та 1 173 населених пункти [2; 1].

Загальна площа громад становить 32 151,66 км², з яких площа адміністративних центрів громад складає 913,09 км², тобто 2,84% [1].

Чисельність населення ОТГ області станом на 01.01.2021 року, за даними Державної служби статистики, – 2 368 068 осіб, серед яких населення адмінцентрів та периферійних територій складає 1 716 618 та 651 450 осіб відповідно [3; 2; 1].

Спершу можна зазначити, що лише 27,51% населення Одещини проживає на периферійних територіях. Проте, навіть якщо не брати до розрахунку Білгород-Дністровську, Одеську, Ізмаїльську та Теплодарську громади, які не містять приєднаних ТГ, бачимо, що 53,26% населення (651 450 осіб) у 87 громадах області мешкає саме на периферійних територіях.

Відсортувавши ТГ, у яких більше половини населення проживає на периферійних територіях, отримаємо 54 громади Одещини, близько 70% населення котрих мешкає в периферійних населених пунктах.

Що це означає? Те, що утворені територіальні громади потребують різного підходу до управління залежно від їх територіального складу. ОТГ зі значною часткою периферійних територій потребують застосування додаткових інструментів представництва інтересів та захисту прав для налагодження збалансованого і сталого розвитку громад.

Такими інструментами можуть бути інструменти місцевої демократії, зокрема органи самоорганізації населення, створення яких забезпечує додаткове представництво інтересів мешканців периферійних територій у відносинах з місцевою владою та дозволить мешканцям брати безпосередню участь у розв'язанні місцевих проблем.

Проте, як показує опитування, проведене в межах проекту «Доброславська територіальна громада – єдина заможна родина», що реалізує ГО «Одеський інститут соціальних технологій» за фінансової підтримки МФ «Відродження», мешканці володіють недостатньою інформацією про можливості інструментів місцевої демократії.

Тобто, попри позитивні тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні, обізнаність залишається на низькому рівні та потребує покращення. Тут ми бачимо свою роль як Навчально-наукового інституту публічної служби та управління, зокрема закладу, де представники громад можуть підвищувати свою професійну кваліфікацію та отримувати методичну допомогу у налагодженні системи управління громадою, побудованої на громадській участі.

Список використаних джерел

1. Одеська область – громади. *Інформаційний вебпортал «Децентралізація»*. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0482/gromadu> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Остапенко П., Перхалюк Р., Бончковський О., Остапенко С. Атлас адміністративно-територіального устрою України / за заг. ред. П. Остапенка. Видання друге, доповнене. Київ. 2021. 441 с.
3. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2021 / за ред. М. Тімоніної. Київ : Державна служба статистики України, 2021. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2021/zb_chuselnist%2021.pdf (дата звернення: 23.05.2022).

Ющенко Маргарита Вікторівна,
*аспірантка кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державна реєстрація актів цивільного стану проводиться з метою забезпечення реалізації прав фізичної особи та офіційного визнання і підтвердження державою фактів народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті відповідно до Сімейного кодексу України [4] та Цивільного кодексу України [5], Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [3] та інших актів законодавства.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 [2] було введено в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року.

В умовах воєнного часу отримання якісних та швидких послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану має неоцінну роль.

З метою впровадження особливостей надання послуг, пов'язаних з реєстрацією шлюбу, Кабінетом Міністрів України 7 березні 2022 року було прийнято постанову «Деякі питання реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану», № 213 [1], яка регулює питання реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану та перелік громадян, для яких діє певний спрощений порядок такої реєстрації.

Державна реєстрація шлюбу може відбуватися у будь-якому відділі державної реєстрації актів цивільного стану, який наразі працює. Реєстрація шлюбу відбувається в день подання відповідної заяви без дотримання місячного строку, безкоштовно.

Державна реєстрація шлюбу, якщо один із наречених є військовослужбовцем Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Національної гвардії, іншого утвореного відповідно до законів України військового формування (далі – військовослужбовець), поліцейським, особою рядового і начальницького складу

служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Державної кримінально-виконавчої служби, особою начальницького складу Національного антикорупційного бюро, Бюро економічної безпеки або працівником закладу охорони здоров'я, може проводитися відділами державної реєстрації актів цивільного стану без особистої присутності такого нареченого (нареченої).

Таким чином, для військовослужбовців, поліцейських і осіб, які перебувають та працюють у закладі охорони здоров'я, процедура спростилася. Шлюб можна зареєструвати без особистої присутності одного з молодят. У такому випадку заява військовослужбовця, поліцейського або працівника закладу охорони здоров'я про державну реєстрацію шлюбу, що одночасно є підтвердженням факту надання ним згоди на шлюб, подається безпосередньому командиру (керівнику), яким засвідчується справжність підпису на відповідній заяві та забезпечується її передача до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, до якого подано особисто нареченим (нареченою) заяву про державну реєстрацію шлюбу.

Факт реєстрації шлюбу, якщо один із наречених є військовослужбовцем, поліцейським або особою начальницького складу Національного антикорупційного бюро чи Бюро економічної безпеки, також може бути засвідчено актом про укладення шлюбу, який складений безпосередньо командиром/керівником на місці служби/роботи. Такий акт може складатися без особистої присутності одного чи обох наречених із використанням доступних засобів відео зв'язку, за участю двох свідків, після чого акт надсилається до будь-якого відділу державної реєстрації актів цивільного стану або до територіального органу Міністерства юстиції України, які проводять діяльність під час воєнного стану.

Факт реєстрації шлюбу також може бути засвідчено актом, який складається керівником закладу охорони здоров'я, в якому перебувають або працюють один чи обоє наречених, та скріплюється печаткою цього закладу.

Акт може складатися в присутності обох чи одного з наречених з використанням доступних засобів відео зв'язку з тим із них, хто відсутній, за участю двох свідків. Акт надсилається керівником закладу охорони здоров'я, яким було його складено, до будь-якого відділу державної реєстрації актів цивільного стану для складання актового запису про шлюб у паперовій формі та внесення відомостей

до Реєстру. Таким чином, датою реєстрації шлюбу, буде день складання акту про укладення шлюбу.

На підставі складеного актового запису про шлюб подружжю або одному з них у день звернення до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, яким зареєстровано шлюб, видається відповідне свідоцтво. Якщо звернення до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, яким зареєстровано шлюб, неможливе, відповідне свідоцтво видається в іншому відділі державної реєстрації актів цивільного стану у разі внесення відомостей про такий шлюб до Реєстру та за наявності доступу до нього.

Акти, складені після 24 лютого 2022 року, мають обов'язково містити відомості про дату та місце його складення, прізвища, ім'я, по батькові та дати народження обох наречених, їх громадянство і скріплюються печаткою закладу (у разі наявності), вони будуть дійсними для проведення державної реєстрації шлюбу за цією процедурою до дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні. Акт надсилається командиром/керівником, яким його було складено, до будь-якого відділу ДРАЦС для складання актового запису про шлюб у паперовій формі та внесення відомостей до Реєстру.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що процедура укладення шлюбу на сьогоднішній час є досить цікавою і потребує подальшого вивчення.

Інститут адміністративних послуг відіграє важливу роль у системі суспільних відносин, що виникають при реалізації суб'єктивних прав фізичних та/або юридичних осіб у процесі публічної-сервісної діяльності органів юстиції України, та їх посадових осіб.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів від 07.03.2022 р. № 213. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 05.05.2022).

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 05.05.2022).

3. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення 05.05.2022).

4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 05.05.2022).

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/ru/435-15/ed20131011> (дата звернення 05.05.2022).

ЗМІСТ

Секція № 1. Теорія та історія публічного управління

ВЕЛИЧКО			
1.	Валентина Іванівна КОСТЕНЮК Наталя Іванівна	Розвиток цифрового управління в сфері охорони здоров'я України	4
ДАНІЛОВА			
2.	Лариса Володимирівна	Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми	8
ІЖА			
3.	Микола Михайлович	Деякі питання щодо досліджень інновацій в публічному управлінні в умовах ризиків та криз	12
4.	КОЗЛОВСЬКА А. С.	Історичні витоки формування публічного управління в Україні	15
КОЗУЛІНА			
5.	Світлана Олександрівна	Генеza та європейський досвід існування «квазізаконів» як результату делегованої правотворчості	19
КОЗЮРА			
6.	Ігор Валерійович	Козацьке самоврядування – відповідь на виклик “пограниччя”	23
КРАПІВІНА			
7.	Галина Олексіївна	Історія публічного управління нестандартними формами зайнятості на світовому ринку праці (на прикладі волонтерства та волонтуризму)	27
ЛЕСИК			
8.	Олена Василівна	Концепція сталого розвитку як орієнтир для розвитку регіонів: теоретико-прикладний вимір	32
МАТВЄЄНКО			
9.	Ірина Володимирівна	Теоретичне підґрунття для розробки стратегій комунікації	36

10.	ПАВЛОВСЬКИЙ Руслан Володимирович	Теоретичні основи понять нагляду та контролю в публічному управлінні	39
-----	--	--	----

Секція № 2. Механізми публічного управління

1.	БАЙДЮК Сергій Васильович	Наукові підходи до визначення сутності охорони праці як об'єкта управління	44
2.	БОНДАР Анастасія Олександрівна	Цифрова трансформація системи публічного управління при подоланні наслідків військової агресії Росії та забезпечення безпеки Чорноморського регіону	48
3.	БУРДИГА Діана Миколаївна	Формування місцевої енергетичної політики територіальних громад	51
4.	ГОНЧАРЕНКО Марина Василівна	Окремі аспекти реалізації функцій податків в умовах воєнного стану	54
5.	ДУРМАН Микола Олександрович ХМЕЛЬНИЦЬКА Марія Володимирівна	Платформа цифрової взаємодії для релокації бізнесу	58
6.	ДУРМАН Олена Леонідівна МИКИТЮК Денис Миколайович	План відновлення України у післявоєнний період – від економіки до архітектури	62
7.	КАЛІНІН Максим Віталійович	Підходи до визначення аутсорсингу у нормативно-правовому полі України	66

8.	КОВТУН Юлія Євгеніївна	Регулювання адміністративних договорів у практиці європейських країн та пропозиції щодо можливості їх використання в Україні	73
9.	КУДЬ Александр Александрович	Сучасний запит на більшу суспільну цінність крізь логіку сучасних цифрових платформ на основі технології блокчейн	78
10.	КУСПЛЯК Галина Іванівна КУСПЛЯК Ігор Сергійович	Управлінські технології відкритості та прозорості публічних фінансів	83
11.	ЛИПОВСЬКА Світлана Олексіївна	Механізми взаємодії органів державної влади з роботодавцями, громадськими організаціями та волонтерськими об'єднаннями у вирішенні проблем працевлаштування внутрішньо переміщених осіб на прикладі Одеської області	86
12.	МАЛІМОН Віталій Іванович	Управління соціальними ризиками як важлива складова соціальної політики держави	89
13.	МЕДЛОВСЬКА Наталія Вікторівна	Забезпечення функціонування основних складових регіональної інфраструктури в умовах воєнного стану	93
14.	МИКОЛАЙЧУК Микола Миколайович	Питання фінансової підтримки відновлювальної енергетики в Україні	97

	ДРОЗДОВА Тетяна Іванівна		
15.	НАЗАРЕНКО Марина Олександрівна	Бюрократична система Німеччини: негативні наслідки для інтеграції біженців з України	101
16.	ОДНОСТАЛКО Даніїл Володимирович	Загрози економічній безпеці держави в умовах воєнного часу	103
17.	ОРЛОВА Алла Іванівна	Реалізація державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства для забезпечення сталого розвитку громад і територій у післявоєнний період	107
18.	ПАНЧЕНКО Ганна Олександрівна	Сталий розвиток територіальних громад у контексті реалізації принципів багаторівневого врядування	112
19.	ПАСЕНКО Наталія Костянтинівна	Цифровізація механізмів реалізації соціальної підтримки громадян під час воєнного стану	117
20.	ПРОЖЕНКО Наталія Вікторівна	Програмно-цільовий підхід – як один із інструментів вирішення завдань поновлення країни	122
21.	ПОГОСЯН Віталій Валерійович	Перспективи відновлення і збереження конкурентоспроможності регіонів і територіальних громад в умовах воєнного стану та після його завершення	126
22.	ПОПОВ Микола Петрович		131

	КОРЕНЄВ Микита Сергійович	Етапи проведення реформи децентралізації та нові виклики для її продовження	
23.	РУБАН Юрій Юрійович	Взаємодія інститутів громадянського суспільства з владою під час воєнного стану	135
24.	СОКОЛІК Лариса Олексіївна	Використання зарубіжного досвіду публічно-приватного партнерства у вирішенні житлових проблем вимушених переселенців	137
25.	СТАРУЩЕНКО Тетяна Євгеніївна	Концептуальні підходи до створення системи комунікацій в закладах охорони здоров'я	140
26.	ТЕТЕРІН Костянтин Юрійович	Правове забезпечення етичної інфраструктури в сучасних умовах функціонування Української держави (управлінський аспект)	144
27.	ТОДОРОВА Ольга Леонтіївна	Підходи публічного управління до подолання кризових явищ	147
28.	ТОМАЩУК Юлія Миколаївна	Співпраця органів публічної влади з громадськими організаціями в процесі надання публічних послуг для внутрішньо переміщених осіб	152
29.	ФЮТ Галина Віталіївна	Особливості надання соціальних послуг в умовах воєнного стану	156
30.	ХРОМОВА Юлія Олександрівна	Особливості цифрової трансформації у сфері надання публічних послуг під час російської агресії проти України	160

31.	ЦУБЕНКО Валерія Леонідівна	Механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку	164
32.	ЧОРНОМАЗ Віктор Цезаревич	Державно-громадська взаємодія у сфері протидії соціально-небезпечним захворюванням: проблеми та перспективи	168
33.	ЯРУЛІНА Наталя Олексіївна	Особливості здійснення комунікативної діяльності органами публічної влади України в умовах воєнного стану	172

Секція № 3. Публічна служба

1.	БОРУН Оксана Андріївна	Етичні стандарти державного службовця: досвід європейських країн	178
2.	МЕЛЬНИК Володимир Іванович	Напрями досліджень зарубіжного досвіду щодо управління персоналом на державній службі	182

Секція № 4. Місцеве самоврядування

1.	БЕРЕЗОВСЬКИЙ Руслан Сергійович	Участь громадських формувань у забезпеченні громадського порядку на місцевому рівні	187
2.	БУЯНОВСЬКИЙ Андрій Олександрович	Проблеми просторового планування громад Одеського регіону в фокусі децентралізації	190
3.	КУСПЛЯК Ігор Сергійович	Залучення громадськості до процесу формування місцевих бюджетів в	194

		умовах політико-управлінських трансформацій	
4.	КОВАЛЕНКО Лілія Валентинівна	Надання соціальних послуг в умовах воєнного стану	197
5.	КРУПНИК Андрій Семенович	Самоорганізація населення в умовах воєнного стану	200
6.	НАГУЛЯК Анастасія Олегівна	Фактори забезпечення розвитку просторового планування в містах	207
7.	НЕВЕСЕЛИЙ Владислав Валерійович	Інфраструктурна спроможність як фактор сталого розвитку територіальних громад	210
8.	НОТЕВСЬКИЙ Євгеній Вячеславович	Громадська участь як драйвер розвитку об'єднаної територіальної громади	213
9.	СЕНЬКІН Олександр Олегович	Деякі аспекти нормативно-правового забезпечення управління благоустроєм на рівні міста	217
10.	ЧАЙКА Анжеліка Валеріївна	Периферійні території у складі ОТГ в Україні: приклад Одещини	221
11.	ЮЩЕНКО Маргарита Вікторівна	Порядок реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану	223